

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Aleš Justa

**HMOTNĚPRÁVNÍ NORMY
V INSOLVENČNÍM ZÁKONU**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Tomáš Pohl

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 31.3.2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 31.3.2017

.....

Aleš Justa

Poděkování

Děkuji tímto své rodině a přítelkyni Monice za podporu během psaní této práce a za trpělivost v době, kdy jsem se jim nemohl pořádně věnovat. Dále chci poděkovat vedoucímu této práce JUDr. Tomáši Pohlovi za vstřícný přístup, cenné připomínky a konzultace, které mi poskytl.

Obsah

Úvod	1
1. Právní normy obecně	4
1.1. Normy hmotného práva a procesního práva	4
1.2. Povaha a postavení insolvenčního zákona a insolvenčního řízení v právním řádu ČR	5
1.2.1. <i>Vztah k občanskému soudnímu a exekučnímu řízení</i>	6
1.2.2. <i>Vztah k občanskému zákoníku</i>	8
1.2.3. <i>Vztah insolvenčního zákona k jiným předpisům</i>	9
2. Fáze insolvenčního řízení	12
2.1. Zahájení insolvenčního řízení a jeho účinky	13
2.2. Moratorium	14
2.3. Úpadek dlužníka	17
2.4. Důsledky zjištění úpadku	23
2.5. Konkurs	24
2.5.1. <i>Likvidace</i>	25
2.5.2. <i>Přechod dispozičních oprávnění</i>	26
2.5.3. <i>Účinky prohlášení konkurzu na nesplatné pohledávky věřitelů vůči dlužníkovi</i>	27
2.5.4. <i>Účinky prohlášení konkurzu na nesplatné pohledávky dlužníka vůči věřiteli</i>	27
2.5.5. <i>Zánik jednostranných úkonů dlužníka</i>	28
2.5.6. <i>Synnallagma a další účinky na smlouvy uzavřené dlužníkem</i>	30
2.5.7. <i>Fixní smlouvy</i>	35
2.5.8. <i>Výpůjčka, nájemní a podnájemní smlouvy</i>	36
2.5.9. <i>Účinky na sjednanou výhradu vlastnictví</i>	40
2.5.10. <i>Zánik společného jmění manželů a nutnost jeho vypořádání</i>	44
2.5.11. <i>Další účinky prohlášení konkursu</i>	48
2.5.11.1. <i>Finanční leasing</i>	48
2.5.11.2. <i>Věcná břemena</i>	49
2.5.11.3. <i>Dar a dědictví ve prospěch dlužníka</i>	50
2.5.11.4. <i>Provoz dlužníkovy závodu</i>	51
2.5.11.5. <i>Účinky prohlášení konkursu ve zvláštních zákonech</i>	52
2.6. Sanační způsoby řešení úpadku	54
2.6.1. <i>Reorganizace</i>	56
2.6.1.1. <i>Stručně k procesu a podmínkám reorganizace</i>	56

2.6.1.2.	Účinky reorganizačního plánu.....	58
2.6.2.	Oddlužení	62
2.6.2.1.	Oddlužení jen pro nepodnikatele?	62
2.6.2.2.	Osvobození od placení dluhů.....	64
2.6.2.3.	Odejmutí a zánik osvobození	65
3.	Odpovědnost subjektů insolvenčního řízení.....	66
3.1.	Odpovědnost insolvenčního správce.....	68
3.1.1.	Odpovědnost za řádný výkon funkce	71
3.1.2.	Odpovědnost za uspokojení pohledávek za majetkovou podstatou.....	73
3.1.3.	Odpovědnost za nesprávný soupis majetkové podstaty.....	74
3.1.4.	Odpovědnost insolvenčního správce za nevydání majetkového prospěchu z neplatného právního jednání	76
3.2.	Odpovědnost dlužníka za škodu a jinou újmu	78
3.2.1.	Odpovědnost za včasné nepodání insolvenčního návrhu.....	78
3.2.2.	Odpovědnost v době trvání moratoria	80
3.2.3.	Odpovědnost dlužníka s dispozičními oprávněními	81
3.2.4.	Odpovědnost za právní jednání učiněná bez souhlasu věřitelského výboru při reorganizaci	83
3.2.5.	Odpovědnost za škodu z odmítnutých smluv o vzájemném plnění	84
3.2.6.	Odpovědnost za škodu z odmítnutí ostatních smluv.....	85
3.3.	Odpovědnost věřitelů a věřitelského výboru	85
3.3.1.	Odpovědnost věřitele za nadsazenou přihlášku pohledávky.....	85
3.3.2.	Odpovědnost věřitele za porušení informační povinnosti při zpětvzetí přihlášky	88
3.3.3.	Odpovědnost věřitelů za nesplnění výzvy ke sdělení zajištění a zajišťovacích práv.....	89
3.3.4.	Odpovědnost insolvenčního navrhovatele	90
3.3.5.	Odpovědnost při návrhu na povolení reorganizace.....	93
3.3.6.	Odpovědnost členů a náhradníků věřitelského výboru	94
3.4.	Odpovědnost za neposkytnutí součinnosti insolvenčnímu správci nebo insolvenčnímu soudu	95
3.5.	Odpovědnost za pořádkové delikty.....	97
4.	Neplatnost a neúčinnost právních jednání (úkonů) v insolvenčním řízení..	100
4.1.	Obecná úprava neplatných právních jednání	104
4.2.	Zvláštní úprava neplatných právních jednání	106
4.3.	Odpůrčí právo a právní jednání neúčinná	108

4.3.1. Neúčinnost právních jednání ze zákona.....	109
4.3.2. Neúčinnost právních jednání z rozhodnutí insolvenčního soudu.....	111
4.3.3. Obecná definice odporovatelnosti	111
4.3.4. Neúčinnost právních jednání bez přiměřeného protiplnění.....	113
4.3.5. Neúčinnost zvýhodňujících právních jednání	115
4.3.6. Neúčinnost úmyslně zkracujících právních jednání.....	117
4.4. Projevy shledání neúčinnosti právního jednání	119
5. Zpeněžení majetkové podstaty.....	120
5.1. Možnosti zpeněžování a účinky zpeněžení.....	121
5.2. Předkupní práva při zpeněžení.....	124
5.3. Zpeněžení závodu dlužníka.....	126
5.4. Zákaz nabývání majetku dlužníka.....	129
Závěr	133
Seznam použitých zkratek.....	135
Seznam použité literatury a pramenů	136
Résumé	145
Klíčová slova	145
Abstract	146
Key Words.....	146

Úvod

Konkursní (úpadkové) právo patří k tradičním odvětvím civilního procesního práva, jež má na našem území velmi dlouhou a pestrou historii. Zatímco během dob komunistického režimu nemělo konkursní právo v našem právním řádu své místo, neboť již kvůli potlačení soukromého vlastnictví ho v podstatě nebylo třeba,¹ po bezmála 40 letech se podařilo konkursní právo opět vzkřísit s účinností od 1.10.1991 zákonem č. 328/1991 Sb. o konkursu a vyrovnání a navázat tak na kontinuitu první republiky, resp. na zákon č. 64/1931 Sb. kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůrcí. Současné insolvenční právo je pak rozsáhlým právním odvětvím prodávajícím neustálý vývoj, sloužící k řešení úpadku nejen obchodních korporací a dalších právnických osob, ale i dlužníků fyzických osob ať již podnikatelů nebo nepodnikatelů.

Insolvenční řízení podle zákona č. 182/2006 Sb. je pak zvláštním typem soudního řízení, při kterém se řeší úpadek dlužníka a případné uspokojení jeho věřitelů - a to zpravidla v případech, kdy se individuální postupy věřitelů vůči dlužníkovi stávají z hlediska jejich efektivnosti neúčinnými a někdy rovněž společensky nespravedlivými. Úkolem insolvenčního řízení je zjednodušeně řečeno upravit souběh většího počtu věřitelů, kteří proti dlužníkovi mohou uplatňovat své pohledávky (v zásadě) při jejich poměrném uspokojení² - a to pokud možno do budoucna s konečnou platností prostřednictvím pevně stanovených procesních pravidel (pozn. autora).

Je zřejmé, že s pouhou úpravou procesních pravidel, v rámci kterých by mělo dojít k vyřešení úpadkové situace dlužníka, si zde nevystačíme. Insolvenční zákon má tedy na rozdíl od jiných procesních způsobů uspokojení pohledávek věřitelů i rozsáhlé nástroje, jež mohou zasáhnout přímo do postavení věřitelů a v určitých případech mohou vést i k definitivnímu zániku některých jejich pohledávek,³ čímž zákon u sanačních způsobů řešení přispívá významnou měrou k řešení úpadkové situace dlužníka (a jeho ekonomické očistě). Počítá se však i s likvidačními způsoby řešení

¹ SMOLÍK, Petr. Insolvenční řízení obecně. In: WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kolektiv. *Civilní právo procesní*. Praha: Leges, 2015. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-077-2, s. 190-191.

² FINCH, Vanessa. *Corporate insolvency law: perspectives and principles*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 2009. ISBN 978-0-521-87810-4, s. 9.

³ Např. §359 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

úpadku, s čímž je po vypořádání vzájemných majetkových vztahů spojen v některých případech např. i samotný zánik insolvenčního dlužníka.⁴

Cílem této práce bude poukázat na normy hmotného práva, které jsou různým způsobem rozprostřené v insolvenčním zákonu, nebudu se však omezovat na pouhý popis, nýbrž zkusím i analyzovat jejich smysl a účel, uvést k nim možné historické souvislosti, odkážu na související judikaturu krajských soudů, vrchních soudů, Nejvyššího soudu ČR, Ústavního soudu ČR a v neposlední řadě se budu zabývat novelizacemi současného insolvenčního zákona, včetně úvah *de lege ferenda*, které s tématem souvisí. Pokusím se také zamyslet nad událostmi, které se mohou v běžném životě dlužníků a věřitelů stát, přičemž budu brát v úvahu aktuální účinnou úpravu a budu se ji snažit podrobit racionální kritice – ať již pozitivní, či negativní.

Jako autor jsem si vědom, že toto téma zdaleka nemohu v této diplomové práci zcela vyčerpát již z důvodu jeho značné rozsáhlosti. Téma práce jsem však zvolil zcela cíleně, neboť se domnívám, že se zde dosud nenašla práce, která by přistoupila ke zkoumání insolvenčního zákona právě z hlediska jeho hmotněprávních norem (byť jeho dílčí témata probírána jsou). Z tohoto hlediska se pokusím podat ucelený a srozumitelný výklad o hmotněprávních normách v insolvenčním zákonu a přitom poukážu i na jeho vztah k jiným právním předpisům s ním bezprostředně souvisejícím - některé instituty insolvenčního práva totiž pracují právě s pojmy obecného občanského práva, občanského soudního řádu atd., či na ně přímo odkazují. Hmotněprávní úprava insolvenčního zákona je rovněž natolik provázaná s insolvenčním procesem, že jej rovněž nemohu z důvodu jednotnosti, přehlednosti a systematičnosti práce zcela opomenout a nezdůraznit vzájemné konsekvence. Pokusím se také neklouzat pouze po povrchu, ale zabývat se praktickými důsledky výkladu některých ustanovení - nejen insolvenčního zákona.

Insolvenční právo je svou povahou interdisciplinární právním odvětvím a v širším pojetí obsahuje kromě samotného insolvenčního zákona i vybrané části právní úpravy např. obchodních korporací,⁵ zaměstnanosti,⁶ daní a poplatků,⁷ trestní odpovědnosti a trestního řízení,⁸ insolvenčních správců,⁹ rodinného práva,¹⁰ evropského práva,¹¹

⁴ Ust. §312 odst. 3 InsZ.

⁵ Ust. §63 an. zákona č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích.

⁶ Zákon č. 118/2000 Sb. o ochraně zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele.

⁷ Např. §238 an. zákona č. 280/2009 Sb. daňového řádu.

⁸ Např. §222 an. zákona č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku.

jakožto i mezinárodního práva procesního¹² a dalších. V případě insolvenčního práva se tedy jedná o pojem širší, než pouhé insolvenční řízení.

Tuto diplomovou práci jsem rozdělil do pěti kapitol, ve kterých jsou průřezově rozebrány jednotlivé materiální normy insolvenčního zákona. V první kapitole se zabývám jednotlivými druhy norem (obecně) a souvislostmi v rámci insolvenčního práva. Druhá kapitola je věnována již současnému pozitivnímu právu, kde jsou rozebrány etapy insolvenčního řízení a jejich vliv na postavení jednotlivých subjektů a dalších osob. Již samotný pojem úpadku je totiž pojmem hmotněprávním. Těžištěm této práce jsou pak odstavce věnující se účinkům prohlášení konkursu a kapitoly třetí a čtvrtá. Nejsou zde však opomenuty ani sanační způsoby řešení úpadku a jejich možné následky, které souvisí s tématem práce.

Třetí kapitola obsahuje úpravu zvláštní odpovědnosti některých subjektů insolvenčního řízení (insolvenčního správce, věřitelského výboru, dlužníka), která tvoří nedílnou součást hmotných norem insolvenčního zákona. Ve čtvrté kapitole jsou pak rozebírány instituty neplatnosti a neúčinnosti právních jednání (úkonů) učiněných dlužníkem, jakož i zvláštnosti oproti obecné úpravě obsažené v občanském zákoníku. Poslední pátá kapitola má za cíl stručně zachytit způsob zpeněžování majetkové podstaty dlužníka resp. přechod/převod (nejen) vlastnického práva jeho nabyvateli, se zaměřením na otázky týkající se tématu práce.

Při psaní této diplomové práce jsem vycházel ze znění právních předpisů účinných ke dni 31.3.2017.

⁹ Zákon č. 312/2006 Sb. o insolvenčních správcích.

¹⁰ Např. §708 an. zákona č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku.

¹¹ Nařízení EP a Rady EU č. 2015/848, ze dne 20.5.2015.

¹² Ust. §111 an. zákona č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém.

1. Právní normy obecně

Právní norma se dá charakterizovat jako pravidlo chování (šablona nebo model), která má za cíl určitým způsobem uspořádat společenské vztahy (nebo tomu minimálně napomáhat). Subjekt právní normy s takovým pravidlem může souhlasit, či nesouhlasit, mít o něm pochybnosti, či mu aktivně odporovat. Nemůže ho však úplně ignorovat.

Právní normy jsou nadřazené ostatním normám (např. politickým, etickým, morálním) a to zpravidla díky své vynutitelnosti. Každá právní norma pak má z pohledu teorie svou hodnotu, účinnost, vnitřní stabilitu. V závislosti na míře obecnosti právní normy může být takové pravidlo chování do určité míry flexibilní, neboť pokud samo obsahuje obecné pojmy, může být vykládáno různým způsobem (různými metodami). Právní normy jsou pak i garantem hodnot, které chrání důležité statky společnosti, jsou ale i prvkem stabilizujícím, neboť jejich pouhá existence působí na právní vědomí subjektů – adresátů.¹³

1.1. Normy hmotného práva a procesního práva

Tyto dva druhy právních norem se od sebe liší tím, jestli stanovují práva a povinnosti subjektů (tedy obsahují materiální pravidla) spojená např. s jejich vznikem, změnou, zánikem, promlčením, prekluzí, platností, trváním, anebo naopak stanovují nějaký (formální) procesní postup, jak těchto práv a povinností dosáhnout, vynutit je. Ve starších dobách bylo občanské právo procesní v podstatě součástí práva hmotného a nebylo nějakým způsobem odlišeno. Teprve později bylo dovozeno, že hmotné právo nemůže obsahovat vztahy procesní, ani obsahovat subjektivní procesní práva. Hmotné právo tu je (existuje) nezávisle na soudním řízení, kterým ho lze v zásadě pouze zjistit (poznat) např. prostřednictvím dokazování. Procesními normami však nelze v zásadě mezi subjekty změnit, či vytvořit poměr na horizontální úrovni (úrovni hmotněprávní). Procesními normami se naopak zakládají vztahy vertikální (poměr stát x účastník / subjekt řízení), jež v sobě mají mocenské prvky. Občanské právo hmotné a procesní jsou pak určitým způsobem spojeny, přestože první z nich je právem soukromým, zatímco právo procesní je právem veřejným. Dohromady prostřednictvím silných vazeb

¹³ HARVÁNEK, Jaromír. *Právní teorie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-458-9, s. 76-79.

mezi sebou, umožňují procesní pravidla poskytnout ochranu hmotněprávním nárokům účastníků/subjektů. Výsledkem celého procesu je pak pravomocné rozhodnutí, které zpravidla *překlene* svými procesními účinky materiální vztahy založené původně hmotným právem (díky své vrchnostenské povaze) - a to i v případech, kdy takové rozhodnutí není správné, či spravedlivé.¹⁴ Tato problematika souvisí s hlediskem tzv. formální a materiální právní moci – s resp. dnes obecně přijímanou procesní teorií právní moci.¹⁵ Tyto teoretické východiska jsou podle mého dobrým základem pro to, abych se v této práci mohl podrobněji zabývat poměry vznikajícími právě na základě insolvenčního zákona, neboť ten je hmotněprávními a procesními vazbami doslova „protkaný“. Pokud bych se ohlédl do historie, tak již Císařské nařízení č. 337/1914 ř. z., jímž se zavádí řád konkursní, řád vyrovnávací a řád odpůrcí, jakož i zákon č. 64/1931 Sb. kterým se vydávají řady konkursní, vyrovnací a odpůrcí, důsledně oddělovaly část hmotněprávní – od části procesní tj. řízení ve věci konkursu. ZKV z důvodu celkového zjednodušení však toto poměrně důsledné oddělení nepřevzal a v podstatě na kontinuitu předchozích právních předpisů svou strukturou nenavázal ani nový insolvenční zákon.

1.2. Povaha a postavení insolvenčního zákona a insolvenčního řízení v právním řádu ČR

Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (dále také jen „insolvenční zákon“, nebo „InsZ“) je nejzákladnějším pramenem insolvenčního práva v právním řádu České republiky. Od data jeho účinnosti 1.1.2008 byl již více než dvacetkrát měněn s tím, že v současné době čekají na schválení další dvě novely,¹⁶ z nichž jedna doplňuje druhou (ještě dosud neúčinnou).¹⁷

¹⁴ LAVICKÝ, Petr. Vzájemné vztahy práva procesního a hmotného a jejich projevy. In: LAVICKÝ, Petr a Jiří SPÁČIL, ed. *Macurův jubilejní památník: k nedožitým osmdesátinám profesora Josefa Macura*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. ISBN 978-80-7357-542-7, s. 27-39.

¹⁵ ZOULÍK, František. Právní moc rozhodnutí. In: WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 7., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde Praha, 2014. ISBN 978-80-7201-940-3, s. 279 – 282.

¹⁶ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné na: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNAEGFH2IL>

¹⁷ Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=785&CT1=0>, nyní již publikován ve sbírce zákonů pod č. 64/2017 Sb.

Insolvenční zákon je právním předpisem z větší části procesní povahy, nicméně obsahuje značné množství ustanovení, která přímo upravují vznik, zánik či změnu práv a povinností subjektů v souvislosti s jejich hmotněprávním postavením. Již §3 InsZ, který definuje pojem úpadek, je termínem materiálním – stanoví pravidlo, kdy je dlužník v úpadku, či hrozícím úpadku. V úpadku tak může být subjekt dříve, než o tom vůbec soud rozhodne usnesením – toto rozhodnutí je pouze deklaratorní a dochází vlastně pouze ke *zjištění* již vzniklého stavu.¹⁸

S insolvenčním zákonem souvisí i řada dalších právních předpisů jako např. zákon č. 312/2006 Sb. o insolvenčních správcích, prováděcí vyhlášky Ministerstva spravedlnosti, např. vyhláška č. 311/2007 Sb. o jednacím řádu pro insolvenční řízení, vyhláška č. 312/2007 Sb. o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců, vyhláška č. 313/2007 Sb. o odměně insolvenčního správce a náhradách, vyhláška č. 314/2007 Sb. o minimálním limitu pojistného plnění insolvenčních správců, vyhláška č. 355/2013 Sb. o úředních hodinách provozovny.

1.2.1. Vztah k občanskému soudnímu a exekučnímu řízení

Ve vztahu k obecnému soudnímu řízení podle zákona č. 99/1963 Sb. občanskému soudnímu řádu (dále také jen o.s.ř.) je pak insolvenční zákon předpisem zvláštním (speciálním), přičemž v §7 InsZ je stanovena tzv. řízená subsidiarita občanského soudního řádu.¹⁹ „*Nestanoví-li tento zákon jinak nebo není-li takový postup v rozporu se zásadami, na kterých spočívá insolvenční řízení, použijí se pro insolvenční řízení a pro incidenční spory přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu týkající se sporného řízení, a není-li to možné, ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních; ustanovení týkající se výkonu rozhodnutí nebo exekuce se však použijí přiměřeně jen tehdy, jestliže na ně tento zákon odkazuje.*“

Toto ustanovení navazuje na §66a zrušeného zákona č. 328/1991 Sb. o konkursu a vyrovnání, které stanovilo podpůrné užití občanského soudního řádu pro konkurs a vyrovnání, pokud tento zákon výslovně nestanovil jinak. Již pouze jazykovým

¹⁸ Ust. §136 odst. 1 InsZ, nebo také: HÁSOVÁ, Jiřina. *Insolvenční zákon: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-555-8, s. 407.

¹⁹ Z přednášky Insolvenční právo JUDr. Petra Smolíka, Ph.D., ze dne 2.3.2016, Právnická fakulta Univerzity Karlovy.

výkladem lze dojít k závěru, že uvedené pravidlo doznalo určitých změn. V současnosti tedy:

- 1) Subsidiární užití občanského soudního řádu nesmí být v rozporu se zásadami uvedenými v §5 InsZ, pokud by tomu tak bylo, je třeba vyložit právní předpis tak, aby k takovému rozporu nedocházelo a zároveň co nejvíce šetřit právní postavení účastníka.²⁰ Dále lze podpůrně užít pouze ustanovení ohledně „sporných řízení“ – tj. část I - IV občanského soudního řádu.
- 2) Podpůrné užití zákona o zvláštních řízeních soudních je možné, jen pokud není možná aplikace občanského soudního řádu (v podstatě dvojitá subsidiarita).
- 3) Ustanovení týkající se výkonu rozhodnutí/exekuce se užijí jen a pouze tehdy, pokud na ně InsZ výslovně odkáže. (Toto ustanovení jen potvrzuje historické úvahy o nemožnosti uplatnění exekučních pravidel v insolvenčním řízení, neboť těmi se zpravidla neprosazují kolektivní zájmy věřitelů, nýbrž pouze zájmy věřitelů jednotlivých – což by bylo možné považovat za navzájem rozporné).²¹

Insolvenční zákon však jde ve vztahu k exekučnímu řízení dále, když podle §109 odst. 1, písm. c) InsZ *nelze* výkon rozhodnutí či exekuci, která by postihovala majetek ve vlastnictví dlužníka, jakož i majetek, který náleží do majetkové podstaty provést a lze ji pouze nařídit, nebo zahájit. Provést ji by bylo možné až po skončení insolvenčního řízení (kromě výjimky spočívající v §360 InsZ). Toto ustanovení zakotvuje jednoznačnou prioritu kolektivního řízení před řízením individuálním (exekucí).²² Přísnou úpravou porušení výše uvedeného pravidla je pak možnost aplikace ust. §109 odst. 6 InsZ, podle kterého by se k takovým úkonům (provedeným v rozporu s omezením podle §109 odst. 1, písm. c) InsZ) vůbec nepřihlíželo, či by do těchto úkonů mohl insolvenční soud zasáhnout i např. tím, že by pozastavil vykonatelnost, či odložil právní moc uvedených rozhodnutí nebo opatření.

Do určité míry je ale výše uvedené pravidlo prolomeno – neboť je zde možnost vydání předběžného opatření insolvenčním soudem podle §82 odst. 2, písm. b) InsZ,

²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 NSČR 7/2008, ze dne 26.2.2009.

²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Cdo 3/2013, ze dne 28.2.2013.

²² KOZÁK, Jan. Účinky zahájeného insolvenčního řízení. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-6]. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

kterým lze omezit výše uvedené účinky podle §109 InsZ. Zjištěním úpadku pak nelze podle §140e InsZ exekuci ani nařídit a zahájit, natož provést.

1.2.2. Vztah k občanskému zákoníku

Ve vztahu k občanskému zákoníku je nutno uvést, že insolvenční zákon umožňuje zejména realizaci práv, jež vznikají z právních poměrů založených právě občanským zákoníkem (jakožto nejdůležitějším právním předpisem občanského práva hmotného). Jak sám občanský zákoník pracuje s pojmy definovanými v insolvenčním zákonu, tak insolvenční zákon naopak pracuje s pojmy obsaženými a definovanými právě v občanském zákoníku.²³ V důsledku přijetí zákona č. 89/2012 Sb. (nového) občanského zákoníku (dále také jen „ObčZ“) s účinností od 1.1.2014 však změnou terminologie uvízly v insolvenčním zákonu i určité soukromoprávní pojmy, které se vázaly ke starší právní úpravě obsažené v zákonu č. 40/1964 Sb. občanském zákoníku a zákonu č. 513/1991 Sb. obchodním zákoníku (dále také jen „ObchZ“) – např. pojmy jako „úkon“ – dnes „právní jednání“, „podnik“ – dnes „závod“, „nemovitost“ – dnes „nemovitá věc“. Ačkoli tyto rozdíly nečiní v praxi větších problémů, neboť jejich význam lze dovodit racionálním výkladem za použití přechodného ustanovení §3029 ObčZ, domnívám se, že by zákonodárce měl pojmy v obou zákonech sjednotit v rámci dosažení větší harmonie právního řádu.

Pokud se vrátíme k tomu, jakým způsobem InsZ umožňuje realizovat práva subjektů, jež vznikají na základě norem občanského zákoníku, pak se jedná především o možnost podat na dlužníka věřitelský insolvenční návrh (při splnění zákonných podmínek),²⁴ nebo se např. domáhat vůči dlužníkovi uspokojení své pohledávky (vzniklé z některého druhu závazků) prostřednictvím podané přihlášky²⁵ - jedná se tedy o specifický způsob soudní ochrany soukromých subjektivních práv právě podle §12 ObčZ.

Někdy by však prostřednictvím insolvenčního řízení mohlo být zasaženo i do postavení jiných osob, než subjektů insolvenčního řízení – např. vlastníků věci, která byla neoprávněně pojata do soupisu majetkové podstaty insolvenčním správcem.

²³ Viz např. ust. §153, §192, §200, §2740 ObčZ, nebo ust. §268, §389 odst. 1, písm. b) InsZ.

²⁴ Ust. §103 an. InsZ.

²⁵ Ust. §173an. InsZ.

V takovém případě by se musel dotyčný vlastník ve stanovené lhůtě domáhat jejího vyloučení, jinak by platila nevyvratitelná právní domněnka, že tato věc byla do soupisu pojata oprávněně (což by mohlo vést k jejímu zpeněžení a tím pádem závažnému zásahu do vlastnických práv těchto osob a tento stav by se mohl jevit jako rozporný s hmotným právem).²⁶ O to více se tedy právě v insolvenčním řízení uplatní stará římskoprávní zásada *vigilantibus iura scripta sunt*, jež je tolik vlastní právě občanskému zákoníku a zakotvená již v jeho ust. §4.²⁷

1.2.3. Vztah insolvenčního zákona k jiným předpisům

Jak jsem již v úvodu předestřel, obor insolvenčního práva může být vyložen velice široce. Na insolvenční řízení (které je bezesporu jeho jádrem) však navazují i další předpisy ať již soukromoprávní, či veřejnoprávní, které rovněž mohou založit určitý poměr mezi subjekty na materiální úrovni, jež následně může vyústit ve vztah realizovaný právě prostřednictvím insolvenčního řízení.

Jedním z těchto předpisů je zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích a družstvech (dále také jen „ZoK“), který např. v ust. §64 stanoví, že pokud výkon funkce statutárního orgánu upadnuvší obchodní korporace vedl, s přihlédnutím ke všem okolnostem případu, k jejímu úpadku, insolvenční soud rozhodne o jeho vyloučení (diskvalifikaci) k členství ve statutárním orgánu jakékoli jiné korporace a to po dobu 3 let. Svým způsobem je tak mimo insolvenční zákon obsažena jak materiální, tak částečně procesní úprava případného vyloučení člena statutárního orgánu. Podle některých komentářů by tato úprava mohla být obsažena i v samotném insolvenčním zákonu – pravděpodobně tím ale bylo zamýšleno, aby se tato úprava použila pouze na obchodní korporace, jejichž status se řídí právem České republiky.²⁸

Určité fáze insolvenčního řízení pak mohou mít bezprostřední vliv na postavení osobních společností, neboť např. podle §113 odst. 1, písm. e) ZoK se veřejná obchodní

²⁶ Ust. §217–§225 InsZ.

²⁷ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-802-4751-634, s. 12-15. Dostupné na: https://books.google.cz/books?id=JlYyAwAAQBAJ&dq=Nov%C3%BD+ob%C4%8Dansk%C3%BD+z%C3%A1kon%C3%ADk:+Principy+a+z%C3%A1kladn%C3%AD+pojmy&hl=cs&source=gbs_navlinks_s

²⁸ JURAJ, Alexander. Proces vyloučení. In: [LASÁK, Jan, Jarmila POKORNÁ, Zdeněk ČÁP, Tomáš DOLEŽIL aj. *Zákon o obchodních korporacích: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-6]. ASPI_ID KO90_2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

společnost zrušuje dnem právní moci rozhodnutí o prohlášení konkursu na majetek některého ze společníků nebo zamítnutím návrhu na zahájení insolvenčního řízení pro nedostatek majetku (což InsZ po 1.1.2014 neumožňuje) nebo zrušením konkursu proto, že je společníkův majetek zcela nepostačující (k čemuž ale také prakticky nemůže dojít, neboť vždy dříve nabude právní moci usnesení o prohlášení konkursu). Zvláštní úprava vzájemného vztahu při prohlášení konkursu na majetek společníka společnosti s ručením omezeným je pak obsažena v §206 ZoK. V případě prohlášení konkursu na majetek společníka veřejné obchodní společnosti (resp. komplementáře komanditní společnosti) poté dochází ke zvláštnímu případu postupu podle §253 InsZ, neboť společenskou smlouvu lze považovat za smlouvu o vzájemném plnění, která dosud nebyla zcela splněna ani jednou ze stran – viz kapitola druhá.²⁹

Z výše uvedeného lze dovodit, že zákon o obchodních korporacích je zejména předpisem hmotněprávní povahy (upravuje právní postavení obchodních společností a družstev³⁰), ale obsahuje i velmi specifické normy pro úpravu insolvenčního řízení (§63 an. ZoK). Oba dva zákony lze považovat za navzájem propojené – a to dle mého názoru i kvůli tomu, že zákon o obchodních korporacích s určitými rozhodnutími v insolvenčním řízení spojuje specifické následky, které dopadají výslovně do sféry obchodních korporací (jejich statutu), jakož i na jejich statutární orgány, potažmo společníky. Je totiž nutné poznamenat, že v insolvenčním řízení management společnosti přestává být do určité míry pánem situace, protože nad majetkovou podstatou dlužníka (obchodní korporace) disponuje jen takovými pravomocemi, které jí umožňuje právě insolvenční zákon. Stává se tedy jakýmsi zmocněncem věřitelů, přičemž statutární orgán dlužníka může být někdy zcela zbaven svých rozhodovacích možností. Je tomu tak právě proto, že společnost prohlášením úpadku přestává existovat ve své normální struktuře, v důsledku čehož jsou společníci a běžné orgány společnosti omezeni ve svých dosavadních pravomocích, byť to nemusí být na první pohled zcela patrné.³¹

²⁹ JURAJ, Alexander. Zrušení společnosti. In: [LASÁK, Jan, Jarmila POKORNÁ, Zdeněk ČÁP, Tomáš DOLEŽIL aj. *Zákon o obchodních korporacích: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-7]. ASPI_ID KO90_2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

³⁰ DĚDIČ, Jan, LASÁK, Jan. Prameny obchodního práva. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, Jan DĚDIČ a Miloš TOMSA. *Základy obchodního práva: vysokoškolská učebnice*. Praha: Leges, 2014. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-052-9, s. 34.

³¹ RICHTER, Tomáš, 2017. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 180.

Stručně se zde zmíním o vztahu zákona č. 280/2009 Sb. daňového řádu (dále také jen „daňový řád“) k insolvenčnímu zákonu. Je nepochybné, že prostřednictvím insolvenčního řízení se uspokojují i pohledávky vzniklé z daňově právních vztahů - tzn. veřejnoprávní pohledávky státu na daňových nedoplatcích proti insolvenčnímu dlužníkovi. Zatímco daňové pohledávky vzniklé před rozhodnutím o úpadku jsou uspokojovány v režimu §165 a §173 an. InsZ, daňové pohledávky vzniklé po rozhodnutí o úpadku mají výhodnější pořadí, neboť jsou podle §168 odst. 2, písm. e) a §242 odst. 1 daňového řádu pohledávkami za majetkovou podstatou. Zahájené insolvenční řízení ani rozhodnutí o úpadku pak nebrání zahájení a vedení daňového řízení (ať již nalézacího, nebo řízení při placení daní, případně řízení o mimořádných a dozorčích opravných prostředcích).³² Daňovou exekuci po dobu účinků zahájeného insolvenčního řízení lze nařídit, nelze ji však provést (pokud není stanoveno jinak – např. předběžným opatřením insolvenčního soudu), přičemž po rozhodnutí o úpadku ji již nelze ani nařídit.³³ Vzájemný vztah obou předpisů je samozřejmě mnohem širší, neboť daňový řád formuluje i další povinnosti daňového subjektu, pokud bylo rozhodnuto o jeho úpadku.³⁴

Ve zcela specifickém vztahu je pak insolvenční zákon k zákonu č. 40/2009 Sb. trestnímu zákoníku (dále jen „trestní zákoník“). Trestní zákoník obsahuje v jeho hlavě V. zvláštní druhy „úpadkových“ trestných činů.³⁵ Uvedené skutkové podstaty zachází s pojmy „úpadek“, „insolvenční správce“, „člen věřitelského výboru“, „zástupce věřitelů“. Definici těchto pojmů však musí orgány činné v trestním řízení hledat právě v insolvenčním zákonu, případně zákonech s ním souvisejících.³⁶ Při posuzování, jestli pachatel naplnil znaky skutkové podstaty např. podle §224 trestního zákoníku – tj. že si byť z hrubé nedbalosti *přivodil úpadek* tím, že činil vydání hrubě nepřiměřená svým majetkovým poměrům, si pak musí orgány činné v trestním řízení vyjasnit celou řadu předběžných otázek,³⁷ což nemusí být vždy zcela jednoduché - neboť otázku viny (resp.

³² Ust. §140d InsZ a §134 odst. 3 daňového řádu.

³³ Ust. §243 daňového řádu a §140e InsZ.

³⁴ Ust. §244 daňového řádu.

³⁵ Ust. §222-§227 trestního zákoníku.

³⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-044-4, s. 677-682.

³⁷ Ust. §9 trestního řádu.

každého znaku skutkové podstaty) si musí vždy orgány činné v trestním řízení posoudit zcela nezávisle - bez ohledu na pravomocné výroky insolvenčního soudu.³⁸

Neměl bych rovněž zapomenout na poměry vznikající při řízení proti dlužníkovi obsahující cizí prvek. Uplatní se zde zákon č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém, resp. jeho část šestá, která je v podstatě pojítkem mezi insolvenčním zákonem a novým nařízením Evropského parlamentu a Rady EU č. 2015/848 o insolvenčním řízení (které brzy nahradí dosavadní nařízení Rady ES č. 1346/2000 o úpadkovém řízení) s dělenou účinností v zásadě od 26.6.2017. Ačkoli se toto nařízení týká zejm. příslušnosti jednotlivých soudů členských států k vedení insolvenčního řízení (hlavního/vedlejšího) tím, že upravuje podrobnější definici pro pojem „*místa hlavních zájmů dlužníka*“ (COMI – centre of main interests), jež je zde hraničním určovatelem pro určení příslušnosti, zakotvuje toto nařízení v čl. 7 i „rozhodné právo“, kterým se bude toto řízení řídit, včetně úpravy práv třetích osob, které mohou mít vůči řízení různorodé postavení. Upraven je zde zjednodušený mechanismus uznávání vydaných rozhodnutí v jiném členském státu a i tzv. předběžná řízení (u nás předběžná opatření) a další instituty.³⁹

2. Fáze insolvenčního řízení

Přestože insolvenční řízení tvoří jeden celek, je možné ho rozdělit do fáze řízení „před úpadkem“ a po „úpadku“. Nejprve je totiž nutné zjistit, jestli je dlužník skutečně v úpadku, což je nezbytný předpoklad pro následný postup ve druhé fázi – která se věnuje tomu, jakým způsobem lze úpadek vyřešit, přičemž k tomu insolvenční zákon rozeznává několik variant řešení. Obecným způsobem řešení úpadku je likvidační způsob – tedy konkurs. Pouze při splnění zákonných podmínek je přípustné povolit/schválit jiné řešení např. reorganizaci, či oddlužení.⁴⁰ Vzhledem k tomu, že se

³⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 6. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2008. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-043-0, s. 100-107.

³⁹ GLOGAR, Martin. *Nařízení o insolvenčním řízení* [online]. [cit. 2017-02-09]. Dostupné na: <http://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/z-uredniho-vestniku-eu/narizeni-o-insolvencnim-rizeni>

⁴⁰ SMOLÍK Petr. Insolvenční řízení obecně. In: WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kolektiv. *Civilní právo procesní*. Praha: Leges, 2015. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-077-2, s. 199-201.

však jedná o ryze teoretické dělení, tak někteří autoři ještě doplňují třetí fázi, která zahrnuje realizaci zvoleného řešení úpadku.⁴¹

2.1. Zahájení insolvenčního řízení a jeho účinky

Insolvenční řízení se zahajuje výlučně na návrh. Řízení je zahájeno dnem, kdy návrh dojde věcně příslušnému soudu podle §97 InsZ (tj. soudu krajskému §7a InsZ). Insolvenční řízení je přitom zahájeno bez ohledu na to, jestli návrh podala skutečně oprávněná „aktivně“ legitimovaná osoba, či byl návrh podán k soudu místně nepřislušnému. Insolvenční návrh však může úspěšně podat jen dlužník, anebo jeho věřitel. V případě hrozícího úpadku může na sebe podat insolvenční návrh podle §97 odst. 5 InsZ jen dlužník.

Pokud je předmětem první fáze insolvenčního řízení objasnění, jestli je dlužník skutečně v úpadku (hrozícím úpadku), anebo jestli bude třeba o návrhu rozhodnout jiným způsobem, pak zákon vychází z premisy, že již samotným zahájením řízení je dlužníkům majetek třeba chránit před ním samotným, neboť by jinak mohly být zmařeny kolektivní snahy věřitelů o (byť) částečné uspokojení jejich pohledávek.⁴² U dlužníků podnikatelů existuje zpřísněný režim povinnosti podat na sebe insolvenční návrh bez zbytečného odkladu poté, co se dlužník dozvěděl, či při náležité pečlivosti měl dozvědět o svém úpadku (nejedná se tedy o právo, ale zákonem uloženou povinnost), což je v případě nesplnění sankcionováno přísnou občanskoprávní odpovědností osob, kteří jsou oprávněni za dlužníka jednat.⁴³ O tomto tématu bude pojednáno v kapitole třetí.

Bez ohledu na či návrh je řízení zahájeno, jsou s jeho zahájením spojeny určité automatické účinky (odborná literatura zde hovoří o tzv. automatickém moratoriu). Oproti dřívějšímu zákonu o konkursu a vyrovnání jsou tyto účinky rozsáhlejší, když nezasahují pouze možnost nakládání s majetkovou podstatou dlužníka, nýbrž i omezují samotné věřitele v uplatňování jejich nároků a suspendují tak možnost jejich individuálního postupu proti dlužníkovi.⁴⁴

⁴¹ RICHTER, Tomáš, 2017. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 426.

⁴² RICHTER, Tomáš, 2017. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 274-276.

⁴³ Ust. §98 InsZ.

⁴⁴ RICHTER, Tomáš, 2017. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 263., jakož i porovnání §4a odst. 1, písm. a) ZKV a §109 InsZ.

Důležité je se zde zmínit zejména o ustanovení §111 InsZ, které omezuje dispozice dlužníka s majetkovou podstatou,⁴⁵ pokud by mělo dojít k *podstatné* změně v její skladbě, využití, určení, či jakémukoli *nezanedbatelnému zmenšení* (tzn. dlužník je tak ze zákona *omezen v plném výkonu vlastnických práv - možností libovolně s věcí nakládat*)⁴⁶ pod sankcí relativní neúčinnosti tohoto jednání vůči ostatním věřitelům). Více o pojmu neúčinnosti právního jednání (úkonů) dlužníka viz kapitola čtvrtá.

2.2. Moratorium

Soudní moratorium současný insolvenční zákon pojímá jako možnost a nikoli nutnost. O vyhlášení moratoria musí dlužník - podnikatel požádat ve stanovených lhůtách a nezbytnou podmínkou pro něj, je *získání souhlasu většiny věřitelů* dlužníka (počítané podle výše pohledávek), jakož i dodání všech potřebných listin insolvenčnímu soudu.⁴⁷ Kromě procesních účinků moratoria podle §120 InsZ (tj. nemožnosti po dobu jeho trvání vydat usnesení o úpadku) se však zaměřím na účinky hmotněprávní – zakotvené v §122 odst. 1 InsZ. Moratorium trvá maximálně 3 měsíce, s prodloužením na dalších maximálních 30 dní při splnění zákonných podmínek.

V případě úspěšného návrhu na vyhlášení moratoria si totiž může dlužník vybrat, (resp. je oprávněn) hradit přednostně závazky související se zachováním svého provozu vzniklé v posledních 30 dnech před vyhlášením moratoria oproti závazkům (dluhům) ostatním. Tyto dluhy musí bezprostředně souviset s provozem podniku (závodu) dlužníka. Na to navazuje §122 odst. 2 InsZ, který *zakazuje* druhému účastníku smlouvy dlužníkovi vypovědět, nebo odstoupit od smlouvy týkající se dodávek energií a surovin, nebo dalších smluv na dodávky zboží a služeb, které před vyhlášením moratoria trvaly alespoň po dobu 3 měsíců a to z důvodů prodlení dlužníka nastalého před vyhlášením moratoria, nebo se *zakazuje* vypovědět, či odstoupit od těchto smluv pro sjednanou výhradu při zhoršení majetkové situace dlužníka - ledaže dlužník neplní ani závazky

⁴⁵ Nelze zde však zapomenout na ustanovení §205 odst. 1 a 2 InsZ – vztahující se na různé druhy návrhů, co se týče rozsahu majetkové podstaty.

⁴⁶ DVOŘÁK, Jan, SRBOVÁ, Alena. Dispoziční právo. In: [ŠVESTKA, Jirí, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek III, (§ 976-1474)* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-7]. ASPI_ID KO89_c2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

⁴⁷ Ust. §115 – 116 InsZ.

podle §122 odst. 1 InsZ.⁴⁸ Tyto věřitele poté insolvenční zákon určitým způsobem zvýhodňuje, neboť pro ty pohledávky, které vznikly za trvání moratoria je stanoveno lepší pořadí při jejich uspokojování dle §168 odst. 1, písm. e) InsZ, což může být určitým motivujícím prvkem pro jejich splnění.

Zajímavé jsou však i účinky moratoria stanovené v §122 odst. 3 InsZ týkající se možnosti započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele. Započtení je po dobu trvání moratoria *zakázáno*, ledaže insolvenční soud předběžným opatřením rozhodne jinak. Toto ustanovení má jednoznačně za účel stabilizovat ekonomickou situaci dlužníka, přičemž je však korigováno tím, že věřiteli zůstává možnost požádat o vydání předběžného opatření, kterým by bylo započtení připuštěno.⁴⁹

K tomu je však nutné doplnit, že by započtením mohla být narušena zásada společného zájmu věřitelů (neboť tím by vlastně byl dotčený věřitel, kterému by bylo započtení připuštěno, zvýhodněn v tom smyslu, že by započtená pohledávka zanikla v plném rozsahu, ve kterém by se kryla s pohledávkou dlužníka – čímž by tento věřitel mohl dosáhnout vyššího uspokojení svých nároků, než při poměrném uspokojení v rámci rozvrhu).⁵⁰ Proto soud rozhodne o možnosti započtení, jen pokud jsou zároveň dány nejen hmotněprávní podmínky k možnosti započtení tak, jak je rozeznává občanský zákoník v ust. §1982 an., ale musí zde pro tento postup i existovat důvody zvláštního zřetele hodné podle §82 odst. 3 InsZ.⁵¹ Za tyto důvody zvláštního zřetele hodné lze považovat například důvody, které svědčí o tom, že bez vydání souhlasu k započtení, by hrozilo ze strany věřitele pozastavení dodávek nutných pro výrobu a pokračování fungování dlužníkovy závodu. Ze strany soudu však vždy bude nutné zohlednit každý jednotlivý případ.

Pokud bych se ohlédl do minulosti, tak dřívější zákon o konkursu a vyrovnání institut moratoria vůbec neobsahoval (kromě tzv. ochranné lhůty). Moratorium bylo

⁴⁸ KOZÁK, Jan. Nakládání s majetkovou podstatou po dobu trvání moratoria. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-7]. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

⁴⁹ KOZÁK, Jan. Nakládání s majetkovou podstatou po dobu trvání moratoria. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-8]. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

⁵⁰ RICHTER, Tomáš, 2017. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 314-324.

⁵¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 642/2010-B-34, ze dne 31.8.2010, nebo usnesení Krajského soudu v Brně č.j. KSBR 38 INS 12597/2012-A-17, ze dne 3.8.2012.

zavedeno zejména proto, že účelem nového insolvenčního zákona bylo především rozšířit užití sanačních způsobů řešení,⁵² k čemuž by právě moratorium mělo poskytnout příležitost.⁵³

Moratorium sice poskytuje dlužníkovi a věřitelům prostor pro možnost se vzájemně dohodnout na vyřešení tíživé finanční situace (a zabránit dočasně po dobu moratoria ostatním nekooperujícím věřitelům v agresivním uplatňování jejich nároků), avšak za cenu toho, že bude široké veřejnosti (a obchodním partnerům) dáno jasně najevo, že se dlužník nachází v závažných finančních potížích (což může někdy management příslušného dlužníka od podání návrhu na vyhlášení moratoria, navíc ve striktních procesních lhůtách, odrazovat) a to i přes jeho kladné vlastnosti popsané výše. To neplatí pro případ, kdy je o moratorium požádáno dlužníkem ještě před zahájením insolvenčního řízení, neboť v tom případě se informace o průběhu řízení nezveřejňují v insolvenčním rejstříku.⁵⁴

Úprava odpovědnosti dlužníka, který poruší své povinnosti v době trvání moratoria je obsažena v kapitole třetí.

O poměrně nízkém využití institutu moratoria svědčí statistiky Ministerstva spravedlnosti ČR, kdy za rok 2012 bylo podáno v ČR pouze 9 návrhů na vyhlášení moratoria, z toho bylo pouze jedno povoleno, za rok 2013 bylo podáno 11 návrhů a z toho byly povoleny 3 návrhy. Posledními údaji těchto statistik jsou údaje za první pololetí roku 2014, kdy byly podány 4 návrhy na moratorium a z toho bylo povoleno pouze jedno.⁵⁵ Potíž v nízkém užití tohoto institutu lze rovněž spatřovat v tom, že soudní moratorium brání nabývat nové zajištění k individuálně určeným věcem dlužníka podle §120 odst. 2 ve spojení §109 odst. 1, písm. b) InsZ, což zpravidla znemožní úvěrové financování dlužnickových aktivit. De lege ferenda lze tedy zákonodárci navrhnout, aby se nad dalším smyslem institutu soudního moratoria zamyslel a přizpůsobil ho aktuálním trendům tak, aby bylo prakticky lépe použitelné.

⁵² Důvodová zpráva k zákonu č. 182/2006 Sb. PSP ČR [online]. 2006 [cit. 2017-09-02], s. 134-136. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=1120&CT1=0>

⁵³ KOZÁK, Jan. *Moratorium*. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. Insolvenční zákon: Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-8]. ASPI_ID KO182 2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

⁵⁴ Ust. §126 InsZ.

⁵⁵ Veřejně dostupná statistika Ministerstva spravedlnosti ČR. Dostupné na: <http://insolvennci-zakon.justice.cz/expertni-skupina-s22/statistiky.html>

2.3. Úpadek dlužníka

Úpadkem se primárně rozumí *stav*, ve kterém se dlužník nachází. Jedná se o právní pojem definovaný právě v insolvenčním zákonu, jež má substantivní povahu. Úpadek (bankruptcy) lze však vnímat i z pohledu ekonomického jako moment, kdy dlužník zcela vyčerpal svůj kapitál a stal se insolventním, nebo také tak, že výše jeho závazků překročila hodnotu jeho majetku.⁵⁶ S ekonomickými pojmy bychom si však v právu z důvodu jejich neurčitosti příliš nevystačili a proto insolvenční zákon v §3 stanovuje, že *dlužník je v úpadku*, pokud:

- 1) Má více věřitelů a;
- 2) peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a;
- 3) tyto závazky není schopen plnit (je v platební neschopnosti).

Pro *platební neschopnost* poté zákon stanoví několik *vyvratitelných* právních domněnek:

- 1) Dlužník zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo;
- 2) je neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nebo;
- 3) není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo;
- 4) nesplnil povinnost předložit seznamy svého majetku podle §104 odst. 1 InsZ, uloženou insolvenčním soudem.

V případě dlužníka podnikatele pak přichází v úvahu i forma úpadku spočívající v *předlužení*, pokud dlužník:

- 1) Má více věřitelů a;
- 2) souhrn jeho závazků převažuje hodnotu jeho majetku (se zohledněním dalších okolností).

⁵⁶ RICHTER, Tomáš, 2017. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 89-91.

Zákon dále rozeznává tzv. *hrozící úpadek*, který nastává, pokud lze se zřetelem ke všem okolnostem *důvodně předpokládat*, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit *podstatnou část* svých peněžitých závazků.

Z pouhého jazykového výkladu prvního odstavce §3 odst. 1 InsZ lze vyčíst, že všechny jeho podmínky musí být splněny *kumulativně*. Pakliže tedy jedna z nich není splněna, nejedná se v řeči práva o dlužníkův úpadek ve formě insolvence.

První zcela zásadní podmínkou pro všechny formy úpadku je *mnohost* věřitelů - minimálně dvou. Z teoretického hlediska se tedy o úpadek nejedná v případě, že by se dlužník nacházel sice v úpadku ekonomickém, avšak měl by pouze jednoho věřitele. Pro účely určení závěru o mnohosti věřitelů je podstatný i §143 odst. 2 InsZ, který sice nevylučuje, že je dlužník v úpadku, avšak k věřiteli, na kterého byla převedena některá z pohledávek insolvenčního navrhovatele proti dlužníku (nebo její část) v posledních 6 měsících před podáním návrhu, se pro účely návrhu nepřihlíží – resp. jedná se o důvod k jeho zamítnutí.⁵⁷ Insolvenční zákon zde tedy podle mého názoru svými procesními ustanoveními brání vyslovení úpadku, přestože zde fakticky může být definice dle §3 naplněna.

Pokud je navíc soud od počátku přesvědčen, že k takové pohledávce se pro účely návrhu nepřihlíží, byl by zde i důvod pro postup podle §128a InsZ – tedy návrh odmítnout pro zjevnou bezdůvodnost. Je zde však určitá nejasnost, jestli toto pravidlo platí i naopak – tedy, jestli se i věřitel, který nabyl takovou pohledávku, může úspěšně domáhat vyslovení úpadku a podat sám insolvenční návrh. Komentářová literatura dovozuje, že by zde bylo třeba přiměřeně aplikovat zásadní zásady občanského soudního řízení, resp. §2 a zákaz zneužití práva. Přestože by zde tedy fakticky byl naplněn první znak úpadku, nebylo možné se ho legitimně ani z jedné strany domáhat, čímž se alespoň trochu brání „šikanózním“ insolvenčním návrhům a umělému vytváření podmínek pro stav úpadku.⁵⁸ Z teoretického pohledu lze na tomto ustanovení spatřovat tendenci nahrazovat určitou nedokonalost hmotněprávních definic nástroji procesními. Kvůli účelnosti takové právní úpravy to však lze pochopit, neboť případné další

⁵⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 165/2008-A-13, ze dne 21.11.2008.

⁵⁸ KOZÁK, Jan. *Účinky rozhodnutí o úpadku*. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. Insolvenční zákon: Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-8]. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

kazuistické vymezení v jakých případech se o úpadek jedná či nejedná, by také nemuselo být příliš vhodné.

K tomuto způsobu řešení nedokonalosti hmotněprávních definic ostatně směřují i poslední tendence změn insolvenčního zákona. Novela insolvenčního zákona, která je momentálně projednávána v legislativním procesu počítá například s tím, že §105 InsZ bude znít „*je-li dlužníkem právnická osoba, je insolvenční navrhovatel, který vede účetnictví nebo daňovou evidenci podle zvláštního zákona, povinen doložit pohledávku uznáním dlužníka s ověřeným podpisem nebo vykonatelným rozhodnutím nebo notářským zápisem se svolením k vykonatelnosti nebo potvrzením auditora*“.⁵⁹ Podle mého názoru se jedná pouze o další případ, kdy se procesními instituty vylučuje prohlášení úpadku, ačkoli zde úpadek být může. Na druhou stranu je bohužel pravdou, že insolvenční řízení je často zneužíváno jako náhrada sporného civilního řízení, ačkoli k tomu insolvenční řízení sloužit nemá a nemůže. Již Nejvyšší soud ČR a opakovaně i vrchní soudy daly při přezkumu rozhodnutí o insolvenčních návrzích věřitelům najevo, že nelze například provádět rozsáhlé dokazování ohledně skutečností rozhodných pro osvědčení toho, jestli zde navrhuující věřitel skutečně má splatnou pohledávku vůči dlužníkovi, přičemž podrobné dokazování by jinak příslušelo pouze obecnému nalézacímu soudu v prvním stupni.⁶⁰

V případě druhé podmínky se musí jednat o závazky *peněžité*, jakož i že se musí jednat o pohledávky po delší, než 30 denní lhůtě splatnosti – tj. 30 + 1 den (tato lhůta nebyla dle důvodové zprávy zvolena náhodným způsobem, neboť vycházela z dnes již zrušeného §369a obchodního zákoníku).⁶¹ Datum splatnosti je přitom nutné odvozovat právě z hmotného práva. Náš právní řád je však velice pestrý, může se přitom jednat o pohledávky vzešlé nejen ze soukromého práva, ale i práva veřejného – mám na mysli pohledávky daňové, pohledávky na poplatcích, místních poplatcích, odvodech, povinném pojistném atd. V každém jednotlivém případě tedy bude třeba zkoumat, kdy uvedená splatnost nastala, přičemž je nutné vycházet právě i z veřejnoprávních předpisů a příslušných rozhodnutí (výměrů, výkazů), které se jich týkají. Pro osvědčení těchto

⁵⁹ Novela insolvenčního zákona č. 64/2017 Sb.

⁶⁰ Např. usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 3 VSPH 1749/2014-A-15, ze dne 22.1.2015, nebo usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 NSCR 72/2011, ze dne 21.2.2015.

⁶¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 182/2006 Sb. PSP ČR [online]. 2006 [cit. 2017-09-02], s. 148. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=1120&CT1=0>

skutečností postačí, když se bude jednat o existující pohledávky po splatnosti od dvou různých věřitelů.⁶²

Třetí podmínkou pro přijetí závěru o nastalém úpadku je vznik platební neschopnosti dlužníka (insolvence v pravém slova smyslu). Zákon alternativně vyjmenovává, v jakých případech lze na platební neschopnost usuzovat (viz výše), přičemž je na věřiteli, aby tato tvrzení před soudem osvědčil. Pokud se podaří některou z těchto domněnek navrhujícím věřitelem potvrdit, bude spočívat důkazní břemeno jejich vyvrácení na dlužníkovi.⁶³

Zastavení plateb musí spočívat v navenek projeveném záměru dlužníka, tato domněnka tedy bude sloužit k osvědčení úpadku především u návrhu upadnuvšího dlužníka, neboť věřitel zpravidla nemá informaci o tom, jestli dlužník zastavil podstatnou část jeho plateb – natož aby to prokázal. Domněnka spočívající v neplnění závazků delší než tři měsíce po splatnosti pak určitým způsobem navazuje na druhou podmínku úpadku. Pokud však věřitel prokáže, že jeho pohledávka existuje a je déle než 3 měsíce po splatnosti, není již třeba prokazovat platební neschopnost z jiného hlediska.⁶⁴ Domněnka platební neschopnosti však bude naplněna i tehdy, pokud se nepodaří uspokojit jednotlivou pohledávku vůči dlužníkovi exekucí/výkonem rozhodnutí. I zde bychom se však museli zabývat hodnotou dlužníkovy majetku, neboť jeho případná existence by mohla tuto domněnku vyvrátit.⁶⁵ Tato domněnka však bude podle mého názoru zpravidla potvrzena, pokud by exekuce proti dlužníkovi byla např. pravomocně zastavena pro důvod dle §268 odst. 1, písm. e) občanského soudního řádu.

Zvláštní případ, kdy se bude jednat o domněnku platební neschopnosti dlužníka, přestože dlužník fakticky solventní být může, je ustanovení §3 odst. 2, písm. d) InsZ. Jedná se o procesní sankci, která může mít dopad do posouzení, jestli zde úpadek je či není. Na dlužníka v případě nesplnění těchto požadavků (nepředložení údajů na výzvu soudu) přechází ve smyslu prokázání schopnosti plnit své závazky důkazní břemeno, což lze považovat za přísné. Svě opodstatnění však toto ustanovení nalézá v případech,

⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 NSCR 20/2011, ze dne 30.4.2013.

⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 NSCR 38/2010, ze dne 1.3.2012.

⁶⁴ KOZÁK, Jan. Úpadek. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-8]. ASPI_ID KO182 2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

⁶⁵ RICHTER, Tomáš. *Úpadek pro platební neschopnost v judikatuře Nejvyššího soudu – kritické zhodnocení* [online]. [cit. 2017-02-10]. Dostupné na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/upadek-pro-platebni-neschopnost-v-judikature-nejvyssiho-soudu-kriticke-zhodnoceni?browser=mobi>

kdy se dlužník snaží zastírat svou skutečnou ekonomickou situaci tím, že neposkytuje insolvenčnímu soudu náležitou součinnost.⁶⁶

Zcela jinou formou úpadku je forma předlužení. Jak bylo zmíněno výše, tato forma může nastat pouze u dlužníků – podnikatelů. Stejně jako v předchozí formě úpadku spočívající v insolvenci dlužníka, je i zde nezbytným znakem pluralita věřitelů. Druhým nezbytným znakem pro úpadek ve formě předlužení je skutečnost, že hodnota dlužníkovy majetku převyšuje souhrn závazků, s přihlédnutím k tomu, jestli lze předpokládat možnost dalšího provozování podniku (závodu), se zřetelem ke všem okolnostem případu.

Aby bylo možné uvažovat o předlužení, bude třeba (i z důvodu jisté neurčitosti definice) zpravidla zajistit „test předlužení“ – rozvahový test. K tomu bude nepochybně nutná znalost dlužníkovy účetnictví, kterou příslušný věřitel obvykle nedisponuje. Pokud se navíc bude jednat o porovnání aktiv (majetku) dlužníka s jeho závazky (dluhy), bude zde nutné vycházet z jejich (jeho) *skutečné* hodnoty a nikoli hodnoty účetní.⁶⁷ Samotné ocenění dlužníkovy majetku však může být samo o sobě velmi náročným úkolem zejména, pokud se má zjistit jeho skutečná tržní hodnota. Tuto hodnotu majetku je poté třeba porovnat nejen se splatnými závazky dlužníka, ale i s těmi dosud nesplatnými a zároveň je soud nucen zhodnotit všechny okolnosti hodné zřetele pro úvahy o dalším možném provozu dlužníkovy závodu.

Případné zjištění úpadku v této formě tedy klade na soud velmi vysoké nároky, neboť dlužníci s různou kapitálovou strukturou mohou vykazovat v testu předlužení zcela odlišných výsledků např. kvůli úvěrovému financování, přičemž některé společnosti jsou schopny fungovat i při velmi vysokém zadlužení.⁶⁸ I případné nepodání insolvenčního návrhu dlužníkem pro úpadek ve formě předlužení je však stíháno vyvozením možné odpovědnosti podle §99 InsZ viz kapitola třetí.

Nutné je zde zmínit novelu §3 InsZ,⁶⁹ respektive doplnění tohoto ustanovení o nové odstavce 3 a 6, které dlužníkovi - podnikateli, který vede účetnictví podle

⁶⁶ BOUKAL, Pavel. 2012. *Oddlužení jako jeden ze způsobů řešení úpadku v České republice*. Brno. Rigorózní práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, s. 14.

⁶⁷ KOZÁK, Jan. Úpadek. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-9]. ASPI_ID KO182 2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

⁶⁸ RŮČKOVÁ, Petra. 2015. *Finanční analýza: metody, ukazatele, využití v praxi*. 5., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing. Finanční řízení. ISBN 978-80-247-5534-2, s. 64-67.

⁶⁹ Zákon č. 64/2017 Sb.

zvláštního právního předpisu,⁷⁰ dávají možnost osvědčit insolvenčnímu soudu, že rozdíl mezi výší splatných peněžitých závazků a výší jeho disponibilních prostředků (mezera krytí), stanovený podle výkazu likvidity, představuje méně než desetinu výše jeho splatných peněžitých závazků, anebo pokud výhled likvidity *osvědčuje*, že mezera krytí v následujícím období klesne pod jednu desetinu.

Toto ustanovení se tedy uplatní zejména v okamžicích, kdy se dlužník bude bránit proti insolvenčnímu návrhu věřitele. Přitom tento výkaz likvidity má být sestaven auditorem, znalcem, nebo osobou, která se zabývá poradenstvím v rámci insolvenční a restrukturalizací a splňuje požadavky dané zvláštní prováděcím předpisem. Tímto tedy bude dán od účinnosti novely nový nástroj, kterým se bude moci dlužník efektivně bránit proti insolvenčnímu návrhu, přestože bude fakticky předlužen. Postačí tak osvědčení uvedených skutečností předložením testu likvidity, přičemž následně bude dlužníkovi svěřit vyvratitelná právní domněnka, že „je schopen plnit své peněžité závazky“, tj. že není v platební neschopnosti v intencích §3 odst. 1, písm. c) InsZ. Dalo by se říci, že toto novelizované ustanovení tak přineslo další měkké protišikanózní opatření, k čemuž stále tendují poslední novelizace insolvenčního zákona.⁷¹

Na druhou stranu dlužníkovi je dána možnost se domáhat vypořádání svých poměrů, i když se v úpadku prozatím vůbec nenachází (oproti dřívějšímu ZKV). Mám tím na mysli *hrozící úpadek* podle §3 odst. 4 InsZ.

I tento institut je podle mého názoru materiální povahy a nastává u dlužníka, pokud lze se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků. Jak se tedy podává z tohoto ustanovení – musí se jednat o *důvodný* předpoklad (nikoli pouhá domněnka, či spekulace), že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit⁷² podstatnou část jeho *peněžitých* závazků (tj. nikoli např. dodání zboží apod.) a to navíc z *podstatné části* – tj. tyto závazky je nutno poměřit s jejich celkovým množstvím, aby bylo možné vůbec přijmout závěr, že se jedná o podstatnou část – což je samo o sobě neurčitým pojmem, který je třeba vyložit se zřetelem ke všem okolnostem případu. I pro tento případ pak platí, že u této podstatné části peněžitých závazků musí být důvodný

⁷⁰ Zákon č. 563/1991 Sb. o účetnictví.

⁷¹ KRAMER, Jaroslav, Bude rok 2017 v insolvencích převratný? Právní rádce [online]. 13.1.2017 [cit. 2017-03-10]. Dostupné na: <http://pravniciradce.ihned.cz/c1-65585200-bude-rok-2017-v-insolvencich-prevratny>

⁷² Srov. §1908 odst. 2 ObčZ.

předpoklad, že se stanou v budoucnu splatnými a rovněž, že budou zastoupeny minimálně dvěma věřiteli.⁷³ Domáhat se řešení hrozícího úpadku však může pouze navrhuující dlužník, nikoli jeho věřitel.⁷⁴

2.4. Důsledky zjištění úpadku

Není účelem této práce rozebírat všechny procesní účinky, které jsou s rozhodnutím o úpadku spojeny, rád bych se však zmínil o účincích, které toto rozhodnutí dle insolvenčního zákona má na práva věřitelů a třetích osob, resp. dopad na jejich vzájemné poměry mezi nimi a dlužníkem.

Zejména teprve rozhodnutím o úpadku (okamžikem zveřejnění v insolvenčním rejstříku)⁷⁵ se omezuje možnost započtení vzájemných pohledávek mezi dlužníkem a věřitelem. Započíst je možné jen pohledávky, pro které podmínky započtení vznikly již před rozhodnutím o způsobu řešení úpadku. Navíc se zakazuje započítávat, jestliže se věřitel započitatelné pohledávky nestal přihlášeným věřitelem, získal tuto pohledávku neúčinným úkonem (právním jednáním) dlužníka, v době nabytí pohledávky věděl o dlužníkově úpadku, nebo dosud neuhradil splatnou pohledávku dlužníka v rozsahu, v němž převyšuje započtený dluh.⁷⁶ Ledaže insolvenční soud určí předběžným opatřením jinak. Zákaz započtení lze tedy i rozšířit - i pro započtení v této fázi řízení totiž platí východiska, které jsem zmínil v odstavcích věnujícím se započtení pohledávek během trvání moratoria, totiž, že započtením mohou vzniknout nerovné vztahy mezi věřiteli.⁷⁷

Pokud tedy není stanoveno jinak, započíst lze pouze pohledávky, ohledně kterých vznikly předpoklady pro započtení dle §1982 ObčZ dříve, než byl přijat způsob řešení úpadku (konkurs, reorganizace, oddlužení). Především zde tedy musí existovat započitatelné plnění toho způsobilé, musí tu být projev vůle věřitele, kterým tento věřitel svou pohledávku započítává. Toto jednání musí být učiněno vůči osobě s dispozičním oprávněním (viz §229 odst. 2 InsZ) a započtené pohledávky nesmí být

⁷³ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci č.j. 1 VSOL 246/2012-A-10, ze dne 8.4.2012.

⁷⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze sp.zn. 1 VSPH 329/2009, ze dne 17.7.2009.

⁷⁵ Ust. §140a odst. 1 InsZ.

⁷⁶ Ust. §140 odst. 3 InsZ.

⁷⁷ Ust. §82 InsZ.

neurčité nebo nejisté (nebo dle judikatury nesmí být mezi stranami vyloženě sporné⁷⁸). Zákazy vyplývající z insolvenčního zákona pak doplňují zákazy obecné – tj. zákaz započtení na výživné pro nezletilé dítě, jež není plně svéprávné, započtení na mzdu nebo plat, nebo náhradu újmy na zdraví podle §1988 ObčZ.⁷⁹

Z pohledu dřívější úpravy se dá říci, že teprve rozhodnutím o způsobu řešení úpadku nastávají v současném insolvenčním řízení podobné účinky na možnosti započtení, které vznikaly za dřívější úpravy podle §14 odst. 1), písm. 1 ZKV až prohlášením konkursu. To je však způsobeno jiným pojetím insolvenčního řízení oproti dřívějšímu řízení konkursnímu.

2.5. Konkurs

Pokud některá rozhodnutí insolvenčního soudu bez dalšího zasahují, ať již svými automatickými účinky ze zákona, nebo zvláštními rozhodnutími činěnými soudem ad hoc, do právních poměrů (relativních vztahů) mezi dlužníkem a věřiteli, tak právě prohlášení konkursu je rozhodnutím, které lze z tohoto pohledu považovat za nejvýznamnější. Jestli lze najít v našem insolvenčním právu okamžik, kdy z ekonomického hlediska upadnuvší dlužník de facto ztrácí vlastnictví ke svému majetku, je tím nepochybně právě konkursní proces, přičemž toto právo ztrácí ve prospěch svých věřitelů.⁸⁰ Jak uvádí §244 InsZ - konkurs je způsob řešení úpadku, ve kterém jsou zjištěné pohledávky zásadně *poměrně* uspokojeny z výnosu *zpeněžení* majetkové podstaty dlužníka, přičemž tyto pohledávky v zásadě *nezanikají*, pokud není stanoveno jinak. Ponechám stranou, jestli bylo o konkursu rozhodnuto společně při usnesení o úpadku, po marném uplynutí lhůty pro předložení reorganizačního plánu, nebo až po neúspěchu reorganizace, případně pro nesplnění podmínek pro oddlužení, atd., anebo proč tak bylo rozhodnuto. Zásadní pro téma této práce budou odstavce věnující se materiálním účinkům, které z prohlášení konkursu plynou.

⁷⁸ Usnesení Vrechního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 1466/2011-A-124, ze dne 20.12.2011.

⁷⁹ KOZÁK, Jan. Účinky rozhodnutí o úpadku. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-9]. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

⁸⁰ THOMAS H. JACKSON. 2001. *The logic and limits of bankruptcy law*. Repr. Washington, DC: Beard Books. ISBN 15-879-8114-9, s. 101.

2.5.1. Likvidace

Zrušením, nebo prohlášením neplatnosti právnické osoby vstupuje tato do likvidace. Likvidace sleduje vypořádání majtkových poměrů právnické osoby po jejím zrušení, přičemž poté by měla zaniknout (zpravidla výmazem z veřejného rejstříku).⁸¹ Likvidace právnické osoby je povinná a neprovádí se pouze tehdy, pokud zvláštní zákon stanoví něco jiného. Okamžikem vstupu právnické osoby do likvidace, povolá příslušný orgán, který o likvidaci rozhodl (soud / nejvyšší orgán), do funkce likvidátora, na kterého ze zákona přechází působnost statutárního orgánu. Likvidátor tedy není statutárním orgánem, ani ho nenahrazuje, pouze přebírá jeho působnost. Statutární orgán nadále existuje, jeho působnost je ale vyprázdněna právě jmenováním likvidátora, přičemž činnost statutárního orgánu je v zásadě omezena na pouhé poskytování součinnosti likvidátorovi v rámci prováděné likvidace.

Již jen z povahy termínu „likvidace“ lze seznat, že se jedná o stav, kdy se mohou v rámci likvidované právnické osoby vyskytovat majtkové potíže, přičemž podle §200 ObčZ má likvidátor povinnost podat insolvenční návrh při zjištění, že se nachází likvidovaná právnická osoba v úpadku. Nechci se v této práci věnovat detailům procesu likvidace, podstatné z hlediska účinků prohlášení konkursu zde však je, že podle §245 InsZ odst. 2 se přerušuje likvidace právnické osoby dlužníka, pokud není určeno jinak.

Tímto okamžikem tedy likvidátor ztrácí svá oprávnění v rozsahu, v jakém přešla dispoziční oprávnění na insolvenčního správce a jeho činnost v rámci likvidace je prakticky přerušena, neboť jeho činnosti se zde zpravidla zúží jen na poskytnutí součinnosti právě insolvenčnímu správci vzhledem k přechodu dispozičních oprávnění k majetku v majtkové podstatě, jež zpravidla bude téměř kopírovat „likvidační podstatu“. Tato oprávnění likvidátor ztrácí až do zrušení konkursu podle §308 InsZ.⁸² Z toho lze tedy vysledovat, že insolvenční řízení má jasnou prioritu i před prováděním likvidace. Určitou právní sankcí v případě, že by likvidátor v tomto okamžiku jednal za dlužníka v rozsahu, v jakém mu to nepřísluší – by byla možnost toto jeho právní jednání

⁸¹ POKORNÁ, Jarmila. Účel likvidace, vstup do likvidace. In: [ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK, Josef FIALA aj. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-9]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

⁸² KOZÁK, Jan. Účinky prohlášení konkursu. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-9]. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

považovat vůči věřitelům jako ze zákona neúčinné.⁸³ Pokud pak dojde ke zrušení konkursu pro důvod podle §308 odst. 1, písm. d), c) InsZ, likvidace se již neprovádí, neboť to výslovně stanoví §173 odst. 2 ObčZ, čímž je zde dán důvod pro výmaz příslušné právnické osoby z veřejného rejstříku.

2.5.2. Přechod dispozičních oprávnění

Jak vyplývá z ustanovení §246 a §229 odst. 3, písm. c) InsZ okamžikem prohlášení konkursu *přechází* na insolvenčního správce právo nakládat s majetkovou podstatou, jakož i výkon práv a plnění povinností, která jinak přísluší dlužníku, pokud s majetkovou podstatou *souvisí*.⁸⁴ Úkony učiněné dlužníkem ohledně majetkové podstaty by byly od tohoto okamžiku vůči insolvenčním věřitelům považovány za neúčinné ze zákona.⁸⁵ Zákon dokonce obsahuje speciální úpravu pro případ, že dlužník nakládá s majetkovou podstatou přímo v den, kdy se rozhodnutí o prohlášení konkursu stalo účinným. V takovém případě se má v pochybnostech za to, že dlužník jednal až poté, kdy na insolvenčního správce přešlo dispoziční oprávnění. K tomu nutno poznamenat, že toto jednání dlužníka by tedy z hlediska insolvenčního zákona bylo nutno považovat za úkon (právní jednání) ze zákona neúčinné, což zejména pro třetí subjekty může mít zdrcující dopady (zejm. pokud aktivně nesledují své dlužníky v insolvenčním rejstříku), neboť by právě na nich zůstalo ležet důkazní břemeno ohledně toho, že právně jednali s dlužníkem v okamžiku, kdy ještě dlužník mohl nakládat se svým majetkem (zejm. v případě, kdy by se jednalo o usnesení o úpadku spojené s prohlášením konkurzu – u věřitelského insolvenčního návrhu).

Dále prohlášením konkursu dlužník sice nijak neztrácí svéprávnost – tj. právně jednat, ani neztrácí svou způsobilost být subjektem/účastníkem řízení. V rozsahu majetkové podstaty dle §205 a §206 InsZ, neztrácí ani vlastnické právo k majetku v majetkové podstatě, ztrácí nad ním však své *panství*.

Vyloučený je z tohoto režimu pouze majetek, který by jinak nebylo možno postihnout ani výkonem rozhodnutí nebo exekucí podle §207 InsZ (případně majetku,

⁸³ Ust. §246 odst. 2 InsZ.

⁸⁴ Vezmeme-li v úvahu znění §205 odst. 4, §225 odst. 3 a §217 odst. 1 InsZ, přechází tímto okamžikem na insolvenčního správce rovněž dispoziční oprávnění k majetku, který ani nemusí být ve vlastnictví dlužníka, nýbrž třetích osob. Nelze v této souvislosti nepoznamenat, že tato úprava je vůči třetím osobám velmi přísná a klade na ně značné nároky.

⁸⁵ Ust. §246 odst. 2 InsZ.

jehož nakládání je vázáno na zvláštní předpisy podle §208 InsZ). Dlužník má rovněž zachovány dispozice s majetkem vyňatým, nebo vyjmutým podle §226 - §227 InsZ.

2.5.3. Účinky prohlášení konkurzu na nesplatné pohledávky věřitelů vůči dlužníkovi

Pro účely kolektivního řízení, které má sloužit všem řádně přihlášeným věřitelům k jejich poměrnému uspokojení (pomímám teď pohledávky věřitelů přednostních a zajištěných, které mohou mít jiný režim), je třeba, aby se „vyrovnala startovací čára“. Dosud nesplatné pohledávky věřitelů dlužníka se tak prohlášením konkursu stávají splatnými, pokud není stanoveno jinak. K tomuto efektu dochází přímo ze zákona. V judikatuře se hovoří o *fikci* splatnosti,⁸⁶ či v odborné literatuře o *akceleraci* dlužnických závazků.⁸⁷ To platí jak pro pohledávky nezajištěné, tak zajištěné. U pohledávek, jejichž vznik je vázán na odkládací podmínku, se uplatní §306 odst. 5 InsZ.

Podobné ustanovení jako §250 InsZ bychom našli v dřívější úpravě podle ZKV v §14 odst. 1, písm. g) s odlišností spočívající v tom, že ZKV považoval dle některých poněkud zajímavých výkladů za splatné i dosud nesplatné pohledávky úpadce (dlužníka). S vyjasněním, které přinesl InsZ, lze jednoznačně souhlasit, neboť jak bude zmíněno níže, na pohledávky dlužníka je nutno hledět jednoznačně jako na jeho majetek. Tím, že podle těchto rozporuplných výkladů mohlo dojít k akceleraci pohledávek dlužníka, mohlo dojít i k nežádoucímu zásahu do práv dlužníků dlužníka nabytých v dobré víře. Na případném okamžitém a neočekávaném zesplatnění těchto (třeba i dlouhodobých) pohledávek by rozhodně nemohla mít třetí osoba (dlužník dlužníka) zájem a mohla by tím být výrazně poškozena bez adekvátního odůvodnění.⁸⁸

2.5.4. Účinky prohlášení konkurzu na nesplatné pohledávky dlužníka vůči věřiteli

Oproti pravidlu uvedenému v §250 InsZ pohledávky dlužníka vůči ostatním věřitelům (nejen těm insolvenčním) zůstávají i po prohlášení konkursu nedotčeny.

⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Cdo 324/2011, ze dne 25.4.2012.

⁸⁷ RICHTER, Tomáš, 2017. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 281.

⁸⁸ ZBRANKOVÁ, Renáta a Jindřich JELÍNEK. *K otázce „splatnosti“ pohledávek úpadce v konkursu* [online]. [cit. 2017-02-10]. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/m/top/clanky/k-otazce-splatnosti-pohledavek-upadce-v-konkurzu-22591.html>

K tomu je nutné poznamenat, že pohledávky dlužníka tvoří součást majetkové podstaty podle §206 odst. 1, písm. h) InsZ, a že tedy s nimi insolvenční správce zpravidla po prohlášení konkursu může nakládat. Zcela jistě tak bude správce činit v zájmu co nejvyššího uspokojení věřitelů dlužníka v souladu s odbornou péčí a svědomitostí.⁸⁹ Není vyloučeno, že dosud nesplatnou pohledávku dlužníka např. insolvenční správce po právní moci usnesení o prohlášení konkursu úplatně postoupí, resp. zpeněží některým ze způsobů, který předvídá insolvenční zákon v ust. §286. Tento postup je podle mého názoru vhodné uplatnit zejména u dlouhodobě splatných pohledávek dlužníka, o kterých nelze předpokládat, že by bylo možné z nich ve prospěch majetkové podstaty získat plnění dříve, než dojde k rozvrhu. Alternativně začne insolvenční správce po dlužníkovi dlužníka vymáhat tuto pohledávku poté, co nastane její splatnost ve prospěch majetkové podstaty, což mu výslovně ukládá §249 odst. 1 InsZ.⁹⁰

2.5.5. Zánik jednostranných úkonů dlužníka

Po prohlášení konkursu zanikají úkony (právní jednání) dlužníka *týkající se majetkové podstaty* – plné moci, příkazy, udělená prokura, pověření (dále také jen „pověření“). Výčet tohoto ustanovení není uzavřený a zasahuje zejména ty úkony, které byly uděleny pro určité úkony v řízení (procesní plné moci). Pokud by na základě těchto pověření třetí osoba jednala – k takovému jednání by nebylo možné přihlídnout, ledaže by je insolvenční správce dodatečně zhojil (ratihaboval) svým souhlasem. Zanikají však i pověření z hlediska hmotněprávního kdy osobě, jež byla zmocněna, rovněž zaniká uvedené zmocnění, nebo jednostranná jednání dlužníka – např. dlužníkem dosud nepřijaté návrhy smluv od druhých osob, dlužníkovo přijetí návrhů smluv (tj. akceptace) před prohlášením konkursu.⁹¹

Druhá osoba, které bylo uděleno příslušné hmotněprávní pověření nebo (zpravidla příkaz), však musí v i případě nebezpečí z prodlení nadále pro dlužníka obstarat jeho záležitost a to až do okamžiku, kdy se těchto úkonů ujme sám insolvenční správce. Jedná se zde tedy o zvláštní povinnost jednat, přičemž zástupce dlužníka by

⁸⁹ Ust. §36 InsZ.

⁹⁰ MAREŠOVÁ, Marcela. *Pohledávky dlužníka za třetími osobami* [online]. [cit. 2017-02-10]. Dostupné na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pohledavky-dluznika-za-tretimi-osobami>

⁹¹ MARŠÍKOVÁ, Jolana, 2014. *Insolvenční zákon: s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. Vyd. 3., V nakl. Leges vyd. 2. Praha: Leges. Glosátor. ISBN 978-80-87576-80-9, s. 470.

v případě porušení tohoto zákonného příkazu odpovídal za škodu, která by mohla na majetkové podstatě v důsledku porušení této povinnosti vzniknout.⁹² Na druhou stranu má tato osoba právo na úhradu účelně vynaložených nákladů, jež může uplatnit přímo za majetkovou podstatou vůči insolvenčnímu správci jako osobě s dispozičními oprávněními. Domnívám se, že by zde bylo možné použít podpůrně ustanovení o příkazu §2430 an. ObčZ ohledně takto vzniklých nákladů.

Jak vyplývá z judikatury, zánik jednostranných zmocnění může být dalekosáhlý, neboť zaniká plná moc pro daňové řízení, pokud se plnění týká majetkové podstaty,⁹³ někdy i plná moc pro řízení o ústavní stížnosti před Ústavním soudem České republiky.⁹⁴ Bez dalšího prohlášení konkursu však výslovně nezaniká plná moc udělená pro insolvenční řízení, osoba zastupující dlužníka však nemůže náklady na toto zastoupení uplatnit vůči majetkové podstatě. Nezaniká podle mého názoru ani udělená plná moc obhájci dlužníka v trestním řízení, neboť tato plná moc se nedotýká majetkové podstaty, nýbrž trestního řízení vedeného proti osobě dlužníka, byť náklady na takové zastoupení by nemohly být hrazeny z majetkové podstaty – maximálně by mohly být přihlášeny jako samostatná pohledávka.

Opakovaně však bylo judikováno, že náklady řízení vznikají až vydáním příslušného (konstitutivního) rozhodnutí, tudíž před právní mocí takového rozhodnutí tyto náklady de facto právně jako dluh neexistují.⁹⁵

Byť je tato problematika velmi komplikovaná a diskutovaná zejména v daňových kruzích,⁹⁶ tak např. při řízení o správních deliktech, při kterých se jedná o mimosmluvních sankcích, jež podle §170, písm. d) InsZ nelze uspokojit žádným ze způsobu řešení úpadku, bylo dovozeno, že jelikož se tak podle uvedeného ustanovení insolvenčního zákona předmět řízení nedotýká majetkové podstaty dlužníka (neboť případnou pokutu není možné v insolvenčním řízení uspokojit), vystupuje v těchto řízeních i nadále dlužník a nikoli insolvenční správce podle §264 odst. 1 InsZ. Proto by

⁹² Ust. §2910 ObčZ.

⁹³ Rozsudek Nejvyššího správního soudu č.j. 5 Aps 5/2007-92, ze dne 22.5.2008.

⁹⁴ Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. II. ÚS 2371/11, ze dne 18.9.2012.

⁹⁵ Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 ICdo 62/2014, ze dne 31.3.2015.

⁹⁶ TARANDA, Petr. Kontinuita daňového řízení v kontextu s probíhajícím insolvenčním řízením. *Daně a právo v praxi 2012/9* [online]. [cit. 2017-02-11]. Dostupné na: <http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d39610v49633-kontinuita-danoveho-rizeni-v-kontextu-s-probihajicim-insolvencim/>

ani udělené plné moci pro tato řízení neměly zanikat podle §252 InsZ.⁹⁷ Ukládání správních trestů dlužníkům v konkursu je však problémem např. v oblasti ochrany životního prostředí, neboť ukládané pokuty těmto subjektům (dlužníkům) zpravidla nemohou dosáhnout kýženého sankčního efektu.⁹⁸

Obecným účelem tohoto ustanovení insolvenčního zákona je zejména vyloučit nežádoucí jednání osob, které mohou za dlužníka ohledně majetkové podstaty jednat – přičemž toto jednání by mohli učinit bez vědomí insolvenčního správce. Cílem je ale rovněž vyloučit vznik nežádoucích závazkových právních vztahů vůči majetkové podstatě. Insolvenční správce zpravidla nemá dostatek informací, aby mohl ihned rozpoznat všechna udělená pověření dlužníkem a případně je odvolat. Z toho důvodu zákon konstruuje *generální zánik* těchto případných úkonů (jednostranných právních jednání) dlužníka s jednoznačným záměrem chránit majetkovou podstatu dlužníka před nekontrolovatelnými zásahy třetích osob. I v dřívější úpravě bylo obsaženo podobné pravidlo v §28 odst. 1 ZKVO, nebo §14 odst. 1, písm. h) ZKV, které ale bylo mnohem jednodušší, než současné ustanovení §252 InsZ.

2.5.6. *Synnallagma a další účinky na smlouvy uzavřené dlužníkem*

Smlouvy o vzájemném plnění (exekutory contracts) v konkursu jsou jedním z nejvýznamnějších témat práce, neboť právě úprava obsažená v pouhém jednom ustanovení insolvenčního zákona může způsobit mnohým věřitelům dlužníka při neznalosti práva neočekávané komplikace. Podle odborné literatury tyto smlouvy nepředstavují nic jiného, než *kombinaci závazků a pohledávek* v jednom.⁹⁹ Za smlouvy o vzájemném plnění se předně považují takové smlouvy, ve kterých si mají obě strany navzájem plnit ekvivalentním způsobem. Toto plnění může být i vázáno na splnění buď zákonem stanovené podmínky (smlouva o dílo), nebo např. na podmínky stanovené přímo ve smlouvě – převod vlastnického práva až po zaplacení kupní ceny (kupní smlouva). Pokud bychom vzali v úvahu obvykle uzavírané smlouvy, tak lze za tyto

⁹⁷ Usnesení Nejvyššího správního soudu č.j. 4 AS 6/2015-18, ze dne 23.1.2015.

⁹⁸ DERLICH, S. Několik úvah nad ukládáním pokut orgány ochrany životního prostředí subjektům v konkursu. *Ekologie a právo*. 2007, č. 1, s. 16.

⁹⁹ THOMAS H. JACKSON. 2001. *The logic and limits of bankruptcy law*. Repr. Washington, DC: Beard Books. ISBN 15-879-8114-9, s. 106.

považovat dále např. smlouvu o smlouvě budoucí, směnnou smlouvu, pracovní smlouvy, smlouvy dodavatelské (elektrina, plyn, sítě), pojistnou smlouvu a další.¹⁰⁰

Podmínkou pro to, aby se tyto smlouvy řídily podle §253 odst. 1 InsZ je skutečnost, že tyto smlouvy nebyly ani jednou ze stran ještě *zcela splněny*. Pokud totiž již byla smlouva jednou ze stran zcela splněna – nastává v zásadě jednoduchá konstrukce: 1) Buď splnil zcela smlouvu dlužník – v tom případě se zde jedná o čistou pohledávku dlužníka vůči druhé osobě, nebo 2) smlouvu zcela splnila druhá osoba, a má vůči dlužníkovi čistou pohledávku, kterou by měla uplatnit v insolvenčním řízení jako věřitel. Zásadní také bude určení, kdy lze smlouvu považovat za ne zcela splněnou a kdy ji již za splněnou považovat lze. V praxi se zcela jistě mohou vyskytnout okamžiky, kdy nebude zcela jisté, jestli například dílo bylo zcela zhotoveno, kupní cena plně zaplacená atd. a to zejména v důsledku smluvní volnosti, kdy podmínky smlouvy lze sjednat v zásadě volným způsobem.¹⁰¹ Za zcela nesplněnou smlouvu by se tak dal považovat stav, kdy ještě nedošlo k naplnění důvodů pro odstoupení.¹⁰² Pokud by tedy byla nesplněná část závazku ze smlouvy pouze marginální, bylo by i takovou smlouvu dle mého názoru, možné považovat slovy insolvenčního zákona za zcela splněnou, byť při striktním jazykovém výkladu by bylo možno tomuto mému názoru adekvátně oponovat.¹⁰³

Výše uvedenou otázku – jestli se jedná o smlouvu o vzájemném plnění, si bude muset položit zejména insolvenční správce a velmi rychle ji vyřešit, neboť u těchto smluv platí, že pokud se do 30 dnů od prohlášení konkursu insolvenční správce druhé straně nevyjádří tak, že tuto smlouvu za dlužníka splní – *platí*, že plnění z této smlouvy *odmít*. Jedná se tedy o uvážení insolvenčního správce – resp. jeho rozhodnutí, jestli bude uzavřenou smlouvu respektovat nebo nikoli. Do té doby navíc druhá strana nemůže od smlouvy odstoupit, ledaže bylo sjednáno jinak. Pokud však insolvenční správce plnění ze smlouvy odmítne, nebo zde nastane fikce odmítnutí ze zákona, může druhý účastník smlouvy dodatečně uplatnit přihlášku vzniklé pohledávky z náhrady

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Cdo 2947/2012, ze dne 29.5.2014.

¹⁰¹ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci č.j. 12 Cmo 2/2010-120, ze dne 28.7.2010.

¹⁰² Ust. §1978 ObčZ.

¹⁰³ Ve Spojených státech amerických není dokonce pevná definice dosud nesplněných smluv nijak stanovena – obecně přijímanou teoretickou definicí však je, že se jedná o takové smlouvy, které jsou dosud nesplněné na obou stranách takovým způsobem, že případné porušení takové smlouvy jednou stranou by omlouvalo druhou stranu za její vzájemné neplnění. Viz EPSTEIN, David G. a Steve H. NICKLES, c2007. *Principles of bankruptcy law*. St. Paul, MN: Thomson/West. ISBN 978-0-314-16192-5, s. 164.

škody, která mu tímto odmítnutím vznikla, a to do 30 dnů ode dne odmítnutí plnění (tato lhůta je prekluzivní).

Toto ustanovení tedy klade nároky nejen na insolvenčního správce a rychlost jeho postupu, ale i bdělost příslušného věřitele, který by neměl rezignovat na komunikaci s insolvenčním správcem, neboť insolvenční správce mnohdy nemůže hned od počátku vědět, jaké smlouvy má dlužník se třetími osobami uzavřeny (zpravidla se tak dozví až z přihlášené pohledávky). V případech vzniklé škody si musí věřitel hlídat i lhůtu pro dodatečnou přihlášku, pokud by zamýšlel uplatňovat náhradu škody. Dodržení této dodatečné lhůty navíc musí prokazovat věřitel svými tvrzeními, jinak by insolvenční soud tuto přihlášku mohl odmítnout pro opožděnost.

Pro případ, že není zcela jisté, jestli se jedná o smlouvy podle §253 InsZ tedy věřitel nemá pro řádné uplatnění jeho pohledávky jinou možnost, než podat přihlášku pohledávky jako podmíněnou, jinak by hrozilo, že uplynutím prekluzivní lhůty k podání přihlášek stanovené v usnesení o úpadku, by takovou pohledávku již nemohl uplatnit.¹⁰⁴

Ve vyhrocených případech, kdy např. dojde k uzavření kupní smlouvy na nemovitou věc, přičemž dlužník před zahájením insolvenčního řízení nesplní svou povinnost podat návrh na vklad vlastnického práva (nebo je vkladové řízení zastaveno), je navíc vyloučeno, aby věřitel své právo k věci uplatnil v insolvenčním řízení vylučovací žalobou. Podle poměrně ustálené judikatury, není možné se domáhat vyloučení věci z majetkové podstaty proto, že byla uzavřena na nemovitost kupní smlouva – neboť ta zakládá pouze obligační účinky mezi stranami. Věcně právní účinky, které by založily převod vlastnického práva, nastávají až rozhodnutím o povolení vkladu v katastru nemovitostí zpětně ke dni návrhu. I proto, že obligační účinky smlouvy jsou svou povahou slabší, než věcně právní účinky zapsaného vlastnictví dlužníka ve veřejném seznamu – nemůže být případná žaloba na vyloučení majetku z majetkové podstaty úspěšná.¹⁰⁵

Jak dále uvádí §253 odst. 5 InsZ, druhý účastník smlouvy ani nemůže žádat vrácení částečného plnění (vrácení kupní ceny), ke kterému došlo před rozhodnutím o úpadku. Pokud zde tedy došlo např. v průběhu času k odstoupení od smlouvy jednou ze

¹⁰⁴ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci č.j. 2 VSOL 417/2009-P339-8, ze dne 25.2.2010.

¹⁰⁵ Rozsudek Městského soudu v Praze č.j. MSPH 195 Cm 4/2008-35, ze dne 26.3.2009, potvrzený rozsudkem Vrchního soudu v Praze č.j. 13 Cmo 134/2009-63, ze dne 26.5.2010, nebo např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Odo 312/2003, ze dne 31.1.2006.

stran, musel by i takovou přihlášku věřitel podat ve lhůtách k tomu stanovených. O trochu méně tragické důsledky však má odmítnutí plnění ze strany insolvenčního správce, neboť případné pohledávky z vrácení poskytnutého plnění jsou dle §168 odst. 2, písm. h) InsZ pohledávkami za majetkovou podstatou. To ale jen pro pohledávky, které vznikly po zahájení insolvenčního řízení. Pokud by však zde bylo takových odmítnutých smluv mnoho, hrozilo by, že v podstatě tímto způsobem vzniklé nároky zlikvidují majetkovou podstatu – což se však může přihodit. Pro pohledávky vzniklé před zahájením insolvenčního řízení, které znějí na vrácení částečného plnění má ale insolvenční zákon přísnou úpravu, která zapovídá věřiteli možnost toto požadovat a tito věřitelé jsou uspokojováni pouze poměrně.¹⁰⁶

Pokud se ale insolvenční správce rozhodne smlouvu splnit ve stanovené lhůtě, věřitel pohledávky z ní vzniklé má možnost tuto pohledávku uplatnit za majetkovou podstatou podle §168 odst. 2, písm. g) InsZ. Pokud by taková pohledávka následně nemohla být uspokojena, odpovídá za tento stav osobně sám insolvenční správce, který by se odpovědnosti zprostil pouze tím, že by prokázal, že nemohl vědět, že prostředky v majetkové podstatě nebudou k plnění této smlouvy postačovat.¹⁰⁷ Zejména v případě, že tedy majetková podstata nebude skýtat dostatek likvidních prostředků, bude se insolvenční správce zpravidla zdráhat učinit rozhodnutí smlouvu splnit, pokud to nebude vyloženě nutné pro zachování hodnoty majetkové podstaty.

Insolvenční zákon přitom až do 31.12.2013, kdy byl novelizován zákonem č. 294/2013 Sb. kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, neobsahoval v §253 InsZ úpravu, možnost „odmítnutí plnění“ – nýbrž nastávalo „odstoupení od smlouvy“ (jako určitý relikv z §23 ZKVO).

Tato úprava byla výrazně kritizována, neboť odmítnutí plnění a odstoupení od smlouvy mají z hlediska občanského práva zcela odlišné účinky. Účinky odstoupení, které mohly v důsledku tohoto znění ustanovení nastat, se mohly dle odborné literatury projevit ve sféře věřitelů „středně velkou až velkou morovou ranou“.¹⁰⁸ Lze tedy přivítat tuto změnu, přičemž rovněž lze přivítat i prodloužení lhůty z 15 na 30 dní, kterou

¹⁰⁶ Ust. §253 odst. 5 InsZ.

¹⁰⁷ Ust. §37 odst. 3 InsZ.

¹⁰⁸ RICHTER, Tomáš. 2008. *Insolvenční právo*. Praha: ASPI. ISBN 978-80-7357-329-4, s. 299.

insolvenční správce až do výše uvedené novely insolvenčního zákona měl pro to, aby mohl rozhodnout, jestli smlouvu o vzájemném plnění přijme, nebo odmítne (od ní odstoupí).

Zvláštní režim pak panuje v případě reorganizace, kdy bylo revizní novelou insolvenčního zákona od 1.1.2014 zavedeno přiměřené použití ustanovení §246 odst. 4 a §253 až §260 InsZ i za trvání reorganizace. Podle §330a InsZ však platí tato pravidla s tou modifikací, že právo odmítnout smlouvu má dlužník s dispozičními oprávněními, které může vykonávat se souhlasem věřitelského výboru. V případě smluv o vzájemném plnění pak v reorganizaci platí opačný režim, tj. že neodmítnuté smlouvy do 30 dnů od povolení reorganizace *musí* být splněny (na rozdíl od konkursu). Pokud by dlužník však odmítl takovou smlouvu bez souhlasu věřitelského výboru, mohl by riskovat podrobení se následkům dle §330 odst. 2 InsZ, tedy že by věřitelům a třetím osobám odpovídal za škodu tím způsobenou a navíc zotřenu tím, že za tuto škodu by ručili členové jeho statutárního orgánu rukou společnou a nerozdílnou.

Je otázkou, jak by bylo možné současnou konstrukci nesplněných smluv vylepšit. Mohl by být zaveden speciální režim pro různé dodavatelské smlouvy, či pracovní smlouvy, které jsou nezbytně nutné k provozování závodu dlužníka – neboť účinky odmítnutí plnění bývají někdy u těchto smluv fatální. Zvláště u smluv pracovních se lze poučit z §27 ZKVO. Domnívám se, že zde je insolvenční zákon poněkud alibistický, neboť v podstatě spíše počítá s tím, že zaměstnanec dříve pracovní poměr vypoví nebo zruší podle zákoníku práce např. v důsledku nevyplacené mzdy, tudíž pracovní smlouvy není třeba výslovně v insolvenčním zákonu řešit a to i vzhledem k tomu, že pracovněprávní pohledávky jsou pohledávkami postaveným na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou. Lze však uzavřít, že i přes občasnou kritiku v případě některých těžkých případů současná právní úprava více méně nezpůsobuje velké komplikace, byť jak bylo podotknuto výše, zejména u smluv o vzájemném plnění platí, že každý musí aktivně hájit svá práva, komunikovat a sledovat své dlužníky.¹⁰⁹

¹⁰⁹ RICHTER, Tomáš. NESPLNĚNÝ PŘÍSLIB FUNKČNÍ ÚPRAVY NESPLNĚNÝCH SMLUV V INSOLVENCÍ. *Bulletin-advokacie.cz* [online]. [cit. 2017-02-11]. Dostupné na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/test2>

2.5.7. Fixní smlouvy

Richter dovozuje, že se nejedná o fixní smlouvy podle §1980 ObčZ tj. smlouvy, ze kterých vyplývá přesná doba plnění, nebo z povahy závazku vyplývá, že věřitel nemůže mít na opožděném plnění zájem. Na druhou stranu insolvenční zákon v §254 stanovuje zcela autonomní definici fixních smluv, což vyplývá z definice „*předmět plnění, jež má tržní cenu ...*“.¹¹⁰ Pokud má doba plnění sjednaná ve smlouvě uplynout až po prohlášení konkursu, není možné dle ustanovení §254 InsZ po insolvenčním správci požadovat, aby fixní smlouvu za dlužníka dodržel. Zbude mu pouze možnost uplatnit vzniklou náhradu škody dodatečnou přihláškou pohledávky do 30 dnů od prohlášení konkursu podle §254 odst. 2 InsZ, jejíž výše by činila rozdíl mezi dohodnutou a *tržní cenou*. Z dikce §254 odst. 1 InsZ pak vyplývá, že předmět plnění musí mít určitelnou tržní cenu, což směřuje zejména na regulované trhy, kde lze tržní cenu zjistit podle závěrečných cen vyhlášených k příslušnému pracovnímu dni. Škoda pro účely tohoto ustanovení představuje rozdíl v hodnotě plnění, kterého by mohl věřitel dosáhnout, kdyby se smlouva uskutečnila, nebýt prohlášení konkursu. Na věřiteli pak zůstává břemeno důkazní a tvrzení, aby nebyla taková přihláška náhrady škody odmítnuta jako pozdní, pokud by byla přihlašována až po uplynutí lhůty stanovené v usnesení o úpadku. Insolvenční správce ale může fixní smlouvu i dobrovolně splnit, přičemž zřejmě bude vycházet ze stavu dlužníkovy závodu resp. majetkové podstaty.

Tento systém se však vůbec neuplatní u derivátových a dalších finančních transakcí mající základ v profesionální dokumentaci zahrnující systém o závěrečném vyrovnání, neboť takové transakce jsou plně vyloučeny v důsledku aplikace §366 odst. 2 InsZ. Ustanovení §254 InsZ se tak použije pouze na dokumentované transakce jiným způsobem.¹¹¹

Na druhou stranu některé další komentáře dovozují, že insolvenční zákon v §254 dopadá právě i na tzv. „fixní závazky“ podle občanského zákoníku.¹¹² Tento teoretický

¹¹⁰ RICHTER, Tomáš, 2017. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 383.

¹¹¹ RICHTER, Tomáš, 2017. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 384-386.

¹¹² MARŠÍKOVÁ, Jolana, 2014. *Insolvenční zákon: s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. Vyd. 3., V nakl. Leges vyd. 2. Praha: Leges. Glosátor. ISBN 978-80-87576-80-9, s. 473. Nebo také srov. HÁSOVÁ, Jiřina. *Fixní smlouvy*. In: HÁSOVÁ, Jiřina, 2014. *Insolvenční zákon: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-555-8, s. 879-881.

spor tedy není dosud nijak vyřešen, to však i díky tomu, že se nejedná o nijak palčivou otázku, kterou by bylo nutno řešit. Můj osobní názor je takový, že v důsledku návěti, které obsahuje zjevný požadavek tzv. ocenitelnosti *tržní cenou*, dává tento pojem jasný podklad pro úvahy o tom, že se v případě ust. §254 InsZ nejedná o doplnění úpravy fixních závazků podle občanského zákoníku, nýbrž jde pouze o potřebu regulovat vztahy, které mohou vzniknout při obchodu na regulovaných trzích, viz výše. Je patrné, že i v tomto ustanovení se náš zákonodárce inspiroval v §24 ZKVO, jež obsahuje téměř podobnou úpravu, cílicí právě a pouze na *bursovní trhy* což svědčí nejen o kvalitě prvorepublikové normotvorby, ale zjevně i o smyslu a účelu současné úpravy. Z těchto důvodů lze Richterovi přisvědčit ke správnosti jeho názoru.

2.5.8. Výpůjčka, nájemní a podnájemní smlouvy

Insolvenční zákon se v těchto ustanoveních snaží vyvážit insolvenčního správce z dalších právních jednání učiněných dlužníkem, které by mohly ztěžovat jeho další postup při zpeněžování majetkové podstaty. Výpůjčka je smlouvou, kterou dlužník přenechal druhé osobě *nezužitelnou věc* a zavázal se mu umožnit její dočasné užívání.¹¹³ I před skončením sjednané doby může insolvenční správce po prohlášení konkursu požadovat, aby tuto nezužitelnou věc vypůjčitel vrátil. V případě, že by tak na výzvu neučinil, připadalo by do úvahy, aby se jejího vydání domáhal prostřednictvím civilní žaloby podle §1040 ObčZ u obecného soudu vypůjčitele.¹¹⁴ Jak uvádí komentářová literatura, někdy může být pro insolvenčního správce vhodné, aby však takové věci ponechal u vypůjčitele, přestože by je mohl požadovat k vydání, právě pro aplikaci ustanovení §2199 ObčZ, podle kterého nese náklady na obvyklé užívání vypůjčitel a nikoli dlužník (resp. nebyla by tak zatížena majetková podstata nutnou správou věci).¹¹⁵ V určitých případech by však podle mého názoru mohl být poměrně citelně zasažen právě vypůjčitel, např. z důvodu, že předmět výpůjčky potřebuje k výkonu nějaké činnosti – ale insolvenční správce by požadoval jeho okamžité vydání. Zákon mu přitom neposkytuje žádnou obranu proti tomuto požadavku insolvenčního

¹¹³ Ust. §2193 ObčZ.

¹¹⁴ Tj. vindikační žalobou.

¹¹⁵ KOZÁK, Jan. Výpůjčka. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-11]. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

správce. Dalo by se tedy říci, že v tomto ohledu insolvenční zákon nabourává poměrně výrazně základní zásadu smluvního práva – *pacta sunt servanda*, kterou lze ospravedlnit pouze tím, že je třeba co nejrychleji zpeněžit dlužníkův majetek za co nejvyšší cenu.¹¹⁶

O trochu smířlivější je insolvenční zákon ohledně nájemních smluv uzavřených dlužníkem se třetími osobami. Sice zákon v ustanovení §256 odst. 1 InsZ přebíjí nemožnost vypovědět nájemní smlouvu na dobu určitou (kterou by jinak bylo možno vypovědět pouze z taxativních důvodů, nebo důvodů sjednaných), zkracuje však i případné výpovědní lhůty, ať již vyplývají ze zákona, nebo jsou stanoveny smluvně, na maximální možnou dobu 3 měsíců (a to bez uplatnitelné náhrady za takové zkrácení)! Nelze si rovněž nepovšimnout, že insolvenční zákon zde zachází s pojmem „lhůta“, ačkoli by se mělo jednat o „dobu“.

Pouze u nájemních smluv, kde by vystupoval dlužník jako pronajímatel, dává insolvenční zákon do ruky nájemcům možnost, jak se proti výpovědi určitým způsobem bránit. A to v případě, že nájemce prokáže, že by byl výpovědí *nepřiměřeně* dotčen na svých zájmech, alternativně, že by utrpěl či mohl utrpět *značnou* škodu. V tom případě by mohl nájemce do 15 dnů od podání výpovědi navrhnout insolvenčnímu soudu, aby výpověď zrušil.

Pokud bude navíc soudu prokázáno, že nájemce je ochoten předmět nájmu koupit při zpeněžení majetkové podstaty, soud *musí* takovému návrhu vyhovět. Důkazní břemeno ohledně takto skutečně projevené ochoty ke koupi věci však nese nájemce.

Co lze považovat za nepřiměřenou škodu, to je měřítko, které bude muset insolvenční soud velmi pečlivě posuzovat případ od případu. Důvod však musí být kvalifikované povahy. Zpravidla se tak zřejmě nebude jednat o důvody, které obvykle trpí každý nájemce v případě výpovědi z nájmu, tedy například obtíže se stěhováním a nalézáním nového vhodného bydlení, nebo ztížené cesty do zaměstnání, zvýšené nájemné v jiném místě, obvyklé náklady na obstarání nájmu movité věci u jiného pronajímatele apod.

Zároveň druhá alternativní podmínka ohledně značné újmy je pojmem neurčitým. Lze se zde inspirovat ust. §138 trestního zákoníku, který vnímá *značnou škodu* jako částku dosahující minimálně výše 500.000 Kč. Je však zřejmé, že insolvenční soud tímto ustanovením patrně nebude vázán a otázku hrozící škody bude muset posoudit

¹¹⁶ Ust. §3 odst. 2, písm. c) ObčZ.

vždy s ohledem na konkrétní případ. Určité legální vodítko bychom zde však mohli nalézt.

Ze všeho výše uvedeného je zřejmé, že i zde insolvenční zákon dosti tlačí na to, aby bylo možné předmět nájmu co nejrychleji a nejefektivněji zpeněžit, přičemž našťastí dává do rukou nájemců alespoň nějakou obranu, která je ale i tak velmi striktní, když nájemci stanoví pro podání návrhu na zrušení výpovědi pouhých 15 dní.¹¹⁷ Tato lhůta je lhůtou procesní, z tohoto hlediska lze tedy poznamenat, že nájemci může zůstat lhůta zachována i v případech, kdy lhůta uplynula během dne pracovního klidu, pokud tento návrh bude podán ještě bezprostředně navazující pracovní den provozovateli poštovních služeb nebo přímo insolvenčnímu soudu. Nájemci bytu však zůstává zachována i obrana prostřednictvím civilní žaloby podle §2290 ObčZ (alternativně §2314 ObčZ u nebytových prostor), kdy lze podat při splnění podmínek žalobu na neplatnost výpovědi nájmu u obecného soudu insolvenčního správce, a to ve dvou měsíční lhůtě od doručení výpovědi. Na rozdíl od výše uvedené procesní 15 denní lhůty plynoucí z insolvenčního zákona je však tato lhůta k podání žaloby hmotněprávní, prekluzivní (tj. propadná).¹¹⁸

Bizarní je však podle mého skutečnost, že zatímco podle §2286 ObčZ musí pronajímatel (tedy i insolvenční správce) *nájemce bytu* ve výpovědi poučit o možnosti podat proti ní námítky, nebo o možnosti nechat přezkoumat oprávněnost výpovědi obecným soudem, a to pod sankcí její relativní neplatnosti, tak v insolvenčním zákonu žádnou takovouto poučovací povinnost pronajímatele (resp. insolvenčního správce) vůbec nenalezneme - a to přestože pouhá 15 denní lhůta k podání návrhu na zrušení výpovědi je velmi krátká a nájemci bytů zpravidla nemají tak detailní znalosti insolvenčního zákona. Z poslední věty §256 InsZ se sice dočteme, že ustanovení občanského zákoníku o podmínkách výpovědi nejsou nijak dotčena, z toho bychom však jen těžko vyvodili poučovací povinnost insolvenčního správce o oné patnáctidenní lhůtě a navíc bez zákonné opory z ní navíc při absenci poučení dovodili možnost domáhat se z tohoto důvodu zrušení takové výpovědi.

Celkem dobrou otázkou zde pak může být, jestli i výpověď podaná v intencích insolvenčního zákona musí být písemná (bez ohledu na případné dokazování ve sporu). Zde by bylo nutné podle mého posoudit, o jaký druh nájmu se jedná, neboť pokud právě

¹¹⁷ RICHTER, Tomáš, 2017. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 379-380.

¹¹⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 762/2011-B-42, ze dne 31.8.2011.

poslední věta §256 InsZ hovoří o nedotknutelnosti výpovědních podmínek, tak jak je stanoví občanský zákoník, pak z této věty byť nepřímo vyplývá i přípustnost různých forem výpovědi. Zatímco u nájmu bytu je písemná forma výslovně stanovena, tak u nájmu jiných věcí to není nezbytná nutnost. Co se týče nájmu bytu, ta tedy musí být písemná a obsahovat minimálně poučení podle občanského zákoníku.

Dále také však může nastat situace, že nájemce předmět nájmu odmítne i přes výzvu insolvenčního správce po nastalých účincích výpovědi vyklidit (pomíjím zde vydání movitých věcí). V takovém případě by musel insolvenční správce (nebo až budoucí nabyvatel) příslušného nájemce zažalovat na vyklizení u jeho obecného soudu, což může být někdy velmi náročný a neúměrně zdlouhavý proces. V tom případě by zde však nastaly důvody pro placení náhrady nájemného podle §2295 ObčZ, resp. nárok na vydání bezdůvodného obohacení u ostatních druhů nájmu, které by mohl insolvenční správce začít po nájemci vymáhat ve prospěch majetkové podstaty, včetně vzniklé škody, neboť nájemce by zde zjevně porušil zákon – povinnost k vyklizení/předání. Nelze si však rovněž nevšimnout toho, že by se zde protiprávním užíváním předmětu bývalého nájmu mohl nájemce dopustit trestného činu neoprávněného zásahu do práva k bytu nebo nebytovému prostoru podle §208 trestního zákoníku, nebo minimálně přestupku podle §50 odst. 2, písm. a) dosud účinného zákona č. 200/1990 Sb. o přestupcích (který bude brzy nahrazen novým). Ani protiprávní užívání nájemce by však nemohlo zabránit insolvenčnímu správci, aby předmět nájmu zpeněžil. Tento stav by však mohl mít výrazné dopady na cenu, za kterou by insolvenční správce věc zpeněžoval (kdo by chtěl koupit nemovitou věc, kterou někdo cizí protiprávně užívá). S ohledem na tyto skutečnosti lze tedy uzavřít, že problematika dlužníkových nájemců v konkursním řízení nemusí být vždy snadná, spíše je zpravidla velmi komplikovaná.

Jinak je tomu u nájemních smluv, ve kterých vystupuje sám dlužník jako nájemce. Pohledávky vzniklé z tohoto poměru musí pronajímatel (věřitel) přihlásit přihláškou pohledávky, přičemž v budoucnu splatné nájemné je nutno přihlásit jako pohledávku podmíněnou plynutím času, jinak pronajímatel může ztratit možnost ji v insolvenčním řízení uplatnit. Jediná šance, kromě výše uvedeného, přes kterou by mohl pronajímatel svou případnou pohledávku v insolvenčním řízení po uplynutí lhůt uplatnit, by byla situace, při které by bylo nezbytné, aby i nadále po prohlášení konkursu dlužník mohl předmět nájmu užívat právě pro účely majetkové podstaty (resp. věcí, které se tam

nacházejí). V tom případě by bylo možné uvedenou pohledávku vztáhnout na definici uvedenou v §168 odst. 2, písm. b) InsZ, a to bez ohledu na to, jestli se zde jedná o smlouvu dodatečně uzavřenou insolvenčním správcem jako osobou s dispozičním oprávněním (zde by se použilo ust. §168 odst. 2, písm. f)) nebo o bezdůvodné obohacování na straně dlužníka, pakliže zde taková smlouva uzavřena není, avšak dlužník tyto prostory/pozemky užívá.

Na to navazuje §257 InsZ, který stanoví, že dlužníkovi nelze dát výpověď z toho důvodu, že se dlužník dostal do prodlení s placením nájemného, ke kterému došlo před rozhodnutím o úpadku, nebo pro zhoršení majetkové situace dlužníka. K tomu judikatura Nejvyššího soudu uvádí, že: „*Není důvod chránit pronajímatele, který nevyužil svého práva před prohlášením úpadku, zejména kdyby to mohlo poškodit majetkovou podstatu*“.¹¹⁹ I zde je tedy zejména na pronajímatelích, aby pečlivě hlídali své nájemce, jestli vůči nim nebylo zahájeno insolvenční řízení a případně zvážili, jestli zde není důvod pro výpověď nebo odstoupení od smlouvy. V pozdějších fázích insolvenčního řízení jim to totiž insolvenční zákon vysloveně zakazuje, a to právě z důvodu, aby nebyl poškozen majetek v majetkové podstatě, který se zpravidla nachází v pronajatých prostorech dlužníka, nebo se jedná jinak dlužníkem používaný majetek v nájmu.

Zvláštní případ možnosti odstoupení od smlouvy pak formuluje §258 InsZ pro případ, že ještě nebyl předmět nájmu, podnájmu, nebo výpůjčky *předán*. V takovém případě mohou obě strany od smlouvy odstoupit, přičemž lze požadovat i dodatečně náhradu škody, která tímto odstoupením vznikla - opět s dodatečnou 30 denní lhůtou k podání přihlášky.

2.5.9. Účinky na sjednanou výhradu vlastnictví

Výhrada vlastnictví je jednou z doložek vztahující se ke kupní smlouvě,¹²⁰ nemusí se však jednat pouze o doložku v kupní smlouvě, ale tuto doložku mohou obsahovat smlouvy o dílo, nebo jiné nepojmenované (innominátní) smlouvy. Pokud je sjednána výhrada vlastnictví, stává se vlastníkem kupující až v okamžiku, kdy úplně zaplatí celou kupní cenu (bez ohledu na okamžik převzetí). V podstatě mohou nastat dvě situace:

¹¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Cdo 60/2012, ze dne 30.1.2014.

¹²⁰ Ust. §2132 an. ObčZ.

1) Dlužník před prohlášením konkursu věc koupil se sjednanou výhradou vlastnictví (takže pokud nezaplatil kupní cenu, dosud nenabyl vlastnické právo), ale má ji ve své dispozici (detenci) – nemůže se zde jednat ani o držbu, neboť dlužník o sjednané výhradě zpravidla moc dobře ví a zjevně nemůže být v dobré víře, že je vlastníkem věci.¹²¹ V takovém případě §260 odst. 2 InsZ stanoví, že pokud insolvenční správce splní povinnosti z této smlouvy (tj. zaplatí kupní cenu) bez zbytečného odkladu poté, kdy k tomu byl věřitelem vyzván, *nemůže* věřitel požadovat vrácení věci. Toto ustanovení tedy v podstatě chrání obě strany – jak insolvenčního správce, tak příslušného prodávajícího, že je zde povinnost mu věc vrátit, pakliže smlouvu dodatečně insolvenční správce nesplní. Zároveň, pokud insolvenční správce kupní cenu doplatí, tato věc se stane součástí majetkové podstaty dlužníka a věřitel ji nebude moci žádat zpět.

Trochu problém zde vidím v tom, že prodávajícímu v důsledku porušení smlouvy (zpravidla zde totiž nastane prodlení s úhradou kupní ceny dlužníkem) vznikne právo na odstoupení od smlouvy. Pokud by tedy prodávající před prohlášením konkursu odstoupil, smlouva tak bude zrušena od počátku, vlastnické právo k věci bude mít stále prodávající, avšak již zde nebude existovat povinnost k doplacení zbytku ceny (teoreticky může vzniknout povinnost vrácení již její zaplacené části). Pakliže je zde však zrušená smlouva (včetně její výhrady vlastnictví) – jak se poté může uplatnit §260 odst. 2 InsZ, nebo §253 InsZ který by tuto situaci řešil? Lze pak vlastně dovodit, že nastane situace, kdy dlužník, potažmo insolvenční správce, má onu věc v detenci a měl by ji za dlužníka věc vrátit prodávajícímu v souladu s ust. §2993 ObčZ, jinak mohl porušit zákon.

Může však takovou pohledávku na vydání věci věřitel přihlásit do insolvenčního řízení? Já se osobně domnívám, že nikoli – přihlásit by bylo možno pouze pohledávku spočívající v nároku na vydání bezdůvodného obohacení (pokud by insolvenční správce tuto svou povinnost k vydání věci nesplnil) jako peněžitou a podmíněnou s tím, že pokud insolvenční správce za dlužníka věc nevrátí, bude zde existovat pohledávka v ekvivalentní peněžní výši hodnoty věci. Může zde však vyvstat otázka, jestli tím, že insolvenční správce odmítne věc vydat, vlastně neporuší zákon – povinnost k vydání

¹²¹ RICHTER, Tomáš, 2017. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 341-345.

věci. Osobně se domnívám, že by o zde o náhradě škody bylo možné uvažovat, pakliže by se prokázalo, že insolvenční správce její vznik zavinil – tedy, že insolvenční správce věc nevydal, ačkoli o této povinnosti věděl a mohl této povinnosti dostát (natož v případech, kdy o této skutečnosti věděl a přesto věc protiprávně sepsal do majetkové podstaty).

I v případě sjednávání výhrad vlastnického práva tedy musí prodávající (věřitel) dobře vážit okolnosti, jestli se mu vyplatí od smlouvy odstoupit, nebo jestli bude spoléhat na aplikaci §260 odst. 2 InsZ. Bude také muset posoudit, jestli vůbec může platně odstoupit (např. z důvodu dočasného zákazu odstoupení podle §253 odst. 2 InsZ).

V kombinaci s insolvenčním řízením je dále nutné si položit otázku aplikace §2134 ObčZ, který praví: *„Výhrada vlastnického práva působí vůči věřitelům kupujícího jen tehdy, bylo-li ujednání pořízeno ve formě veřejné listiny, popřípadě bylo-li pořízeno v písemné formě a podpisy stran úředně ověřeny, leč tehdy až ode dne úředního ověření podpisů.“* U věcí zapsaných ve veřejném seznamu pak tato výhrada působí až od okamžiku jejího zápisu v něm. Pokud tedy nebude ona výhrada vlastnického práva uzavřena v požadované formě, bylo by možné uvažovat, že tato výhrada vůbec vůči věřitelům¹²² nebude účinná a tento majetek by tedy bylo možno považovat za součást majetkové podstaty a věřitelé by se z tohoto majetku mohli uspokojit při zpeněžení.

Jak komplikovaný však může být vztah mezi občanským zákoníkem a insolvenčním zákonem si lze uvědomit, pokud vezmeme v potaz §589 odst. 2 ObčZ, který jasně říká, že neúčinnost právního jednání se zakládá až rozhodnutím soudu o žalobě věřitele. Jedná se tedy v případě §2134 ObčZ o neúčinnost ze zákona, nebo si ji musí insolvenční správce vysoudit? Asi bych se nakonec spíše přiklonil k tomu, že zde musí nejdříve existovat pravomocný výrok insolvenčního soudu, neboť s tím počítá i §235 odst. 2 InsZ. Z dikce uvedeného ustanovení občanského zákoníku lze ale vysledovat onu bezpodmínečnost toho, že takové jednání je zkrátka neúčinné. Komentářová literatura se zmiňuje o tom, že účelem tohoto ustanovení je především ochrana prodávajícího před nároky věřitelů kupujícího. S tím lze souhlasit jen potud, že tak by tomu bylo, pokud by zde nebyly tak vysoké formální náležitosti pro účinnost

¹²² Lze však za věřitele podle ObčZ považovat i insolvenční věřitele podle §9 písm. c) InsZ? Asi by se dalo říci, že ano, neboť insolvenční věřitelé jsou pouze zvláštní podmnožinou vytvořenou z okruhu obecných věřitelů dlužníka.

takové doložky vůči věřitelům. Pokud zde zákon vyžaduje smlouvu s alespoň ověřenými podpisy stran (což zpravidla v běžné praxi obchodních smluv dodržováno není), tak se podle mého názoru jedná o poměrně nešťastné ustanovení. Účinkem je totiž to, že věřitelé se mohou po právu domáhat uspokojení svých nároků pohledávek z věci, kterou má v držení stále dlužník, *přestože není vlastníkem*. Nároky věřitelů vůči majetku ve vlastnictví 3 osoby by tak bylo teoreticky možné prosadit a to jenom kvůli formálním nedostatkům sjednané výhrady podle §2134 ObčZ.¹²³ Jak jsem však uvedl výše, v konfrontaci s §589 odst. 2 ObčZ a §235 odst. 2 InsZ nemusí být ona automatická právní bezúčinnost nedostatečné formy výhrady vlastnického práva tak zřejmá, neboť tato dvě ustanovení jasně říkají, že rozhodnutí o neúčinnosti právního jednání dlužníka je rozhodnutím *konstitutivním* (a contrario s výjimkou stanovené neúčinnosti ze zákona dle §246 odst. 2 InsZ) – tj. až poté by bylo možno takový majetek zahrnout do majetkové podstaty.

Z toho tedy plyne, že když už je sjednávána výhrada vlastnického práva, bylo by vhodné dodržet výše uvedenou formu ověřeného podpisu, neboť zde akutně hrozí, že insolvenční správce by tyto věci mohl zahrnout do majetkové podstaty právě s poukazem na výše uvedené ustanovení §2134 ObčZ, resp. §224 odst. 1 InsZ, neboť by otázku účinnosti takové výhrady mohl považovat minimálně za *spornou*.

Na otázku, jestli se vůbec ust. §2134 ObčZ bez dalšího použije i v případě insolvenčního řízení, které je svou povahou natolik specifické a zvláštní, lze uvést, že pokud je insolvenční řízení pouze jedním z typů soudního řízení, prostřednictvím kterého jsou realizovány hmotněprávní nároky věřitelů, pak by i uvedené ustanovení mělo v insolvenčním řízení vyvolávat příslušné právní účinky.

2) Jestliže však právě dlužník před prohlášením konkursu věc prodal s výhradou vlastnictví a *věc již byla předána*, bude na kupujícím, jestli zvolí variantu vrácení věci, nebo bude na smlouvě trvat. V takovém případě, pokud kupující nesplní svou smluvní povinnost k zaplacení kupní ceny, vystavuje se nebezpečí jejího vymáhání ze strany insolvenčního správce. Může se však i rozhodnout věc vrátit, přičemž není omezen

¹²³ TICHÝ, Luboš. Účinnost výhrady vlastnického práva vůči třetím osobám. In: [ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek V, (§ 1721-2520)* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-13]. ASPI_ID KO89_e2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

časově. Lze však dovodit, že by tak měl učinit včas, pravděpodobně nejpozději ještě před tím, než bude zveřejněna konečná zpráva podle §302 InsZ. Může zde také nastat konflikt u situace, při které se kupující rozhodne v souladu s ustanovení §260 odst. 1 InsZ věc vrátit, ale insolvenční správce odmítne vrátit část z již zaplacené kupní ceny. Z ustanovení insolvenčního zákona povinnost k vrácení části kupní ceny není zcela patrná, lze však dovodit, že by zde asi vzniklo bezdůvodné obohacení na straně dlužníka, které by v případě uplynutí lhůty k podání přihlášky již nemohl kupující věřitel uplatnit (nejednalo by se ani o přednostní pohledávku) a musel by se teoreticky hojit na samotném insolvenčním správci v důsledku porušení odborné péče, pokud by takový postup vůbec připadal do úvahy. Ustanovení §253 InsZ by se zde zjevně nepoužilo, neboť taková smlouva by byla jednou stranou již zcela splněna.

Ustanovení §260 se přiměřeně použije i v rámci reorganizace a oddlužení podle §330a a §397a InsZ.

2.5.10. Zánik společného jmění manželů a nutnost jeho vypořádání

Tato část se věnuje účinkům prohlášení konkursu na majetek jednoho z manželů. Relevantní je zde úprava §268 až §276 InsZ, jakož i obecná ustanovení občanského zákoníku o manželském majetkovém právu obsažených zejména v §708 až §742. Prohlášením konkursu zaniká společné jmění manželů (dále jen „SJM“). Je to tak proto, že výlučná část majetku manžela a jeho poměrný podíl na majetku v SJM bude součástí majetkové podstaty, ze které se mohou uspokojit věřitelé upadnuvšího manžela.

V některých případech odlišného majetkového režimu manželů (smluvního) jsou ve smlouvách obsaženy výhrady, že po dobu manželství je obsah SJM zúžen podle §718 ObčZ (až na příslušné omezení podle odst. 3), s tím, že však SJM vznikne v plném rozsahu až ke dni zániku manželství – tzn. jen pro účely vypořádání. I zde však insolvenční zákon počítá s tím, že v tom případě má prohlášení konkursu stejné účinky jako zánik manželství.

Insolvenční zákon počítá i s tím, že společné jmění manželů mohlo zaniknout již dříve a proto, pokud ještě nebylo vypořádáno, bude nutno toto vypořádání provést v rámci insolvenčního řízení. Stejně tak, pokud byl zúžen rozsah SJM a dosud nebylo do prohlášení konkursu vypořádáno, bude nutné ho vypořádat. V tomto ohledu přechází na insolvenčního správce oprávnění uzavřít za dlužníka dohodu o vypořádání SJM (se

schválením insolvenčního soudu), nebo navrhnout jeho vypořádání u *insolvenčního* soudu (pokud již o něm neprobíhá řízení u obecného soudu manželů) – zde by ho však nebylo možné skončit smírem. Dohody o vypořádání SJM, které byly uzavřeny *po prohlášení* konkursu mezi manžely, jsou neplatné – absolutně (neboť na tomto pravidlu je nutné bezvýhradně trvat zejména pro účely ochrany majetkové podstaty dlužníka).

Neplatné budou však i smlouvy mezi manžely, které byly uzavřeny *po podání insolvenčního návrhu* dlužníkem (u věřitelského návrhu po nastalých účincích zahájeného insolvenčního řízení). Neplatné by byly smlouvy, které by *zužovaly* rozsah SJM, dále smlouvy o rozšíření SJM, které by vylučovaly z jeho zákonného režimu některý majetek dlužníka a dále smlouvy o rozšíření SJM spočívající v tom, že by dlužník nabyl závazky do té doby náležející jen druhému manželovi, nebo také dohody o vypořádání SJM včetně schváleného smíru obecným soudem. I tyto smlouvy by bylo nutno považovat za *absolutně neplatné*.¹²⁴ Vzhledem k tomu, že by zde mohla nastat fikce vypořádání podle §741 ObčZ, tak insolvenční zákon tuto obecnou lhůtu prolamuje s tím, že pokud by měla uplynout během trvání insolvenčního řízení, má insolvenční správce dalších 6 měsíců na uzavření dohody, či vypořádání SJM. Teprve po těchto 6 měsících od prohlášení konkursu by nastala fikce podle §741 ObčZ. Zákon tím chrání majetkovou podstatu, neboť poskytuje insolvenčnímu správci další časový úsek, po který může vyhodnotit skutečnosti rozhodné pro soupis majetkové podstaty dlužníka a případně se domáhat vypořádání v jiném poměru.

Insolvenční zákon poté umožňuje insolvenčnímu správci za dlužníka s druhým manželem uzavřít dohodu o vypořádání SJM podle §271 InsZ, přičemž ji schvaluje insolvenční soud. Souhlasit s ní však musí věřitelský výbor – jelikož ten však může zastávat podle §66 InsZ sám insolvenční soud, nebude tato procedura zpravidla obtížně řešitelná. I zde by však podle §66 odst. 3 InsZ neměl chybět speciální výrok, jímž insolvenční soud při působnosti věřitelského výboru dává souhlas s vypořádáním SJM, tak jak mu to bylo navrženo. Tato dohoda pak má účinky pravomocného rozsudku – tj. je vykonatelná, přičemž ji lze napadnout pouze žalobou o zrušení smíru podle §271 odst. 3 InsZ, §99 odst. 3 občanského soudního řádu.

¹²⁴ KOZÁK, Jan. Neplatnost smluv mezi manželi. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-11]. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

Pokud se však nepodaří taková dohoda uzavřít, bude nutné dosud nevypořádané SJM vypořádat – a to buď v již probíhajícím řízení u obecného soudu manželů, ve kterém bude na straně manžela vystupovat insolvenční správce jako účastník řízení,¹²⁵ nebo bude muset insolvenční správce sám takový návrh podat podle §159 odst. 1, písm. c) InsZ a zahájit tak incidenční spor o vypořádání SJM.

Ohledně zahrnutí majetku do majetkové podstaty pak platí, že majetek, jenž je součástí SJM, *zahrne* do soupisu majetkové podstaty insolvenční správce *celý*, včetně majetku, který dlužník používal při svém podnikání se souhlasem druhého manžela, i když tato část by náležela druhému manželovi. Mohou zde nastat konflikty, neboť druhý manžel zpravidla napadá uvedený rozsah soupisu vylučovacími žalobami, protože se domnívá, že tento majetek do soupisu pojat být nemůže, neb to vylučuje jeho vlastnické právo.

Nutné je zde v souladu s judikaturou uvést, že SJM je „*bezpodílovým*“ spoluvlastnictvím (kde každý z manželů má zachované plné vlastnictví věci) podle §713 odst. 2 ObčZ. I druhý manžel tak musí strpět právní režim majetkové podstaty.¹²⁶ Pokud je však manželství tzv. předluženo, zahrne se do majetkové podstaty SJM celé a žádné vypořádání neproběhne. Při tomto závěru by však měl insolvenční správce tuto skutečnost druhému manželovi sdělit, neboť to může být zásadní vliv na možnost hájení jeho majetkových práv, byť to insolvenční zákon výslovně nestanoví.

Nejvyšší soud ČR pak ve svých rozhodnutích výslovně uvádí, že „*vypořádání společného jmění manželů je zvláštním druhem sporu vyvolaného konkursem, kterým se vymezuje rozsah majetku konkursní podstaty a který nahrazuje spor o vyloučení věci z konkursní podstaty*“.¹²⁷ Pokud insolvenční správce vyhodnotí SJM jako předlužené, manžel dlužníka se může tomuto vyhodnocení situace insolvenčním správcem bránit tím způsobem, že navrhne žalobou vypořádání insolvenčnímu soudu – ten by se pak musel v incidenčním sporu¹²⁸ vypořádat s předběžnou otázkou, jestli je SJM skutečně

¹²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 ICdo 11/2016, ze dne 29.2.2016.

¹²⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 232/2014-B-57, ze dne 28. 8.2014.

¹²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Cdo 2816/2007, ze dne 11.8.2009.

¹²⁸ Ust. §159 odst. 1, písm. c) InsZ.

předloženo a v závislosti na tom by buď žalobu zamítl, nebo by SJM muselo být vypořádáno podle zásad občanského zákoníku.¹²⁹

Po dobu trvání účinků prohlášení konkursu (tedy až do doby, než bude konkurs zrušen podle §308, §309 odst. 3 a §312 InsZ, nemůže vzniknout nové SJM, a to i kdyby dlužník uzavřel nové manželství. Smlouvy o rozšíření SJM jsou i po tuto dobu neplatné, neboť by tím mohl být ohrožen rozsah majetkové podstaty dlužníka.

Při průběhu rozhodování o vypořádání musí být respektována pravidla uvedená v §742 ObčZ, pokud si strany v dohodě neurčí jinak. Pohledávky vzniklé druhému manželovi z vypořádání provedeného buď dohodou, nebo rozhodnutím obecného soudu nebo insolvenčního soudu jsou pak považovány v insolvenčním řízení za přihlášené – a budou uspokojeny stejným způsobem, jako ostatní nezajištěné pohledávky věřitelů. Nastává tedy automatická zvláštní zákonná fikce včasné podané přihlášky.¹³⁰ Její výše pak bude zřejmá právě z uvedeného rozhodnutí o vypořádání. Podle mého názoru však i takovou pohledávku bude třeba následně přezkoumat ze strany insolvenčního správce tak, aby byla v insolvenčním řízení zjištěna, neboť insolvenční zákon v tomto ohledu nestanoví žádné výjimky z přezkoumávání nezajištěných pohledávek, ať již se považují za přihlášené ze zákona, nebo je k jejich přihlášení nutné podat dodatečnou přihlášku.

ZKV obsahoval podobná ustanovení §14 odst. 1, písm. k) o zániku SJM při prohlášení konkursu jako současný insolvenční zákon, přičemž veškerý majetek, s nímž dlužník podnikal, spadl do konkursní podstaty. Proces vypořádání pak upravoval §26 an. ZKV, kdy dohodu o vypořádání schvaloval soud v rámci dohledu, pokud s ní souhlasil věřitelský výbor. Pokud však k vypořádání nedošlo, bylo i zde třeba, aby správce konkursní podstaty podal za dlužníka příslušný návrh na vypořádání SJM. Právní úprava tedy v tomto ohledu nedoznala podstatných změn, kromě určitých zpřesnění v některých specifických situacích.

¹²⁹ MARŠÍKOVÁ, Jolana. 2015. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele se vzory a judikaturou*. 4. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Pro praxi. ISBN 978-80-7380-568-5, s. 149-151.

¹³⁰ KOZÁK, Jan. Přihlášení pohledávky manžela dlužníka. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-13]. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

2.5.11. Další účinky prohlášení konkursu

S prohlášením konkursu jsou však spojeny i další specifické účinky na jednotlivé instituty nejen občanského práva. U konkrétních vybraných typů dlužníků (jež mají povahu zvláštního subjektu) mohou být spojeny s prohlášením konkursu i ty účinky, jež jsou způsobilé mu ze zákona bránit v další provozované činnosti, a to pomíjím difamující účinky konkursu. Některé druhy činností, totiž vyžadují vyšší míru organizovanosti, spolehlivosti, odpovědnosti, důvěryhodnosti, bezpečnosti atd. Dlužník, na kterého byl prohlášen konkurs, však zpravidla tyto abstraktní požadavky přestane splňovat, proto zvláštní (hlavně veřejnoprávní) zákony mohou obsahovat zákazy další dlužníkovy činnosti – viz odstavec 2.5.11.5.

2.5.11.1. Finanční leasing

V současném občanském právu se jedná o nepojmenované smlouvy podobné nájemním smlouvám s výhradou koupě pronajaté věci při doplacení poslední leasingové splátky. Svou povahou by je bylo možné považovat i za určité zajišťovací smlouvy, současná právní úprava je však za zajištění ve smyslu §2 písm. g) InsZ nepovažuje. Zpravidla se bude jednat o leasing dopravních prostředků, strojů, ale i pachtu obchodního závodu nebo smluv o nájmu dopravního prostředku a dalších podobných smluv.¹³¹ Dříve byl tento institut obsažen v §489 až 496 ObchZ. V ustanovení §259 InsZ tedy zůstala zachována dikce obchodního zákoníku „*smlouvy o koupi najaté věci*“. Přiměřeně se pro tento typ smluv užijí §256 až §258 InsZ o nájemních a podnájemních smlouvách. Lze tedy poukázat v tomto ohledu na odstavec 2.5.8. této práce věnující se podrobně právě nájemním smlouvám, přičemž východiska tam uvedené by se aplikovaly i zde, tedy že takovou smlouvu lze v příslušné době ze strany insolvenčního správce vypovědět. Ustanovení §259 InsZ se dále použije přiměřeně i v případech reorganizace nebo oddlužení podle §330a a §397a InsZ.

¹³¹ MARŠÍKOVÁ, Jolana, 2014. *Insolvenční zákon: s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. Vyd. 3., V nakl. Leges vyd. 2. Praha: Leges. Glosátor. ISBN 978-80-87576-80-9, s. 477.

2.5.11.2. Věcná břemena

Určitou notorií je skutečnost, že věcná břemena věc zatěžují a lpí na ní. Mohou výraznou měrou ovlivnit cenu a prodejnost příslušné zatížené věci. V současné době mohou být věcná břemena sjednána ve velmi širokém rozsahu, např. v zásadě pro neomezené užívání a požívání věci i na poměrně dlouhou dobu ve prospěch příslušné oprávněné osoby nebo věci. Pro to, aby po zahájení insolvenčního řízení nemohlo dojít k takovému zatížení majetku nacházejícího se v majetkové podstatě, tedy obsahuje insolvenční zákon ustanovení §248 odst. 3, které stanoví, že věcná břemena, která zatěžují majetkovou podstatu a jež vznikla za *nápadně nevýhodných podmínek* (zde opět terminologie starého občanského zákoníku), poté co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, stávají se prohlášením konkursu *neúčinnými* (tentokrát přímo ze zákona).

Jak plyne z §1257 an. ObčZ, věcná břemena mohou být zřízena zejména smluvně. Povinnost sjednání některých z nich ale vyplývá přímo ze zvláštních právních předpisů (viz např. §24 odst. 4 zákona č. 458/2000 Sb. o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů), nebo i na základě dalších právních předpisů veřejného práva. Ohledně těchto věcných břemen se domnívám, že by nebylo možné o neúčinnosti uvažovat, zvláště pokud by se jednalo o zřízení věcného břemene podle rozhodnutí vyvlastňovacího úřadu podle zákona č. 184/2006 Sb. o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě (zákon o vyvlastnění). V tomto ohledu by totiž bylo třeba dát přednost veřejnoprávní úpravě před úpravou insolvenčního zákona a to i kvůli souvislostem v rámci ustanovení §285 odst. 4 InsZ, které dopadá pouze na věcná břemena *sjednaná* za nápadně nevýhodných podmínek a nikoli na ta, která vznikla z *rozhodnutí správního* orgánu (byť teoreticky za nápadně nevýhodných podmínek).

Bezesporu by však byla neúčinná taková věcná břemena, která by spočívala ve zřízení neadekvátního užívacího či požívacího práva ve prospěch osoby blízké dlužníka, nebo jiné osoby např. podle §1283 - 1298 ObčZ. V případě shledané neúčinnosti by taková práva vyplývající z věcného břemene *nebylo možné oprávněně vykonávat*. Pokud by došlo ke zpeněžení takové věci v konkursu, věcná břemena by zanikla ze zákona podle §285 odst. 1, písm. b) InsZ (není-li určeno jinak – viz zvl. zákony). Nijak by tím ani nebyla dotčena relativní neúčinnost takového zřízení věcného břemene – viz dále.

Stejně tak by zaniklo podle §248 odst. 2 InsZ zajištění, které věřitelé získali poté, kdy nastaly účinky zahájeného insolvenčního řízení (jedná se o jakési zpětné účinky, avšak až ode dne prohlášení konkursu). To platí i pro zajišťovací instituty občanského soudního řádu, nebo exekučního řádu.

Pokud byl už předmět zajištění zpeněžen např. v dražbě, tento výtěžek *musí být vydán* insolvenčnímu správci do majetkové podstaty. Velmi sporné zde ale je, jestli si exekutor může z vydaného výtěžku odečíst vlastní náklady na provedení exekuce. Tuto otázku řešil i Ústavní soud ČR a došel v zásadě k tomu, že exekutor si smí tyto náklady před vydáním výtěžku odečíst, přestože bylo namítáno, že by exekutor měl být jen jedním z dalších věřitelů dlužníka a měl by uplatňovat svá práva přihláškou a nikoli jejich započtením, které je nespravedlivé vůči ostatním věřitelům. Pravdou však je, že se v posuzovaném případě jednalo o dražbu povolenou insolvenčním soudem, kterou by bez nároku na odměnu zřejmě příslušný exekutor dobrovolně neprovedl, kdyby věděl, že odměnu nebude moci v plné výši uplatnit.¹³²

Podobnou úpravu neplatnosti věcných břemen bychom našli i v dřívějším předpisu. U ZKV se jednalo o §14 odst. 1, písm. j) – s tou odlišností, že věcné břemeno by při prohlášení konkursu *zanikalo*, pokud by vzniklo do 2 měsíců před návrhem na prohlášení konkursu, alternativně až po něm – (to však z důvodu jiné mechaniky řízení podle ZKV). ZKVO tuto problematiku v podstatě neřešil, ale byla by zde teoreticky použitelná obecná možnost odporovat právnímu jednání dlužníka podle odpůřícího řádu – prostřednictvím odpůřících žalob. K tomu však bylo nutné podle §29 odst. 2 ZKVO rozhodnutí konkursního soudu, jednalo se tudíž o docela jiný režim.

2.5.11.3. Dar a dědictví ve prospěch dlužníka

Neplatné je právní jednání dlužníka, kterým po prohlášení konkursu odmítá přijetí daru nebo dědictví bez souhlasu insolvenčního správce. To samé platí při dohodě o vypořádání dědictví (dnes *dohoda o rozdělení pozůstalosti*),¹³³ pokud by měl dlužník obdržet méně, než by činil jeho zákonný podíl. Z toho vyplývá i určitá povinnost pro notáře, který byl pověřen k řízení o pozůstalosti, aby hlídal příslušné dědice, jestli proti nim není vedeno insolvenční řízení. Případný nedostatek souhlasu insolvenčního

¹³² Nález Ústavního soudu sp.zn. IV. ÚS 378/16, ze dne 6.9.2016.

¹³³ Ust. §185 zákona č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“).

správce při schvalování takové dohody by totiž mohl zapříčinit nemožnost jejího schválení.

Z povahy ustanovení § 246 odst. 4 InsZ lze dovodit, že i zde by se asi jednalo o neplatnost absolutní, ke které by měl notář jako soudní komisař *přihlédnout z úřední povinnosti*. Pokud by však i taková neplatná dohoda schválená příslušným notářem (soudem) nabyla právní moci, musel by ji podle mého názoru insolvenční správce respektovat. A to i proto, že insolvenční správce nebude podle §266 odst. 1, písm. b) odst. 2 InsZ, ani podle §110 an. ZŘS účastníkem řízení o pozůstalosti, tedy nebude mít k dispozici žádný opravný prostředek, kterým by vadné usnesení zvrátil (kromě opravných prostředků, které by mohli podat účastníci).

Kdyby však dlužník učinil takové právní jednání, jímž by odmítl dědictví, nebo odmítl přijetí daru *již před prohlášením konkursu*, bylo by teoreticky možné uvažovat o *relativní neúčinnosti* - na rozdíl od neplatnosti by se zde však jednalo o naprosto rozdílný institut, o čemž bude pojednáno v kapitole čtvrté.

2.5.11.4. Provoz dlužníkovy závodu

Jak je již v úvodu práce poznamenáno, insolvenční zákon dosud zcela nereflektoval změnu pojmosloví občanského zákoníku. V současné podobě tak lze za podnik slovy insolvenčního zákona považovat „závod“, který je podle §502 ObčZ *organizovaným souborem jmění, jenž podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti*. Má se za to, že závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu. Závod je věcí hromadnou – tj. jeho skladba se může v průběhu času měnit, stejně tak jako práva a povinnosti k jednotlivým věcem, které jej tvoří.

Z §261 InsZ pak vyplývá, že provoz dlužníkovy závodu *nekončí* bez dalšího prohlášením konkursu (pokud však nestanoví zvláštní zákony jinak – viz následující odstavec 2.5.11.5.). I pokud však takto stanoví zvláštní zákony, lze dovodit, že ukončení podléhá jen ta část závodu podnikatele, která je uvedeným zákazem dotčena. Rovněž také nebude ukončen tím, že by např. byla zpeněžena pouze jednotlivá věc, která k němu jinak náleží.

Insolvenční zákon pak dále formuluje podmínky, kdy provoz dlužníka končí. Tedy buď: 1) prodejem podniku jednou smlouvou v rámci zpeněžení majetkové podstaty, nebo 2) rozhodnutím insolvenčního soudu vydaným na návrh insolvenčního

správce. K tomu je nutné uvést, že v prvním případě je kladen důraz na to, aby byla zachována kontinuita provozu – tj. provoz dlužníkovra závodu sice v jeho rukách končí, ale okamžikem zpeněžení začíná provozovat závod jeho nový nabyvatel. Jestliže je totiž dlužníkuv závod provozován i v průběhu insolvenčního řízení a lze očekávat, že pro majetkovou podstatu bude lepší, když bude jeho provoz zachován pro jeho následnou lepší zpeněžitelnost, měl by insolvenční správce, v souladu se svou povinností řádného odborníka, provoz takového závodu udržet.

Samozřejmě si insolvenční správce musí ověřovat, jestli je lepší dále pokračovat v provozu, nebo jestli je jeho další pokračování pro majetkovou podstatu z hlediska ekonomického nadále neúnosné. U některých typů závodů rovněž nelze ukončit jejich provoz nárazově – např. velké průmyslové podniky, kde by okamžité ukončení činnosti mohlo vést i k újmě na životním prostředí, ohrožení obyvatel, zaměstnanců atd.¹³⁴ V potaz je při ukončení dlužníkovra závodu nutné také brát již vzniklé závazkové právní vztahy (zpravidla smlouvy), jakož i dluhy a pohledávky z nich vzešlé.

Insolvenční soud by v každém případě měl být informován o stavu hospodaření dlužníka prostřednictvím zpráv insolvenčního správce, přičemž při případném rozhodování soudu podle §261 odst. 2, písm. b) InsZ by měly být vzaty do úvahy všechna možná hlediska, která lze s provozováním závodu spojit, včetně názoru věřitelského výboru, se kterým by se měl soud adekvátně vypořádat. Ukončení provozu závodu může být totiž poměrně zásadním zásahem do stavu majetkové podstaty. Vzhledem k tomu, že jednotlivé závody mohou být svou povahou u různých podnikatelů zcela odlišné, bude samozřejmě nezbytně nutné vždy pečlivě posoudit každý jednotlivý případ.

2.5.11.5. Účinky prohlášení konkursu ve zvláštních zákonech

V úvodu odstavce 2.5.11. jsem již zmínil, že některé činnosti povolované na základě zvláštních zákonů mohou s prohlášením konkursu kolidovat, ačkoli to neplyne přímo z insolvenčního zákona. Insolvenční zákon výslovně odkazuje pouze na některé zvláštní zákony, další je však nutné dohledat.

¹³⁴ KOZÁK, Jan. Provoz a ukončení provozu podniku dlužníka. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-15]. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

Podle zákona č. 85/1996 Sb. o advokacii je tak podle jeho §7b odst. 1, písm. e) až f) *vyškrtnut ze seznamu advokátů* ten advokát, proti němuž nabylo právní moci rozhodnutí o prohlášení konkursu. V takovém případě již nadále nemůže advokát vykonávat svou profesi a v rámci výkonu povolání dále zastupovat své klienty, byť např. občanský soudní řád nespojuje s tímto okamžikem automatický zánik plné moci. Kdyby však vyškrtnutý advokát nerespektoval uvedený zákaz činnosti a nadále poskytoval právní služby, dopouštěl by se pokoutnictví (vinklářství) - neoprávněného podnikání, což je ale postižitelné až na úrovni *většího* rozsahu podle §251 trestního zákoníku, protože systém správních deliktů / přestupků v této oblasti v současnosti naprosto chybí, což kritizuje nejen Česká advokátní komora. I na tomto poli se však zjevně brzy chystají změny.¹³⁵

Přímo ze zákona by však advokátovi zaniklo oprávnění zastupovat stranu v trestním řízení jako obhájce, neboť obhájcem může být pouze advokát, pročež tento stav by vedl jeho okamžitému vyloučení z účasti na řízení.¹³⁶ Stejně tak nemůže nadále provozovat činnost ani auditor podle §7 odst. 2, písm. d) zák. č. 93/2009 Sb. o auditorech, nebo některé další profese např. podle zákona č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví. S prohlášením konkursu však *není spojena překážka* např. pro výkon povolání daňového poradce, lékaře, notáře. Podle §8 odst. 1 a 2 zákona č. 455/1991 o živnostenském podnikání však *nemůže provozovat živnost* fyzická nebo právnická osoba, *na jejíž majetek byl prohlášen konkurs ode dne prodeje závodu* jedinou smlouvou – viz §261 odst. 2, písm. a) InsZ, nebo *právní moci rozhodnutí insolvenčního soudu* podle §261 odst. 2, písm. b) InsZ o ukončení dalšího provozu závodu dlužníka.

Na úpravu v insolvenčním zákonu je tedy navázána i úprava veřejnoprávní ohledně oprávnění k podnikatelské činnosti. Překážka k provozování další činnosti dle živnostenského zákona pak trvá ještě 3 roky od právní moci rozhodnutí *po zrušení konkursu* podle §308 odst. 1, písm. d) InsZ. Avšak i tuto překážku by teoreticky bylo možno prominout, pakliže by dlužník prokázal předpoklady pro řádné plnění svých povinností a plnění finančních závazků. Jednalo by se však zřejmě o ojedinělý případ a bylo by na dlužníkovi, aby tyto předpoklady živnostenskému úřadu prokázal.

¹³⁵ RÝDLOVÁ, Hana, 2017. Místopředseda ČAK Robert Němec jednal s profesními komorami o vinklaření. *Bulletin advokacie* [online]. [cit. 2017-04-02]. Dostupné na: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=17247>

¹³⁶ Ust. §31 odst. 1 trestního řádu a §7a zákona o advokacii.

2.6. Sanační způsoby řešení úpadku

Na rozdíl od prohlášení konkursu, který lze považovat za primární způsob řešení úpadku, nabízí insolvenční zákon dlužníkům a věřitelům i jiný postup, než ten, který vede k likvidaci a někdy i zániku upadnuvšího dlužníka. Jde o způsoby řešení úpadku, které primárně nesledují prodej veškerého jeho majetku a rozdělení výtěžku mezi věřitele, ale o cestu, při které se vytvoří určitý model uspořádání vzájemných vztahů mezi dlužníkem a věřiteli, ve kterém sice všechny strany něco ztratí, avšak v porovnání s případným řešením formou konkursu mohou dopadnout obě strany mnohem lépe.

Cílem sanačních způsobů řešení úpadku je především očistit dlužníka (sanovat / ozdravit) jeho ekonomickou situaci, restrukturalizovat, reorganizovat jeho jmění tak, aby byl zachován pokud možno dlužníkův provoz, někdy ale i kombinovanou formou - kdy dojde k prodeji části jmění dlužníka při zachování provozu pouhé části závodu. Výše uvedené se vztahuje zejména na dlužníky právnické osoby a fyzické osoby podnikatele. Insolvenční zákon však nabízí řešení i pro fyzické osoby nepodnikatele, tj. určitý sociální smír v rámci společnosti, kdy dlužník za cenu placení celého jeho důchodu (krom nepostižitelných částek) po určitou dobu nakonec může dosáhnout *soudního odpuštění* zbývajících dluhů.

Ze společenského hlediska lze totiž vysledovat, že způsob řešení prostřednictvím konkursu nemusí být vždy to nejlepší řešení. Věřitelé zpravidla stejně dosáhnou jen minimálního uspokojení (podle některých zdrojů méně než 10% přihlášených pohledávek),¹³⁷ přičemž dlužník dále strádá pod tíhou nezaniklých dluhů. Mohou pak vznikat celé konglomeráty dlužníků, které nakonec netíží jen neúměrně velké dluhy, ale většinou tento stav doprovází neutěšená sociální situace u dlužníků fyzických osob. V případě právnických osob zase tito dlužníci mnohdy zanikají bez právního nástupce a věřitelé (pakliže nevyužili některé z dostupných forem zajištění svých závazků) se již nemohou na nikom hojit (krom případného vyvození odpovědnosti statutárních orgánů za škodu, kterou věřitelům způsobili tím, že buď včas nepodali insolvenční návrh, nebo že jejich jednání přímo k úpadku vedlo).

¹³⁷ Lesk a bída insolvenčních řízení: více jak polovina věřitelů nedostane ani korunu, 2015. *Hospodářské noviny* [online]. 2015 [cit. 2017-03-19]. Dostupné na: <http://byznys.ihned.cz/podnikani/zakony-obchodni-vztahy/c1-64182780-lesk-a-bida-insolvencnich-rizeni-vice-jak-polovina-veritelu-nedostane-ani-korunu>

Proto zde existují v zásadě dvě alternativní varianty řešení úpadku pro vhodné případy, kdy lze usuzovat, že by případné zachování kontinuity dlužníka mohlo přinést v konečném důsledku vyšší přínos, než pouhá řízená likvidace. Pro takový postup však musejí existovat určité mantinely a pravidla, neboť nelze připustit, aby takový systém byl nevyvážený na tu či onu stranu – tedy ať už příliš liberální při stanovení podmínek pro dlužníky a bral příliš mnoho z práv věřitelů, nebo byl naopak příliš přísný takovým způsobem, že by na něj dosáhl jen malý počet subjektů (čímž by ztratil zcela smysl), zatímco věřitelé by byli v tomto ohledu dominantní a mohli zcela volně určovat, jakým způsobem bude s majetkem dlužníka nakládáno.

Prvním z uvedených druhů sanačních způsobů řešení je reorganizace. Jak již tento název napovídá, jedná se o nějakou změnu oproti dosavadní činnosti dlužníka. Změnu ve struktuře jeho samotného, jež je vynucena okolnostmi vzniklého úpadku, či hrozícího úpadku a to vše pod kontrolou věřitelů, insolvenčního soudu a insolvenčního správce za stanovených pravidel. Idea reorganizace má původ ve Spojených státech amerických, která postupně pronikla i do evropských právních řádů.¹³⁸ Když bych se na celou reorganizaci podíval z jiného pohledu, jedná se v podstatě nikoli o způsob řešení úpadku, který by předepisoval nějaký pevný „jízdni řád“ jako v případě konkursního řízení, ale jedná se především o *dohodu* mezi dlužníkem a věřiteli, jakým způsobem se celá situace vyřeší. Nejsou tu navíc dopředu ani předepsána žádná pevná pravidla, která by bylo nutné ohledně vzájemného vypořádání bezpodmínečně dodržet.¹³⁹ Tato konečná dohoda, která se nakonec může mezi věřiteli a dlužníkem podařit uzavřít není nic jiného, než „soudem posvěcený smír“, přičemž s ním navíc ani *nemusí souhlasit úplně všichni* – tj. některým (ale někdy i většině věřitelů) může být tento smír vnučen proti vůli.¹⁴⁰ Na druhou stranu i zde musí existovat vyšší spravedlnost a nelze připustit, aby skupina věřitelů mohla vydírat ostatní svými nepřiměřenými požadavky. V tomto ohledu lze tedy uvedený koncept insolvenčního zákona pokládat za správný, přičemž významnou roli v tomto ohledu hraje insolvenční soud, který zejména u nekonsensuálních typů reorganizace hraje usměrňující roli.

¹³⁸ SMOLÍK, Petr. Insolvenční řízení obecně. In: WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kolektiv. *Civilní právo procesní*. Praha: Leges, 2015. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-077-2, s. 289-296.

¹³⁹ RICHTER, Tomáš. 2017. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 459-460.

¹⁴⁰ Ust. §348 odst. 2 InsZ.

2.6.1. Reorganizace

V zásadě existují dva hlavní druhy reorganizace. A to reorganizace, která bude probíhat za souhlasu (podporou) většiny věřitelů anebo bude taková reorganizace povolena i přes odpor určitých skupin věřitelů. První z nich odborná literatura označuje jako *konsenzuální*, zatímco tu druhou *nekonsenzuální*. Přestože není tématem této práce proces povolování reorganizace a schvalování reorganizačního plánu, nemohu zde zcela pominout podmínky, za kterých se tak může stát.

2.6.1.1. Stručně k procesu a podmínkám reorganizace

První obecnou podmínkou reorganizace je, že dlužník musí mít závod, který lze reorganizovat. Tento pojem vyložil i Nejvyšší soud ČR „*reorganizace není přípustná ani tehdy, je-li dlužníkem fyzická osoba, která není podnikatelem a nemá podnik.*“¹⁴¹ Druhou nezbytnou podmínkou je velikost tohoto závodu – při nedostatku souhlasu věřitelů lze tak reorganizaci povolit pouze u dlužníků, jež splňují velikostní požadavky §316 odst. 4. InsZ – tj., že celkový roční úhrn čistého obrátu dlužníka podle zvl. zákona musí být za poslední účetní období min. 50 mil. Kč, nebo 50 zaměstnanců v pracovním poměru (a to i bez ohledu na případnou propojenost v rámci koncernu – tato otázka se tedy zkoumá u každého z dlužníků odděleně).¹⁴² Dlužníci, kteří nesplňují tento velikostní test, musí mít reorganizaci předjednanu ve smyslu §316 odst. 5 InsZ, jinak je u nich jediným východiskem konkurs. Třetí (negativní) podmínkou je skutečnost, že se nejedná o dlužníka, jenž podléhá znakům uvedeným v §316 odst. 3 InsZ – tedy že dlužníkem není právnická osoba v likvidaci, obchodník s cennými papíry, či oprávněná osoba k obchodu na komoditní burze.

Musí zde rovněž existovat určitá konkludentní poctivost dlužníka, který svým záměrem reorganizovat se nesmí zneužít tohoto svého oprávnění k bezdůvodnému poškození věřitelů (např. tím, že by se dlužník snažil manipulovat účetními doklady jen pro to, aby dostál velikostním požadavkům pro reorganizaci, zatajoval své skutečné majetkové poměry atd.). Jedná se v podstatě o jakousi poslední hráz proti morálnímu

¹⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 NSCR 50/2013, ze dne 30.6.2015.

¹⁴² Viz např. usnesení Městského soudu v Praze č.j. MSPH 79 INS 6021/2011-B-306, ze dne 15.3.2012.

hazardu, a brzdu, za kterou může insolvenční soud zatáhnout v případě zjevného excesu,¹⁴³ resp. návrh na povolení reorganizace zamítnout.¹⁴⁴

V situaci, kdy bude reorganizace povolena rozhodnutím insolvenčního soudu (proti kterému není odvolání přípustné) zůstanou dlužníkovi zachována dispoziční oprávnění k majetku v majetkové podstatě a rovněž zaniknou omezení vzniklá ze zákona, nebo rozhodnutím soudu (předběžná opatření). Namísto toho však nastupují omezení podle §330 odst. 2 a 3 InsZ, tedy, že právní jednání zásadního významu může činit statutární orgán dlužníka *jen se souhlasem věřitelského výboru*. Nad činností statutárního orgánu také dohlíží sám insolvenční správce, který pokračuje provádění soupisů a zjišťování majetkové podstaty za současného vedení možných incidenčních sporů. Celkem významnou roli hraje zákonné *pozastavení* (suspendování) *výkonu funkce nejvyššího orgánu* dlužníka (korporace) podle §333 InsZ, jehož fungování nahrazuje svou činností insolvenční správce. Úsilí dlužníka by nyní mělo směřovat k sestavení reorganizačního plánu v příslušné lhůtě 120 dnů od povolení reorganizace.

Jak uvádí §338 odst. 1 InsZ – „*Reorganizační plán vymezuje právní postavení dotčených osob v důsledku povolené reorganizace a to na základě opatření sledujících ozdravení provozu dlužníka podniku a uspořádání vzájemných vztahů mezi dlužníkem a jeho věřiteli.*“ Tato ozdravná opatření jsou pak demonstrativně vyjmenována v §341 InsZ, přičemž se jedná zejména o: a) změnu výše, splatnosti, či pořadí dluhů; b) zvýšení základního kapitálu nebo konverze dluhu na obchodní podíly věřitelům; c) prodej majetkové podstaty nebo její části; d) zajištění financování dlužníka provozu; e) převod majetku na jinou společnost; f) změnu kontroly nad dlužníkem a další.

Insolvenční zákon v §340, resp. související vyhláška č. 311/2007 Sb., pak obsahují podrobné náležitosti, které musí reorganizační plán jako projekt obsahovat. Pokud tedy bude reorganizační plán schválen (přičemž proces schvalování může být poměrně náročný zvláště u nekonsensuálních typů reorganizace), tento reorganizační plán *počne vyvolávat účinky* v něm uvedené. Následující odstavce této práce jsou tedy věnovány právě účinkům schváleného reorganizačního plánu – neboť to je pro tuto práci podstatné téma.

¹⁴³ RICHTER, Tomáš. 2017. Insolvenční právo. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 473-476.

¹⁴⁴ Ust. §326 odst. 1 InsZ.

2.6.1.2. Účinky reorganizačního plánu

Celý proces reorganizace by měl v podstatě směřovat k tomuto okamžiku, potažmo nejlépe k úspěšnému splnění reorganizačního plánu. Účinky reorganizačního plánu nastávají, pokud usnesení insolvenčního soudu o jeho *schválení nabylo právní moci*. Toto rozhodnutí lze přezkoumat v instančním postupu, takže může nabýt právní moci až rozhodnutím odvolacího soudu. Jeho účinnost lze také odložit v samotném reorganizačním plánu, nebo z rozhodnutí insolvenčního soudu.¹⁴⁵ Účinností reorganizačního plánu reorganizace nekončí, ale přechází do další fáze, kdy se plán začne plnit za dohledu insolvenčního správce, věřitelského výboru a insolvenčního soudu.¹⁴⁶

Reorganizační plán je dokumentem, který je podkladem pro změny poměrů mezi dlužníkem a věřiteli. Jeho obsah totiž bude závazný nejen pro všechny účastníky (subjekty?) insolvenčního řízení, ale i pro všechny další osoby, kterých se dotýká – je tedy vymahatelný (*s připodobněním jako schválený smír nebo dohoda o narovnání – avšak se širšími účinky*) a jako takový je bez dalšího listinou, na základě které lze provádět změny v něm obsažené – např. navrhnout změny zápisů ve veřejných rejstřících, navrhnout vklad do katastru nemovitostí, vydat cenné papíry (v režimu §358 InsZ) atd. samozřejmě za předpokladu, že reorganizační plán obsahuje i potřebné projevy vůle podle §356 odst. 4 InsZ, pakliže jich je potřeba.

Z pohledu postavení věřitelů je zde zásadní ustanovení §356 InsZ, podle kterého *zanikají účinnosti tohoto plánu práva všech věřitelů vůči dlužníkovi* a to i v případě, že svou pohledávku do insolvenčního řízení včas nepřihlásili, není-li v plánu stanoveno jinak (a pokud nejde o režim mimosmluvních sankcí podle §359 InsZ). Jedná se tedy o *přetržení veškerých dosavadních závazků* s nahrazením novými – ale v zásadě jen v tom rozsahu, v jakém to stanoví sám reorganizační plán. Tento stav by se dal připodobnit mnohostranné privativní novaci ve smyslu §1981 ObčZ.¹⁴⁷ Nijak nejsou z tohoto režimu vyjmuty ani pohledávky za majetkovou podstatou, či na roveň jim postaveným – proto by sestavovatel reorganizačního plánu měl pamatovat i na tyto pohledávky, u kterých by

¹⁴⁵ Ust. 352 odst. 1 InsZ.

¹⁴⁶ RICHTER, Tomáš. 2017. Insolvenční právo. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 515-516.

¹⁴⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 182/2006 Sb. PSP ČR [online]. 2006 [cit. 2017-09-02], s. 220. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=1120&CT1=0>

mělo být především z hlediska insolvenčního řízení zajištěno, aby byly uspokojeny preferovaným způsobem. Dále zanikají i obchodní podíly společníků (neboť i ti se považují podle §335 odst. 1 InsZ za věřitele dlužníka, není-li v plánu stanoveno jinak).

Stejně tak by ale zanikalo i zajištění pohledávek věřitelů, pokud by pokračování existence tohoto zajištění nestanovoval sám reorganizační plán. To samé platí i pro zánik práv třetích osob k majetku dlužníka náležejícího do majetkové podstaty (včetně jejich nájemních práv?).

Generální zánik těchto práv však podle mého nebude možný a může být v rozporu i s ústavně zaručenými právy – jakož i např. veřejnoprávními předpisy, které mohou stanovit určitá věcněprávní omezení, viz odst. 2.5.11.2. o věcných břemenech v konkursu. Dotčena by snad neměla být ani práva třetích osob k majetku, jež má dlužník v pouhé detenci, neboť jiný pohled na věc by musel znamenat, že na základě §356 odst. 1 InsZ by došlo zjednodušeně řečeno k nucenému vyvlastnění bez náhrady. Zánik pohledávek nedopadá ani na dluhy z úvěrového financování, které převzala osoba s dispozičním oprávněním v průběhu reorganizace k dosažení jejího účelu. Jednalo by s výslovně o pohledávku za majetkovou podstatou, jejíž uspokojení by bylo prioritní.¹⁴⁸

Poměrně zajímavé je i ustanovení §356 odst. 3 InsZ o nedotknutelnosti práv věřitelů vůči spoludlužníkům a ručitelům dlužníka. Nebýt tohoto ustanovení, asi by schválení reorganizačního plánu mohlo vést v určitých případech k situacím, kdy by zanikl hlavní závazek mezi věřitelem a dlužníkem, přičemž z tohoto důvodu by se nemohl uplatnit závazek ručitelů – kvůli jeho akcesoritě. V zásadě se tak jedná o prolomení této zásady vyjádřené v §2026 odst. 1 ObčZ, respektive doplnění výjimek z akcesority ručení uvedených v §2026 odst. 2 ObčZ.

Naopak ze strany ručitele – pokud by tento nepřihlásil svou případnou regresní (podmíněnou) pohledávku do insolvenčního řízení, nemohl by se již na dlužníkovi hojit z důvodu zmeškání lhůty pro přihlášení pohledávek, resp. kvůli následnému generálnímu zániku pohledávek viz výše.

V určitých případech také může nastat situace, že reorganizační plán bude co do specifikace jednotlivých dluhů, pohledávek, zajištění, postupů při plnění neúplný, či nejednoznačný. V takovém případě ho bude třeba adekvátním způsobem vyložit, přičemž i zde by se s nejvyšší pravděpodobností muselo postupovat analogicky podle

¹⁴⁸ Ust. §357 odst. 1 InsZ.

§555 an. ObčZ, tedy, že reorganizační plán se musí především posoudit podle jeho obsahu se zohledněním úmyslu jednatelů (sestavovatele reorganizačního plánu) a nebylo-li by ho možné zjistit, pak by se vyložil podle toho, jaký význam by mu zpravidla přikládala osoba, které je reorganizační plán určen.

Nelze však zapomenout ani na východiska podle §557 ObčZ, že by pokud by určitý výraz v reorganizačním plánu připouštěl různý výklad, použil by se v pochybnostech ten, jenž by přitěžoval tomu, kdo jej použil jako první (tj. k tíži sestavovatele). Striktně však celou věc pojímá ustanovení §359 InsZ, které stanoví požadavek vysoké určitosti a přesnosti popisu pohledávek. Je tedy možné, že pokud by tento požadavek nebyl naplněn, nebylo by možné k takovým nejednoznačnostem přihlídnout, ani je vykládat v duchu občanského zákoníku – z důvodu speciality insolvenčního zákona.

Co se týče chodu samotného dlužníka, schválením účinnost reorganizačního plánu se obnovuje výkon pozastavené funkce nejvyššího orgánu, přičemž hlasovací práva jsou vykonávána podle toho, jakým způsobem to stanoví právě reorganizační plán (bylo by možné do tohoto orgánu dosadit např. určité věřitele, kteří mají získat na základě reorganizačního plánu v budoucnu u dlužníka obchodní podíl – kapitalizace věřitelských pohledávek). Pokud taková pravidla plán neobsahuje, vykonávají hlasování v nejvyšším orgánu dlužníka osoby, kterým dosud toto právo náleželo - tzn., jednalo by se o obnovu původního stavu před povolením reorganizace.¹⁴⁹

Po schválení plánu je rovněž možné započítávat pohledávky mezi věřitelem a dlužníkem podle §352 odst. 3 InsZ, které bylo od okamžiku povolení reorganizace omezeno.

V průběhu plnění plánu může dojít i k jeho průběžným změnám, přičemž je nutné dodržovat určitý procesní postup podle §361 InsZ. Nově přijaté změny pak působí od okamžiku jejich pravomocného schválení s podobnými účinky jako prvně schválený reorganizační plán.

Průběh reorganizace se však také může zvrtnout a v případech stanovených v §363 InsZ může být proces reorganizace zkonvertován na konkurs. Pakliže však k tomuto postupu nenastane důvod, konečnou fází je splnění reorganizačního plánu,

¹⁴⁹ Ust. §353 odst. 2 InsZ.

kteře vezme insolvenční soud na vědomí usnesením, čímž se reorganizace i celé insolvenční řízení končí.¹⁵⁰

Reorganizace obsažená v insolvenčním zákonu se v podstatných rysech liší od dřívější úpravy vyrovnání obsažené v §46 an. ZKV, pro účely této práce se budu zejména zabývat účinky, které mělo potvrzené vyrovnání konkursním soudem. Na rozdíl od reorganizace nastávaly *účinky zániku* dlužnických závazků až *splněním povinností* dle obsahu rozhodnutí o vyrovnání. Pokud navíc dlužník ani dodatečně na výzvu věřitele nesplnil povinnosti dle pravomocného vyrovnání, hrozilo mu, že vyrovnání pozbude účinků a to vůči všem ostatním věřitelům. ZKV také obsahoval určitou brzdu v tom smyslu, že pokud bylo vyrovnání dosaženo nějakým podvodným jednáním nebo poskytnutím zvláštních výhod některým věřitelům – bylo možné uplatnit u soudu nárok na úplné uspokojení svých pohledávek. Pakliže byl dlužník odsouzen za úmyslný trestný čin v souvislosti s vyrovnáním, pozbylo vyrovnání své platnosti úplně a věřitelé tak mohli požadovat uspokojení veškerých svých nároků podle §65 ZKV.

U reorganizace bychom takovou úpravu našli v §362 InsZ. Pokud by však insolvenční soud rozhodl o zrušení reorganizace buď podle odst. 1, nebo odst. 2, mohli by věřitelé bez dalšího požadovat uspokojení všech pohledávek a jiných práv, které měli před jeho schválením. Insolvenční soud by zde měl přijmout opatření k ochraně zájmů oprávněných věřitelů, což lze považovat za poměrně abstraktně stanovenou pravomoc soudu.¹⁵¹ Tak komplikovanou situaci, do které by se však celé insolvenční řízení mohlo dostat po zrušení reorganizačního plánu, si ani nelze dost dobře představit - pakliže již například byly na základě něj provedeny změny v obchodním rejstříku, změny v katastru nemovitostí, nějaké pohledávky již mohly být částečně uhrazeny a některé z pohledávek dokonce ze zákona zaniknout podle §356 InsZ atd., (jednalo by se tedy o jakési *restitutio in integrum* již zaniklých práv). Ani vlastně nelze jednoznačně říci, jestli takové zrušení plánu má účinky *ex-nunc* nebo *ex-tunc*. Pravda bude asi někde uprostřed, neboť na pohledávky věřitelů vůči dlužníkovi bude mít spíše účinky *ex-tunc*, zatímco na práva věřitelů a třetích osob nabytých v dobré víře, která byla nabyta

¹⁵⁰ KOZÁK, Jan. Splnění reorganizačního plánu. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-15]. ASPI ID KO182 2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.] Shodně i: RICHTER, Tomáš. 2017. Insolvenční právo. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 525-256.

¹⁵¹ Ust. §362 odst. 3 InsZ.

v souladu se zrušeným plánem, bude mít účinky až *ex-nunc*. Opačný výklad by byl podle mého názoru obrovským zásahem do takto nabytých práv a mohl by vést k porušení základních zásad nejen insolvenčního řízení.¹⁵²

2.6.2. Oddlužení

Spotřebitelský úpadek, je fenoménem poslední doby. Zaveden byl od roku 2008, přičemž přišel v nejvyšší čas, neboť situace zadlužených fyzických osob, sociální vyloučení a celkové napětí ve společnosti potřebovalo zjednodušeně řečeno upustit páru a nabídnout dlužníkům východisko z beznadějné situace. Dlužníkům nepodnikajícím právnickým osobám a fyzickým osobám, jež nemají dluhy z podnikání, bylo nabídnuto, že pokud v průběhu pěti let budou schopni poplatit alespoň 30% nezajištěných pohledávek, bude jim dopřáno dobrodiní spočívající v odpustku od placení zbylých nezaplacených dluhů.¹⁵³ Toto řešení nakonec přimělo celé masu dlužníků, aby se do procesu oddlužení zapojily, přičemž to jsou právě insolvenční soudy, který musejí tento tlak snést.¹⁵⁴ Z hlediska tématu této práce se nejedná o nějak bohaté téma, neboť oddlužení je zejména otázkou procesních postupů, za kterých může být dlužníkovi povoleno, resp. schváleno. Proto se v těchto odstavcích budu věnovat pouze vybraným tématům oddlužení, které souvisí se hmotněprávními otázkami.

2.6.2.1. Oddlužení jen pro nepodnikatele?

Jak vyplývá z úvodního ustanovení, které stanoví podmínky pro možnost podat návrh na řešení úpadku oddlužením, je nezbytnou podmínkou, aby se jednalo buď a) o právnickou osobu, která *není považována za podnikatele* a zároveň *nemá dluhy z podnikání*; b) nebo o fyzickou osobu, jež *nemá dluhy z podnikání*.¹⁵⁵ Dluhy

¹⁵² Ust. §5 písm. a), c) InsZ.

¹⁵³ Toto pravidlo však v důsledku projednávané novelizace insolvenčního zákona – sněmovní tisk 1030 zřejmě brzy dozná změn, neboť uvedená hranice splněných dluhů se pro dlužníky pravděpodobně upraví tak, že podle budoucího znění §412a InsZ bude třeba pro splnění oddlužení dosáhnout splacení buď 1) plně výše závazků; 2) nebo za 3 roky splacení alespoň 50% závazků; 3) nebo za 5 let splacení alespoň 30% závazků; 4) nebo po dobu 7 let splácet, aniž bude oddlužení zrušeno pro některý ze zákonných důvodů. Oddlužení však nebude možné povolit, pakliže dlužníkovy nezajištěné závazky přesáhnou tisícinásobek existenčního minima tj. v současnosti 2.200.000 Kč. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=1030&rss-cz=0>

¹⁵⁴ DÖRFL, Luboš. 2016. Pochod dlužníků na soudy. SOUDCE. Praha: Wolters Kluwer, 2016(3), 15-17. ISSN 1211-5347.

¹⁵⁵ Ust. §389 odst. 1 InsZ.

z podnikání však nebrání řešení úpadku oddlužením, ani když s tím souhlasí věřitel, o jehož pohledávku jde, nebo jde o pohledávku zajištěného věřitele, případně se jedná o pohledávku, která zůstala neuspokojena v rámci již proběhnutého konkursu.¹⁵⁶

Jak problematickým toto ustanovení může být, si člověk uvědomí až v okamžiku, kdy připustí, že v našem právním řádu existuje nespočetné množství druhů pohledávek a rozlišit mezi nimi takové, které ještě dluhem z podnikání jsou a které již nikoli, není vůbec jednoduchým úkolem. Podnikání definuje občanský zákoník v ust. §420, tedy – jedná se o činnost provozovanou: a) samostatně; b) na vlastní účet; c) na svou odpovědnost; d) jedná se o činnost výdělečnou; e) živnostenským nebo obdobným způsobem; f) se záměrem soustavnosti; g) za účelem dosažení zisku. Všechny tyto podmínky musejí být splněny *kumulativně* pro to, abychom mohli hovořit o podnikání, přičemž bylo dovozeno, že dluhy, které lze považovat za dluhy z podnikání musejí mít v takové podnikatelské činnosti prokazatelně *původ – důvod*, tj. musejí z ní vyvěrat.¹⁵⁷

Může se však jednat i o veřejnoprávní dluhy – např. dluhy na zdravotním a sociálním pojištění, dani z přidané hodnoty, silniční dani, dani z příjmů. V takovém případě je nutné rozlišit, jestli uvedené nedoplatky skutečně mají svůj původ právě v podnikatelské činnosti dlužníka. Bylo opakovaně judikováno, že např. sociální a zdravotní pojištění dlužníka nelze považovat za dluh z podnikání, který by bránil oddlužení povolit, neboť tento dluh vzniká pouhým formálním výpočtem z vyměřovacího základu a navíc kategorii osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ) ani nelze směřovat s pojmem podnikatele tak, jak jej chápe občanský zákoník, potažmo insolvenční zákon.¹⁵⁸ Zatímco nedoplatky sociálního a zdravotního pojištění odváděné zaměstnavatelem je bez dalšího nutné považovat za dluh z podnikání, stejně tak jako např. nedoplatky na daních, které jsou k podnikání navázány – např. daň silniční, DPH.¹⁵⁹

Oddlužení dále nebrání ani situace, kdy je fyzická osoba - dlužník skutkově podnikatelem a aktivně podniká, čímž získává své příjmy, avšak má pouze dluhy, které

¹⁵⁶ MARŠÍKOVÁ, Jolana. 2015. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele se vzory a judikaturou. 4. upravené vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Pro praxi. ISBN 978-80-7380-568-5, s. 30-31.

¹⁵⁷ Např. usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 2 VSPH 1471/2016-A-16, ze dne 25.8.2016.

¹⁵⁸ Např. usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 2 VSPH 1340/2016-A-15, ze dne 11.10.2016.

¹⁵⁹ Např. usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp.zn. 29 NSCR 20/2011, ze dne 31.3.2011.

nevzešly z jeho podnikatelské činnosti (zkrátka nelze je považovat za dluhy vzešlé z podnikání).

2.6.2.2. *Osvobození od placení dluhů*

Tímto odstavcem jsem přeskočil celý proces schvalování oddlužení, neboť pro účely této práce není stěžejním. Rád bych se však zastavil u následků, které jsou spojeny s rozhodnutím, které může navazovat na rozhodnutí o splnění oddlužení podle §413 InsZ.

Insolvenční soud podle současné úpravy dlužníka, který řádně a včas splnil všechny povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení, *osvobodí* usnesením *od placení* pohledávek, včetně těch, které nebyly přihlášeny do insolvenčního řízení i včetně ručitelů s postihem vůči dlužníkovi. Nejedná se ale o automatický mechanismus, nýbrž je zde třeba návrhu dlužníka, aby ho soud od placení osvobodil.¹⁶⁰ Co přesně však znamená slovo „*osvobodil*“? Je zřejmé, že je zde použit jiný termín, než např. v rámci reorganizace, kde při schválení reorganizačního plánu určité pohledávky bez dalšího zanikaly. Tato formulace v uvedeném ustanovení tedy podle mého názoru znamená, že neuspokojené pohledávky věřitelů sice nadále zůstanou existovat, avšak nebude je moci s úspěchem vymáhat – slovy občanského práva, stanou se z nich pouhé „*naturální obligace*“. Nelze je tak s úspěchem uplatnit u soudu, a pokud by se jednalo o vykonatelnou pohledávku, pak by mělo osvobození podobné účinky jako promlčení exekučního titulu. Z toho ale plyne i ten následek, že pokud by dlužník dodatečně plnil na dluh tohoto věřitele, nejednalo by se zde o bezdůvodné obohacení – neboť právní důvod plnění (existující dluh) by zde stále byl.

Poměrně palčivý tedy může být tento stav například u manželů, pokud se jednalo o případ, kdy dosáhl osvobození pouze jeden manžel (nejednalo se o společný návrh manželů na povolení oddlužení). Vůči druhému manželovi tak zůstanou i nadále dluhy vymahatelné v plném rozsahu, stejně jako vůči společnému jmění manželů, protože osvobození je pouze *osobní povahy*.

¹⁶⁰ Nutné je však zmínit novelu §414 insolvenčního zákona – sněmovní tisk 1030, jež je projednávána v Poslanecké sněmovně ČR, která by měla zavést obligatorní osvobození dlužníka v případě splnění zákonných podmínek s navrhovanou účinností od 1.1.2018. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=1030&rss-cz=0>

Osvobození se netýká dluhů za úmyslné trestné činy (peněžitý trest) nebo náhrady škody za úmyslné protiprávní jednání dlužníka. Nebude se také týkat zajištěných věřitelů, kteří přihlásili svou pohledávku jako zajištěnou, a která byla řádně přezkoumána, přičemž v průběhu insolvenčního řízení nebyl předmět zajištění zpeněžen.

2.6.2.3. Odejmutí a zánik osvobození

Podobně jako v případě reorganizace i zde nad dlužníkem, jenž byl osvobozen od placení dluhů, stále visí Damoklův meč v podobě hrozby odejmutí dobrodiní osvobození, pakliže by se prokázalo (a to i dodatečným způsobem), že do 3 let od pravomocného přiznání osvobození, došlo ke schválení oddlužení, či osvobození na základě *podvodného jednání* dlužníka, nebo *poskytnutí neoprávněných výhod* některému věřiteli. Na návrh některého z dotčených věřitelů pak může soud usnesením rozhodnout s tím, že proti dlužníkovi tak lze nadále uplatňovat i dluhy v insolvenčním řízení nepřihlášené.¹⁶¹ V tomto případě se jedná o návrhové řízení, nelze tedy o něm rozhodnout *ex-offo*,¹⁶² protože takové rozhodnutí lze považovat v tomto ohledu za konstitutivní.

Přímo *ze zákona* však dlužníkovi osvobození *zanikne*, jestliže byl dlužník do 3 let od právní moci rozhodnutí o osvobození pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin, kterým *podstatným způsobem ovlivnil* schválení, provedení oddlužení anebo přiznání osvobození, nebo *jinak poškodil* věřitele. Předpokladem tedy v tomto případě je, aby o takovém činu dlužníka rozhodl nejprve trestní soud, přičemž insolvenční soud si bude muset jako *předběžnou otázku* ve smyslu §135 o.s.ř. pro vydání následného deklaratorního usnesení o odejmutí osvobození vyjasnit, jestli takový trestný čin skutečně *podstatně ovlivnil* některé rozhodnutí insolvenčního soudu o oddlužení, nebo zde došlo k jinému poškození věřitele.

Zpravidla to nebude obtížné, pokud se jednalo o vyslovení viny např. pro trestný čin poškození věřitele podle §222 trestního zákoníku, neboť z uvedených skutkových podstat by bylo možné lehce dovodit i podmínku jiného poškození věřitele dle

¹⁶¹ Ust. §417 odst. 1 InsZ.

¹⁶² PACHL, Lukáš. Odejmutí oddlužení dlužníkovi. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-18]. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

insolvenčního zákona. Někdy by to však mohlo být komplikovanější, neboť trestní zákoník rozeznává celou řadu skutkových podstat, které se nemusí zcela krýt s definicemi insolvenčního zákona. Řízení o zániku osvobození je insolvenční soud povinen zahájit a vést z úřední povinnosti - otázkou však je, jestli se o rozhodných skutečnostech pro zahájení vůbec dozví, pakliže mu např. státní zastupitelství nedá k zahájení řízení podnět, nebo jiným způsobem uvedené informace soud nevytěží.

V obou případech (ať již u odejmutí, nebo u zániku osvobození) kdy rozhodnutí insolvenčního soudu nabude právní moci, se z původně naturálních obligací opět stanou platné a vymahatelné dluhy, které by mohli příslušní věřitelé opět vymáhat, příp. vést na dlužníka exekuci či výkon rozhodnutí, což je zajímavá hmotněprávní konstrukce, nicméně pádně odůvodněná potřebou sankcionovat podvody v insolvenčním řízení, jež se projeví třeba až následně a to nejen cestou vyvození trestní odpovědnosti, ale i postihu spočívajícím ve *zrušení výhod*, které dlužníkovi insolvenční řízení přineslo. Z hlediska obecných zásad spravedlnosti nelze mít proti takovému mechanismu větších výhrad. Pozor však na skutečnost, že věřitelům, kteří řádně do insolvenčního řízení nepřihlásili svou pohledávku, mohla v průběhu této doby uplynout promlčecí lhůta.

3. Odpovědnost subjektů insolvenčního řízení

Teorie práva dovozuje, že odpovědnost je jakýsi o vztah mezi osobami (subjekty), vznikající v případě, že právní norma stanoví určité pravidlo chování, avšak jednající osoba takové pravidlo nerespektuje. V tomto důsledku je ze zákona vytvořen další nezávislý vztah na původním, mající sankční, či nápravnou povahu.¹⁶³ Název této kapitoly, byť se to nezdá, může být pojat velice široce. Téma odpovědnosti subjektů insolvenčního řízení zahrnuje otázku odpovědnosti:

- a) insolvenčního soudu;
- b) dlužníka;
- c) věřitelů, kteří uplatňují svá práva vůči dlužníkovi;
- d) insolvenčního správce;

¹⁶³ HARVÁNEK, Jaromír, 2013. *Právní teorie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-458-9, s. 355-357.

- e) státního zastupitelství, které vstoupilo do insolvenčního řízení (incidenčního sporu);
- f) likvidátora dlužníka.

Pro účely této práce se však budu zabývat pouze subjekty uvedenými pod body b), c), d) a f), neboť insolvenční soud a státní zastupitelství mají svůj vlastní režim odpovědnosti upravený mimo insolvenční zákon - tyto dva subjekty jsou totiž vykonavateli veřejné moci, a tudíž za jejich zákonný postup v řízení odpovídá stát.¹⁶⁴ Odpovědnostní vztahy jsou vždy záležitostmi hmotného práva, neboť právě jen to může stanovit, jaké sankce (nové povinnosti) nastávají, pokud příslušné zákonné pravidlo nebude respektováno. Odpovědnost procesních subjektů insolvenčního řízení navíc není zúžena jen na úpravu obsaženou v insolvenčním zákonu, ale tyto subjekty mohou odpovídat i např. za trestné činy, správní delikty, přestupky, případně pořádkové delikty.¹⁶⁵ Pro tuto práci jsou však stěžejní pravidla o občanskoprávní odpovědnosti – tj. deliktní odpovědnosti dlužníka, věřitelů, věřitelských orgánů, insolvenčního správce a likvidátora dlužníka.

V insolvenčním zákonu nejsou normy odpovědnostní povahy nijak jednotně uspořádány a v zásadě vždy bezprostředně navazují na jednotlivá ustanovení, u kterých mají za cíl zajistit jejich dodržování. Insolvenční zákon rovněž neobsahuje komplexní úpravu odpovědnosti za protiprávní jednání, proto je nutné pracovat s obecnými ustanoveními občanského zákoníku – zejména ustanoveními §2894 an., jakož i s obecnými zásadami, kterými se řídí celé občanské právo.

Ustanovení insolvenčního zákona jsou však úpravou speciální vůči ustanovením občanského zákoníku – a s takovou metodou je třeba přistupovat i k následnému výkladu těchto norem. I v insolvenčním zákonu je rozlišována subjektivní a objektivní odpovědnost – přičemž jak předestřu v dalším výkladu, ve většině případů se bude jednat o odpovědnost za zaviněné jednání škůdce, někdy se však také bude jednat o odpovědnost za výsledek – tj. za pouhé porušení zákonného ustanovení.

K vyvození subjektivní odpovědnosti, jako odpovědnosti za zavinění, tedy bude i v insolvenčním řízení třeba prokázat (z okolností dovodit) zavinění škůdce – a to alespoň ve formě nevědomé nedbalosti. Dále bude třeba zjistit, jakým způsobem škůdce

¹⁶⁴ Zákon č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

¹⁶⁵ Ust. §81 InsZ a §53 o. s. ř.

jednal, nalézt příslušné porušené zákonné ustanovení a dovést kauzální nexus (příčinnou souvislost) mezi jednáním škůdce a vzniklou škodou. Insolvenční zákon v některých případech usnadňuje poškozenému jeho postavení například tím, že přesně formuluje, jakým způsobem lze dojít k výpočtu vzniklé škody.¹⁶⁶

Objektivní odpovědnost je v insolvenčním zákonu zastoupena v menším počtu, nicméně bude se jednat o případy, kdy škůdce odpovídá za škodu, která vznikla jeho protiprávním jednáním, přičemž nebude třeba zkoumat jeho psychický stav (zavinění). Škůdci však bude zpravidla dána ze zákona možnost se liberovat (osvobodit se) z odpovědnostního vztahu, například v případech kdy prokáže, že *vzniku škody nemohl ani při náležité péči zabránit*.

Rovněž je třeba si uvědomit, že z hlediska odpovědné osoby za škodu (škůdce), insolvenční zákon pracuje se speciálními termíny – jako např. odpovědnost dlužníka s dispozičními oprávněními,¹⁶⁷ přihlášeného věřitele,¹⁶⁸ zajištěného věřitele,¹⁶⁹ insolvenčního navrhovatele,¹⁷⁰ osoby s povinností podat insolvenční návrh¹⁷¹ atd. (bude se tedy jednat o zvláštní – speciální kategorie vybraných subjektů s vybranými vlastnostmi, na ty které bude dané odpovědnostní pravidlo výhradně dopadat).

Rád bych jen poznamenal, že pokud je v této práci obsaženo slovo odpovědnost v souvislosti s civilní deliktní odpovědností – míní se tím stejně tak „*povinnost k náhradě škody*“, jak ji rozeznává občanský zákoník v §2894 an. – tedy povinnost k náhradě újmy na jmění, alternativně však i újmy nemajetkové, pokud by pro její náhradu vznikly podmínky dle §2956 an. ObčZ.

3.1. Odpovědnost insolvenčního správce

Insolvenční správce je procesním subjektem v insolvenčním řízení. Není však jeho účastníkem a jeho postavení je detailněji upraveno zákonem č. 312/2006 Sb. o insolvenčních správcích. Insolvenční soud ustanovuje správce pro insolvenční řízení ze seznamu Ministerstva spravedlnosti (kterého určí předseda insolvenčního soudu),¹⁷² a to

¹⁶⁶ Ust. §99 odst. 2 InsZ.

¹⁶⁷ Ust. §229 odst. 5 InsZ.

¹⁶⁸ Ust. §178 an. InsZ.

¹⁶⁹ Ust. §136 odst. 2, písm. e) InsZ.

¹⁷⁰ Ust. §128a InsZ a §147 an. InsZ.

¹⁷¹ Ust. § 98 an. InsZ.

¹⁷² Kromě některých případů u reorganizace §25 odst. 1 InsZ.

nejpozději v usnesení o úpadku. Zákon ve zkratce rozlišuje u osoby správce jeho různé formy spjaté se specifickými potřebami insolvenčního řízení.

Pokud je tak insolvenční správce ustanoven ještě před usnesením o úpadku dlužníka, bude se jednat o *předběžného správce*, který bude mít na rozdíl od insolvenčního správce ustanoveného v usnesení o úpadku vymezenou působnost jen do té míry, kterou určí insolvenční soud. Zpravidla tak soud učiní, bude-li třeba zjistit podrobně dlužníkův majetek, jeho zajištění a přezkoumat jeho stav ještě před usnesením o úpadku, případně za situací, kdy dlužník řádně nekomunikuje s insolvenčním soudem, nepředkládá seznamy svého majetku atd.¹⁷³

Insolvenční správce nesmí být se zřetelem ke všem okolnostem být v nějakém poměru k projednávané věci, osobám účastníků. Pro tento případ, kdy by byl jmenovaný insolvenční správce z nějakého důvodu vyloučen pro některé úkony, lze ustanovit tzv. *odděleného insolvenčního správce* podle §34 InsZ.

Další možností v případě nutnosti zvládnout zvláštní případy vyžadující nějakou odbornou specializaci, která by nebyla v možnostech běžného insolvenčního správce, je ustanovení *zvláštního insolvenčního správce*, který bude takovými zvláštními odbornými znalostmi a schopnostmi disponovat, a tím bude zajištěn účel řízení. Někdy ale bude třeba využít i osob podle §22 odst. 2 InsZ, neboť ani v seznamu insolvenčních správců se nemusí vždy nacházet osoba splňující určité specifické požadavky.

Naskýtá se otázka, jestli tito „další správci“ odpovídají ve stejném rozsahu za výkon své funkce jako „běžný“ insolvenční správce. Pro vyvození odpovědnosti je vždy třeba se chytit zákonných ustanovení, neboť analogie v neprospěch, či rozšiřující výklad by nemusel v tomto ohledu obstát. U předběžného insolvenčního správce si lze pomoci s výkladem §27 odst. 3 InsZ, který jasně říká, že ustanovení o běžném insolvenčním správci se na předběžného správce *použijí přiměřeně*. V tomto ohledu se tedy domnívám, že předběžný správce by odpovídal i dle §36 an. InsZ za svědomitou a odbornou péči.

U odděleného insolvenčního správce však žádné takové ustanovení nenalezneme. Ani u zvláštního insolvenčního správce nelze najít pravidlo, které by umožňovalo podpůrné použití odpovědnostních pravidel, jinak použitelných na

¹⁷³ KOZÁK, Jan. Ustanovení předběžného správce. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-24]. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

„běžného“ insolvenčního správce. Jen §35 InsZ stanoví, že pro zástupce správce, zvláštního správce a odděleného insolvenčního správce se použijí ustanovení o odměňování, zprošťování zástupce obdobně. Z toho bychom však podle mého nedovodili možnost použití odpovědnostních pravidel InsZ – neboť zde se taxativně použijí podpůrně pouze normy o odměňování, ustanovování a zprošťování funkce. V jejich případě by tak připadala do úvahy „pouze“ obecná občanskoprávní povinnost k náhradě škody v případě porušení zákona¹⁷⁴ (porušení dobrých mravů¹⁷⁵ a porušení smlouvy,¹⁷⁶ které se zde asi příliš neuplatní), v závažných případech by pak bylo možné vyvození veřejnoprávní odpovědnosti, nebo uložení pořádkové pokuty dle §53 o.s.ř. – neboť ta může uložena v zásadě každému (subjekt je obecný).

Insolvenční správce je rovněž povinován zachováním mlčenlivosti o všech skutečnostech, o kterých to tak zvláštní předpisy stanoví – pokud se o nich dozvěděl v průběhu výkonu funkce. Mlčenlivost musí dodržovat i po skončení jejího výkonu s tím, že této povinnosti může být zproštěn jen tím, jehož se informace týká, nebo insolvenčním soudem. Porušení této povinnosti by mohlo vést nejen k uložení pořádkové pokuty, zproštění výkonu funkce, ale i možnému vyvození občanskoprávní odpovědnosti za toto jednání. Alternativně by však mohla přijít i trestní sankce – a to i v případě nedbalostního sdělení/zpřístupnění informací shromážděným v souvislosti s výkonem veřejné moci – pakliže by tím byla způsobena „vážná újma“ na právech či oprávněných zájmech dotčené osoby dle §180 trestního zákoníku.

Okruhy právních předpisů, na které se uvedená mlčenlivost bude vztahovat, mohou být: zákon č. 93/2009 Sb. o auditorech, zákon č. 296/2008 Sb. o Policii České republiky, zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, zákon č. 124/2008 Sb. o přeměnách obchodních společností a družstev, zákon č. 378/2007 Sb. o léčivech, zákon č. 262/2006 Sb. zákoník práce a mnoho dalších.¹⁷⁷

¹⁷⁴ Ust. §2910 ObčZ.

¹⁷⁵ Ust. §2909 ObčZ.

¹⁷⁶ Ust. §2913 ObčZ.

¹⁷⁷ ŠÁMAL, Pavel, 2008. *Trestní řád: komentář*. 6. vyd. V Praze: C.H. Beck. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-043-0, s. 1189-1197.

3.1.1. Odpovědnost za řádný výkon funkce

Stěžejní úpravu odpovědnosti za škodu insolvenčního správce nalezneme v ustanovení §37 InsZ. Zodpovědět bude nutné otázky: 1) za co vlastně insolvenční správce odpovídá, 2) komu je povinen škodu nahradit a 3) za jakých podmínek. Insolvenční správce tak odpovídá za škodu, ale i jinou újmu (tj. nejen újmu na jmění, ale i újmu na čemkoli jiném, např. zdraví, osobnostních právech atd.). Přitom odpovídá a) dlužníkovi, b) věřitelům, nebo c) třetím osobám.

Odpovídá však za škodu, kterou způsobil v rámci výkonu své funkce (tj. bude třeba rozlišit, kdy insolvenční správce jedná v rámci své funkce a kdy jako soukromá osoba).¹⁷⁸ Insolvenční správce musí při výkonu své funkce postupovat svědomitě a s odbornou péčí a je povinen vyvinout veškeré možné úsilí, které lze po něm spravedlivě požadovat, aby věřitelé byli uspokojeni v co nejvyšší míře. Přitom musí dát přednost společnému zájmu věřitelů před zájmy svými, či jiných osob.¹⁷⁹ To je poměrně přísný standard péče, který musí insolvenční správce zachovávat. Na druhou stranu je ale nutno uvést, že insolvenční správce zde není od toho, aby hájil práva věřitelů – má pouze za úkol zajistit jejich nejvyšší uspokojení. Věřitelé musí především dbát svých práv samostatně. Zároveň má ale insolvenční správce dbát i ochrany dlužníkovy majetku, včetně majetku třetích osob, jež má dlužník ve své moci a jak sám uvádí Nejvyšší soud ČR: „*Povinnost insolvenčního správce postupovat při výkonu funkce s odbornou péčí je povinností vyššího stupně než povinnost postupovat při výkonu funkce s péčí řádného hospodáře.*“¹⁸⁰

Předpokladem pro vyvození odpovědnosti za škodu je tak porušení některé z povinností dané mu 1) zákonem, 2) rozhodnutím insolvenčního soudu, 3) nebo pokud správce nepostupoval s odbornou péčí, viz výše. Samozřejmě škoda musí skutečně vzniknout a musí zde existovat příčinná souvislost mezi vznikem škody a porušením některé z výše uvedených povinností insolvenčním správcem – to vše v rámci výkonu jeho funkce.

¹⁷⁸ Není výjimkou, že insolvenční správce je zároveň advokátem. Zde tedy je třeba rozlišit, kdy vystupoval insolvenční správce jako advokát, ale třeba i jako daňový poradce, anebo třeba jen jako fyzická osoba vyjadřující svůj osobní názor atd.

¹⁷⁹ Ust. §36 InsZ.

¹⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 ICdo 49/2014, ze dne 28.7.2016.

Správce tak musí (příkladmo) řádně a poctivě spolupracovat s insolvenčním soudem, věřitelskými orgány, přezkoumávat a zpracovávat přihlášky, vyzývat k doplnění, poučovat věřitele v rámci zákona, nezvýhodňovat nikoho svým přístupem, nemařit účel a cíl řízení. To vše za současného splnění povinností vyplývajících ze zvláštních předpisů (daňových, atd.). Musí také dbát o majetkovou podstatu, vyhledávat majetek dlužníka, být v součinnosti se všemi orgány státní správy, dbát řádného zpeněžování majetku s dosažením co nejvyššího výtěžku. Zároveň musí předkládat insolvenčnímu soudu pravidelně zprávy o průběhu insolvenčního řízení – každé tři měsíce a to i bez vyzvání. Oproti ZKV navíc musí insolvenční správce (jak je zmíněno výše) *nadsadit společný zájem věřitelů nad svůj vlastní* – to se projeví zejména v případech, kdy by žádná z kategorií věřitelů neměla být znevýhodněna na úkor jiné.¹⁸¹ Správce dále odpovídá i za osoby, které použil při plnění svých úkolů. To lze vztáhnout zejména na zaměstnance správce, ale i zaměstnance dlužníka, kteří pokračují v činnosti pro dlužníka se svolením správce.

Z ustanovení §37 InsZ, respektive jeho druhé části odst. 1 vyplývá, že odpovědnosti se insolvenční správce zproští jen tehdy, prokáže-li, že škodě nebo jiné újmě nemohl zabránit, a to ani při vynaložení veškerého úsilí, které na něm lze spravedlivě požadovat, se zřetelem na průběh insolvenčního řízení. Toto ustanovení tedy zakládá *objektivní odpovědnost* správce – není třeba zkoumat jeho zavinění (nedbalost/úmysl). Na druhou stranu umožňuje správci se za určitých okolností liberovat. Důkazní břemeno a břemeno tvrzení ohledně těchto skutečností však nese výlučně správce, a pakliže jej neunes, bude nucen vzniklou škodu nahradit – a to ze svého vlastního majetku (resp. pojištění). Při posouzení těchto liberačních důvodů však bude muset soud posuzovat i průběh insolvenčního řízení a okolnosti – jestli na správci bylo možné takové jednání spravedlivě požadovat.

Pro případ nutnosti škodu hradit, mají tedy insolvenční správci ze zákona uloženou povinnost být profesně pojištěni.¹⁸² Stanoveny jsou však pouze minimální limity pojištění, které ale nemusejí odpovídat reálnému riziku vzniku škody (zejm.

¹⁸¹ TARANDA, Petr. Povinnosti správce. In: HÁSOVÁ, Jiřina, 2014. Insolvenční zákon: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-555-8, s. 109-111.

¹⁸² Ust. §6, odst. 1, písm. f) zákona č. 312/2006 Sb. o insolvenčních správcích a Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 314/2007 Sb. o minimálním limitu pojistného plnění a minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců.

pakliže insolvenční správce vykonává funkci u většího dlužníka). Proto by i insolvenční správce měl podobně jako advokát rozumně přizpůsobovat výši svého pojistného krytí adekvátním způsobem k možné vzniklé škodě.

Exemplární příklady, kdy bude správce povinen nahradit škodu, jsou např. okolnosti, kdy správce prodá majetek bez předchozího souhlasu věřitelského výboru, prokáže se nevědomost, neznalost, špatný postup v rámci insolvenčního řízení, jež vedl ke vzniku škody. Dále např. v situacích, kdy insolvenční správce opakovaně nebude reagovat na výzvy k soudu předložením různých dokumentů, zpráv, nevyhoví součinnosti, nebude provádět včas a řádně soupisy majetku, neposkytne soudu na výzvu požadované informace atd., což by nakonec vedlo k možné újmě.

Případné nároky na náhradu škody se však promlčí podle §37 odst. 4 InsZ ve zvláštní promlčecí lhůtě 2 let poté, kdy se poškozený dozvěděl o rozhodných okolnostech, nejpozději však do 3 let. Pokud se jednalo o škodu spáchanou trestným činem, za který došlo k odsouzení insolvenčního správce, dojde k promlčení nejpozději do 10 let od skončení insolvenčního řízení.

3.1.2. Odpovědnost za uspokojení pohledávek za majetkovou podstatou

Název tohoto odstavce je trochu závádějící, neboť insolvenční správce z logiky věci nemůže zodpovídat za plné uspokojení všech pohledávek za majetkovou podstatou – neboť to je zpravidla dáno rozsahem majetkové podstaty dlužníka a dostatkem likvidních (resp. peněžních prostředků) v ní.

Odpovědnost insolvenčního správce za uspokojení pohledávek za majetkovou podstatou je tak redukována podle §37 odst. 3 InsZ na ty pohledávky, které vznikly na základě právního úkonu (jednání) správce. Typicky se tak bude jednat o pohledávky ze smluv, u nichž dle §253 InsZ insolvenční správce vyjádřil vůli v nich i nadále pokračovat, ale i ze smluv podle §41 InsZ o úvěrovém financování dlužníkového závodu, jakož i smluv o dodávce energií a surovin, včetně smluv k jejich zajištění. Výčet však není uzavřen a za takové pohledávky by např. bylo možno považovat nájemné z uzavřených nájemních smluv správcem v případě nutnosti zajištění uskladnění majetkové podstaty (její správy).

Vzhledem k takto přísné odpovědnosti správce, si tento vždy velmi dobře rozmyslí, jestli v takových smlouvách bude pokračovat, odmítne je, nebo jestli uzavře

nové. Pokud tento požadavek náležitě péče nesplní – tedy uzavřel by takovou smlouvu, ačkoli by bylo z okolností možné dovodit, že k uspokojení pohledávek vzešlých z takových smluv nebude v majetkové podstatě dostatek peněžních prostředků, bude následně za takovou škodu (v důsledku nemožnosti uspokojení) odpovídat. Rovněž se jedná o odpovědnost objektivní, tedy insolvenční správce by musel prokázat, že v době, kdy takto jednal, *nemohl poznat*, že majetková podstata nebude stačit k uspokojení těchto pohledávek. Opět by i zde insolvenční správce nesl důkazní břemeno ohledně uvedených liberačních důvodů.

Osobně se domnívám, že vzniklou škodu by zde představoval pouze rozdíl mezi výší částečného uspokojení pohledávky za majetkovou podstatou a její plnou výší tak, jak na základě jednání správce vznikla. Jen v případě, že by pohledávka v rámci insolvenčního řízení nebyla uspokojena vůbec, bylo by možné se na správci hojit v její plné výši.

Insolvenční správce se však může nacházet ve schizofrenní situaci, neboť uzavření takových smluv může být někdy nezbytné k udržení provozu dlužníkovy závodu. Naopak kdyby v důsledku neuzavření takové smlouvy došlo k nemožnosti závod dále provozovat a insolvenční správce by takovou smlouvu odmítl uzavřít, mohlo by se zde na druhou stranu jednat o porušení odborné péče podle §36 InsZ, neboť udržení provozu dlužníkovy závodu (je-li to možné), by mělo být cílem insolvenčního správce, aby se vyhnul jeho případnému znehodnocení. Insolvenční správce tak vždy bude muset posoudit, jestli je uzavření takové smlouvy opravdu nezbytné a rovněž bude muset vzít v úvahu, jestli má být smlouva uzavřena za spravedlivých podmínek trhu – neboť v tom případě by se dalo rovněž uvažovat o vyvození jeho odpovědnosti.

3.1.3. Odpovědnost za nesprávný soupis majetkové podstaty

Ustanovení §217 InsZ praví, že „*soupis majetkové podstaty je listinou, do níž se zapisuje majetek náležející do majetkové podstaty. Jakmile dojde k zápisu do soupisu, lze se zapsanými majetkovými hodnotami nakládat jen způsobem stanoveným tímto zákonem; učinit tak může jen osoba s dispozičními oprávněními. Soupis provádí a soustavně doplňuje insolvenční správce a to podle pokynů insolvenčního soudu a za součinnosti věřitelského výboru ...*“.

Problém však nastává v situaci, kdy jsou podle §224 InsZ zapsána do soupisu věci, práva, pohledávky a jiné majetkové hodnoty, *u nichž je sporné*, komu tyto hodnoty patří – tedy jestli spadají do majetkové podstaty oprávněně či nikoli. V takovém případě insolvenční správce *zahrne* při pochybnostech takové věci do majetkové podstaty za současného poučení příslušných osob, že jejich věc byla do soupisu pojata (jsou-li mu známy).

Tyto osoby, které tvrdí, že označený majetek neměl být do soupisu zařazen, neboť to vylučuje jejich právo k těmto majetkovým hodnotám, nebo že je tu jiný důvod, pro něž neměl být takový majetek zařazen do soupisu, se mohou vylučovací žalobou domáhat jeho vyloučení z majetkové podstaty.

Určitá potíž je v tom, že insolvenční správce nemusí mít vždy kompletní informace o majetku dlužníka a tak mnohdy dochází k soupisu věcí do majetkové podstaty, aniž by takové věci skutečně dlužníkovi patřily. Případnou spornost si posuzuje sám insolvenční správce, což může být z tohoto pohledu subjektivní hodnocení. Insolvenční soud sice může správci dávat příslušné pokyny v rámci dohlédací činnosti, avšak soud má zpravidla ještě méně informací o stavu majetkové podstaty, než sám správce.

V tomto důsledku může vzniknout situace, kdy je majetek do soupisu zařazen zcela neoprávněně - ať už nevědomostí, neznalostí, či jen nedbalostí insolvenčního správce (či jeho zaměstnanců).

Bdělé osoby hájící svá zákonná práva tak zpravidla budou hájit svůj neoprávněně zapsaný majetek do majetkové podstaty tím způsobem, že podají vylučovací žalobu. Celý proces však může být velice komplikovaný a může trvat poměrně dlouhou dobu. Proto tento majetek až do doby pravomocného skončení incidenčního sporu o vyloučení z majetkové podstaty *nelze zpeněžit*. Ani rozhodnutí odvolacího soudu však nemusí být správné a může být zrušeno dovolacím soudem, nebo i Ústavním soudem ČR. Pokud tedy následně byla zpeněžena věc, která byla pojata do soupisu, *má její vlastník právo na vydání výtěžku zpeněžení* – i když tak vlastně protiprávně pozbyl vlastnické právo (asi by se jednalo o pohledávku postavenou na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou dle §169 odst. 1, písm. h) InsZ i když to z §225 odst. 6 InsZ vyplývá pouze implicitně).

Rovněž pro tyto účely zde existuje právo na náhradu škody neoprávněným zpeněžením. Vůči komu však není zcela jasné. Lze zde uvažovat, že odpovědnost nese stát, neboť zde mohlo být vydáno nezákonné rozhodnutí – souhlas se zpeněžením, či soud mohl postupovat úředně nesprávně.¹⁸³ Svůj díl odpovědnosti by zde však mohl nést i sám insolvenční správce, neboť ten mohl postupovat nedbale a zjevně zařadit do soupisu věc, ačkoli ta v soupisu vůbec neměla být.

V této pasáži insolvenčního zákona však zcela chybí další podrobnosti o náhradě škody vzniklé tímto postupem, a tak by se musely uplatnit obecná pravidla o povinnosti k náhradě škody dle občanského zákoníku.¹⁸⁴ Zavinění insolvenčního správce by však v případě porušení zákona bylo presumováno dle §2911 ObčZ ve formě nedbalosti, třeba by ale bylo najít konkrétní zákonné ustanovení, jež bylo porušeno, dále dovodit příčinnou souvislost mezi zařazením do soupisu/zpeněžením a vznikem škody. Insolvenční správce by mohl namítat, že celý tento postup byl v zásadě posvěcen insolvenčním soudem, takže o to by celá záležitost a dovozování příčinné souvislosti bylo komplikovanější. Dokonce by se tak mohlo přihodit, že by zde byli stát a insolvenční správce, jakožto dva škůdci, zavázáni k náhradě škody společně a nerozdílně viz §2915 ObčZ. Roli by zde podle mého nehrála ani skutečnost, že insolvenční správce zde odpovídá subjektivně, zatímco stát objektivně.

I ohledně definice samotné škody insolvenční zákon mlčí. Bude tak nutné vycházet například z obtíží, jaké byly poškozenému způsobeny, výši ztrát jeho dalších majetkových hodnot v důsledku prodeje a rovněž i případná nemajetková újma – bylo-li tímto zasaženo např. do soukromí poškozeného podle §81 odst. 2 ObčZ.

3.1.4. Odpovědnost insolvenčního správce za nevydání majetkového prospěchu z neplatného právního jednání

Institutem neplatnosti právních jednání se budu zabývat v kapitole 4. této práce. Pro účely odpovědnosti insolvenčního správce je však nutné zmínit, že insolvenční správce má podle §233 odst. 2 InsZ povinnost vydat majetkový prospěch získaný plněním z neplatného právního jednání, případně vyříditi žádost o jeho vydání v přiměřené lhůtě.

¹⁸³ Zákon č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

¹⁸⁴ Ust. §2910 an. ObčZ.

Předpokladem pro vznik povinnosti k vydání takové věci je konstatování neplatnosti pravomocným rozhodnutím příslušného soudu. Může se tedy jednat o dřívější civilní rozsudky, které nabyly právní moci před zahájením insolvenčního řízení. V průběhu insolvenčního řízení však posuzuje neplatnost právního jednání *vylučně* insolvenční soud. Celkem zajímavou otázkou by mohlo být, jestli musí být konstatovaná neplatnost vyslovena přímo ve výroku, nebo postačí, pokud je součástí řešení předběžné otázky obsažené v odůvodnění příslušného rozhodnutí. Z procesních teorií je známo, že závazné jsou vždy jen výroky a nikoli jejich odůvodnění. Tuto tezi tedy mírně narušuje usnesení Vrchního soudu v Praze sp.zn. Ncp 2311/2010 ze dne 18. listopadu 2010, ve kterém se říká: „*Neplatnost právního úkonu může být v průběhu insolvenčního řízení zjištěna prejudiciálně, či přímo, jedině ve výroku pravomocného rozhodnutí insolvenčního soudu*“, lze to však odůvodnit tím, že málokdy (spíše výjimečně) se nalezne ve výroku věta, že je některé právní jednání shledáno neplatným – neboť toto si soud nejčastěji posuzuje pouze jako předběžnou otázku např. v rámci incidenčního sporu.

Důvody, pro které může insolvenční správce po právu odmítnout vydání prospěchu z neplatného právního jednání, jež se nachází v majetkové podstatě, se budu zabývat v další kapitole. Nicméně zákon počítá s tím, že i v této situaci by mohl insolvenční správce způsobit škodu tím, že nevydá předmětné plnění, ačkoli se ukáže, že pro odmítnutí vydání prospěchu zde nebyly dány zákonné důvody. Pro ten případ obsahuje zákon podobné pravidlo jako v ust. §225 odst. 6 InsZ, na základě kterého se lze kromě vyloučení věci z majetkové podstaty domáhat i vzniklé škody.¹⁸⁵ Ani toto ustanovení však neobsahuje zvláštní podmínky pro rozlišení, co přesně lze považovat za vzniklou škodu, ani zde nejsou stanoveny nějaké zvláštní podmínky pro vyvození odpovědnosti správce.

Bude tak nutné vycházet z obecných ustanovení – §2910 an. ObčZ s tím, že škoda zde bude zpravidla představovat rozdíl mezi plněním, které bylo dlužníkovi z neplatného právního jednání poskytnuto a tím plněním, které insolvenční správce protiprávně odmítl vydat. Pakliže se zde jednalo o vzájemné plnění, judikatura k ZKV

¹⁸⁵ Ust. §233 odst. 2 InsZ.

dovozuje, že lze žádat jen to, oč plnění toho, kdo plnil ve větším rozsahu, přesáhlo plnění od toho, kdo poskytl menší částečné plnění.¹⁸⁶

3.2. Odpovědnost dlužníka za škodu a jinou újmu

Skutečnost, že i dlužník v insolvenčním řízení musí odpovídat za řádné plnění svých povinností a potažmo za vzniklou škodu je v celku samozřejmá věc. Bude však nutné rozlišit, o jakého dlužníka se jedná, neboť rozsah odpovědnosti u jednotlivých druhů dlužníků se může lišit. Rozsah odpovědnosti se také bude lišit fází insolvenčního řízení v jaké se právě nachází. Důležitá budou také jednotlivá ustanovení, jež budou upravovat postavení příslušného věřitele, který by mohl vzniklou škodu uplatňovat.

3.2.1. Odpovědnost za včasné nepodání insolvenčního návrhu

Insolvenční zákon zde vychází z premisy, že insolvenční řízení k tomu aby vůbec mělo nějaký smysl, musí přijít včas. Musí být zahájeno již v okamžiku, kdy se dlužník dozví (nebo měl dozvědět), že je v úpadku. Tím, co je to stav úpadku, jsem podrobněji popsal v odst. 2.3. této práce. Pokud tedy nastane stav, popsany výše, bude s ním ze zákona spojen vznik povinnosti dlužníka podat na sebe dlužnický insolvenční návrh. To však není jediný případ, kdy tak dlužník bude muset učinit. Ustanovení §98 odst. 1 InsZ totiž stanoví, že stejně tak musí být insolvenční návrh podán v okamžiku, kdy byl pravomocně zastaven výkon rozhodnutí prodejem jeho závodu nebo zastavení exekuce, protože cena majetku náležejícího k podniku nepřevyšuje výši závazků náležejících k závodu (to neplatí, má-li dlužník ještě jiný závod).

Kdyby totiž insolvenční řízení nebylo zahájeno včas, je možné, že by nebylo možné zajistit jeho účel – tzn. poměrné uspokojení většího počtu věřitelů, jež by mohli uplatňovat proti dlužníkovi své pohledávky. Dříve bylo nepodání návrhu na prohlášení konkursu dokonce považováno za trestný čin podle §126 odst. 2 zákona č. 140/1961 Sb. trestního zákona. Dnes již takový trestní čin nalézt v trestním zákoníku nelze, nicméně tato odpovědnost byla nahrazena přísnou občanskoprávní odpovědností oprávněných zástupců dlužníka.

¹⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp.zn. 29 Odo 52/2002, ze dne 30.6.2004.

Za splnění uvedené povinnosti k včasnému podání insolvenčního návrhu na dlužníka totiž odpovídají i zákonní zástupci dlužníka, jeho statutární orgán i likvidátor¹⁸⁷ dlužníka. Pokud jsou tyto osoby oprávněny jednat za dlužníka samostatně, mají tuto povinnost společně a nerozdílně, přičemž návrh se podává jménem dlužníka. Navíc tyto osoby musejí dbát toho, aby insolvenční návrh splňoval formální náležitosti – tj. aby byl projednatelný, neboť pakliže by byl soudem odmítnut nebo insolvenční řízení zastavenou jejich vinou, výše uvedená povinnost k podání insolvenčního návrhu by rovněž nebyla ze zákona řádně splněna.¹⁸⁸

Rozsah odpovědnost těchto osob je široká, neboť obsahuje nejen vzniklou materiální škodu (ušlý zisk, vznik nedobytné pohledávky), ale i „jinou újmu“ – tedy i např. poškození dobrého jména věřitele. Pro ulehčení výpočtu škody insolvenční zákon jasně formuluje, jakým způsobem ji lze zjistit. Jedná se o rozdíl mezi zjištěnou výší pohledávky (při přezkumném jednání) a rozdílem, kterou věřitel v insolvenčním řízení na uspokojení obdržel (zpravidla v rozvrhu). Zatímco škoda se tedy po skončení insolvenčního řízení dá zjistit poměrně jednoduchým výpočtem, příčinná souvislost mezi včasným nepodáním insolvenčního návrhu a jejím vznikem je už složitější problém. Potíží je totiž to, že je nutné zcela najisto postavit, že v případě včasného návrhu by bylo uspokojení věřitele větší, či dokonce úplné.

Proto insolvenční zákon přenáší poměrně přísně důkazní břemeno na osoby, jež nepodaly včas insolvenční návrh tím způsobem, že tyto osoby se své odpovědnosti zproští jen v případě, že právě oni prokážou, že porušení jejich povinností nemělo vliv na uspokojení pohledávky přihlášené a že tyto okolnosti, mající vliv na uspokojení věřitele, nastaly nezávisle na jejich vůli, které nemohli odvrátit ani při vynaložení veškerého možného úsilí, které na nich bylo možné spravedlivě požadovat.

Jedná se zde snad o otočení důkazního břemene na škůdce i ohledně oné příčinné souvislosti mezi vznikem škody vyplývající věty ust. §99 odst. 3 InsZ, že: „osoba se zproští, jen prokáže-li, že porušení povinností nemělo vliv na rozsah částky určené ...“? Některé názory dovozovaly, že na škůdci zůstane ležet i důkazní břemeno ohledně neexistence této příčinné souvislosti¹⁸⁹ – což by bylo možné považovat ještě za

¹⁸⁷ Likvidátor dlužníka má však povinnost podat insolvenční návrh jen pro úpadek ve formě předlužení.

¹⁸⁸ Ust. §98 odst. 3 InsZ.

¹⁸⁹ POHL, Tomáš, 2010. Odpovědnost za škodu podle insolvenčního zákona. *Bulletin advokacie*. 2010(7-8). ISSN 1210-6348, s. 33-36.

větší zpřísnění již tak přísné objektivní odpovědnosti. Na druhou stranu však z judikatury vyplývá, že samotné tvrzení, že insolvenční návrh byl podán opožděně, ještě nezakládá onu příčinnou souvislost mezi vznikem škody a opomenutím škůdce. „Věřitel totiž musí nejen tvrdit, ale také osvědčit, že škoda vznikla jen a právě jen proto, že statutární orgán dlužníka nepodal včas insolvenční návrh, a že kdyby tak učinil včas, ke škodě by nedošlo.“¹⁹⁰ Důkaz a tvrzení o neexistenci příčinné souvislosti tedy neleží pouze na škůdci, ale prokázání její existence tak leží zejména na příslušném poškozeném věřiteli, jinak žaloba nebude úspěšná.

Liberačního důvod, tedy že škůdce prokáže, že se jednalo o skutečnosti vzniklé nezávislé na jeho vůli, je navíc zpřísněn za současné nutnosti prokázat i nemožnost odvrácení takové škody *ani při vynaložení veškerého úsilí*. Přitom ze znění uvedeného ustanovení vyplývá, že obě podmínky pro případné osvobození se z této odpovědnosti musí být prokázány škůdcem současně.¹⁹¹

Lze tedy uzavřít, že prokázání výše uvedených skutečností bude ohledně vzniku škody a příčinné souvislosti ležet na věřiteli, zatímco existence liberačního důvodu na žalovaném škůdci, který však bude mít poměrně složitou procesní pozici, neboť bude muset nejen tvrdit a dokázat, že zde nebyla ona příčinná souvislost (pakliže se podaří žalobci dovést alespoň v základech její možnou existenci), nebo alternativně prokázat onen kumulativní liberační a exkulpační důvod. Promlčecí lhůta se pak bude řídit obecnými ustanoveními, tedy §609 an. ObčZ – a to dle druhu uplatňovaných nároků.

3.2.2. Odpovědnost v době trvání moratoria

Moratoriem a jeho účinky jsem se podrobněji zabýval v odst. 2.2. této práce, na které lze tedy plně odkázat. Navazuji však na tyto odstavce tím, že s vyhlášeným moratoriem je spojena zvláštní odpovědnost dlužníka za škodu při porušení svých povinností během jeho trvání. A to ať už v rámci moratoria navrhovaného před zahájením insolvenčního řízení, nebo až po něm.¹⁹²

¹⁹⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 3 VSPH 491/2011-A-30, ze dne 18.10.2011.

¹⁹¹ POHL, Tomáš, 2010. Odpovědnost za škodu podle insolvenčního zákona. *Bulletin advokacie*. 2010(7-8). ISSN 1210-6348, s. 33-36.

¹⁹² MARŠÍKOVÁ, Jolana, 2014. *Insolvenční zákon: s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. Vyd. 3., V nakl. Leges vyd. 2. Praha: Leges. Glosátor. ISBN 978-80-87576-80-9, s. 214.

Pokud tedy dlužník poruší své povinnosti během moratoria, odpovídá věřitelům za škodu a jinou újmu z toho vzniklou. Odpovědnosti se dlužník zprostí, jen pokud prokáže, že škodě nebo jiné újmě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze na něm požadovat s ohledem na průběh moratoria. Jedná se tedy o odpovědnost objektivní, přičemž je zde jasně dán liberační důvod pro „osvobození se“ z této odpovědnosti – modifikován o nutnost k přihlídnutí k průběhu samotného moratoria.

Věřitel by zde tedy nesl důkazní břemeno, ohledně 1) vzniku škody (kterou by zpravidla tvořil rozdíl mezi zjištěnou výší pohledávky a jejím skutečným uspokojením), ale i 2) příčinnou souvislost mezi porušením některé povinnosti dlužníka během trvání moratoria a vznikem škody společně s označením 3) jednání dlužníka, kterým mělo k onomu porušení povinnosti dojít. Zavinění by zde nebylo třeba zjišťovat.

Vzhledem k již tak malému uplatnění institutu moratorií obecně, se však vyvození této odpovědnosti v praxi podle mého názoru příliš neuplatní, byť je zde pro dlužníka poměrně přísně nastaveno důkazní břemeno. Motivačním důvodem pro věřitele, aby se uvedené škody na dlužníkovi domáhali, však může být skutečnost, že za takto vzniklou škodu „ručí“ podle §127 odst. 2 InsZ i členové statutárního orgánu dlužníka společně a nerozdílně. (Neodpovídají zde však zákonní zástupci dlužníka, ani likvidátor – na rozdíl od §98 odst. 2 InsZ). Ručení má také odlišný režim, nežli samotná povinnost k náhradě škody – viz §2018 ObčZ. Nutné by zde tedy bylo dodržet i další zákonné podmínky, za kterých lze po ručiteli požadovat úhradu škody.

Uplatní se zde obecné promlčecí lhůty občanského zákoníku. Jelikož by však šlo o individuální nároky věřitele, nešlo by v této věci o incidenční spor. Lze také doporučit, aby případný spor vůči ručitelům a dlužníkovi byl zahájen u jejich obecného soudu co nejdříve z důvodu možných obtíží při dokazování.¹⁹³

3.2.3. Odpovědnost dlužníka s dispozičními oprávněními

Abych byl jako autor upřímný, konstrukce odpovědnosti dlužníka s dispozičními oprávněními je nastavena poměrně zvláštním způsobem. Nejdříve je tedy nutné říct, že se jedná o odpovědnost vztahující se pouze na „zvláštní subjekt“ – tj. dlužníka v době, kdy jsou mu ze zákona svěřena dispoziční oprávnění k majetkové podstatě. Pouze za

¹⁹³ Ani ust. §7a InsZ by na tento druh sporu patrně nedopadal.

této doby se tedy uvedená odpovědnost uplatní. Bude se jednat podle §229 odst. 3 InsZ o fáze 1) do rozhodnutí o úpadku, 2) od rozhodnutí o úpadku do doby rozhodnutí o způsobu řešení úpadku, 3) od povolení reorganizace, 4) od povolení oddlužení.

Rovněž se tato odpovědnost bude vztahovat pouze na případy, kdy je nakládáno s majetkovou podstatou – rozsah majetkové podstaty je přitom vymezen v §205 an. InsZ. Pokud se tedy jedná o dlužnický insolvenční návrh, snáší tuto povinnost dlužník dle §205 odst. 1 InsZ již od okamžiku nastalých účinků zahájeného insolvenčního řízení. V případě věřitelského insolvenčního návrhu ale až od okamžiku rozhodnutí o úpadku, neboť teprve až od té doby náleží vybraný dlužníkův majetek do majetkové podstaty (není-li předběžným opatřením stanoveno jinak).

Na dlužníka jsou pak dle §229 odst. 5 InsZ přeneseny s odkazem na §36 a §37 InsZ povinnosti, které by jinak typicky měl insolvenční správce – tj. mimo jiné povinnost svědomitosti, odborné péče. Pokud bychom brali tento odkaz doslovně, vlastně bychom museli i tvrdit, že dlužník musí dát přednost společnému zájmu věřitelů před svým vlastním. To by byla samozřejmě hloupost – a dovodit to lze i z poslední věty §229 odst. 5 InsZ, která říká, že tyto povinnosti se použijí pouze „*přiměřeně*“.

Odpovědnost dlužníka ale i tak bude poměrně široká – a v důsledku výše uvedených skutečností, které jsem popisoval v odst. 3.1.1. bude dlužník odpovídat ještě přísněji, než je obecná povinnost „*péče řádného hospodáře*“ pro jeho statutární orgány stanovená v §159 ObčZ. Navíc ze znění §229 odst. 5 InsZ lze dovodit, že zde odpovídá sám dlužník a nikoli osoby jednající jeho jménem – tj. jeho statutární orgány. Odpovědnost je objektivní povahy viz podobně §37 odst. 3 InsZ.

Ohledně příslušnosti soudu by se zde asi použilo podpůrně ustanovení §159 odst. 1, písm. e) InsZ a nároky z náhrady *škody vzniklé na majetkové podstatě* v důsledku porušení výše uvedeného ustanovení by byly incidenčním sporem. Není to ale úplně tak zřejmé, neboť toto ustanovení směřuje na spory vedené proti insolvenčnímu správci, byť původem je toto ustanovení provázáno právě s §36 an. InsZ.

Jinak by tomu však bylo, kdyby škoda vznikla v samotné sféře poškozeného věřitele nebo třetí osoby. Příslušnost k vedení sporu o takovém nároku by spadala pod §7a odst. 1, písm. d) ve spojení s §7b odst. 4 InsZ – tzn. projednával by jej krajský soud vedoucí insolvenční řízení, avšak nejednalo by se o incidenční spor.

3.2.4. *Odpovědnost za právní jednání učiněná bez souhlasu věřitelského výboru při reorganizaci*

Od povolení reorganizace má podle §229 odst. 3, písm. d) InsZ dispoziční oprávnění k majetku v majetkové podstatě dlužník. Z toho vyplývá, že v tomto ohledu zůstává jeho odpovědnost dle předchozího odstavce nedotčena. Insolvenční zákon však pro dlužníka stanoví další omezení po povolení reorganizace v tom smyslu, že nelze bez souhlasu věřitelského výboru činit „zásadní“ právní jednání dotýkající se majetkové podstaty následovně:

- 1) právní jednání, jež by významně změnila hodnotu majetku v majetkové podstatě;
- 2) změnila postavení dotčených věřitelů reorganizací;
- 3) snížila uspokojení věřitelů dotčených reorganizací.¹⁹⁴

A to pod sankcí toho, že dlužník by odpovídal za vzniklou škodu a jinou újmu z toho způsobenou věřitelům, ale i třetím osobám. Vzhledem k absenci zvláštních ustanovení by se však jednalo o odpovědnost subjektivní (na rozdíl od §229 odst. 5 a §37 InsZ), se všemi důsledky s tím spojenými (tj. uplatnil by se §2910 an. ObčZ). Důležité je však zmínit, že tato zakázaná právní jednání činěná dlužníkem musí být takové povahy, že by musely „významně změnit“ hodnoty uvedené výše pod body 1) až 3). Dlužník tak zpravidla nebude odpovídat za škodu, pokud tato nebude dostatečně velká. Jedná se zde o neurčité pojmy, takže by soud musel vždy přihlídnout ke konkrétním okolnostem případu.

To samé pak platí dle §330a InsZ pro jednání (úkony), jimiž dlužník např. odmítne dědictví podle §246 odst. 4 InsZ, nebo pro uzavírání smluv o vzájemném plnění, fixních smluv, výpůjček, nájemních smluv, leasingových smluv atd.

Rozdíl oproti uplatnění odpovědnosti §229 odst. 5 InsZ pak spočívá v tom, že příslušný soud k řešení vzniku takové škody bude obecný soud dlužníka (nejedná se o incidenční spor, neboť to tak není nikde stanoveno). Na druhou stranu v případě vzniku

¹⁹⁴ KOZÁK, Jan. Dispoziční oprávnění při reorganizaci. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-25]. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

škody zde „ručí“ členové statutárního orgánu dlužníka za vzniklou škodu společně a nerozdílně. I zde se tak podpůrně užijí ustanovení občanského zákoníku o ručení.

3.2.5. Odpovědnost za škodu z odmítnutých smluv o vzájemném plnění

Jak bylo popsáno v odst. 2.5.6. této práce, smlouvy o vzájemném plnění uzavřené mezi dlužníkem a věřiteli lze za určitých okolností odmítnout – resp. po prohlášení konkursu odmítnout plnění z nich. Takto se může rozhodnout buď sám insolvenční správce, nebo tento účinek nastane marným uplynutím příslušné 30 denní lhůty k vyjádření se. (Obrácený režim se pak uplatní v případě povolení reorganizace podle §330a odst. 2 InsZ). I insolvenční zákon však (přes významné zásahy do práv a povinností stran) v tomto smyslu od 1.1.2014 zajišťuje alespoň nějakou kompenzaci věřitelům, jejichž plnění ze smlouvy bylo odmítnuto – a to takovým způsobem, že tito věřitelé mohou v dodatečné lhůtě uplatnit vzniklou škodu (nikoli i jinou újmu) *dodatečnou přihláškou* pohledávky.

Ohledně vzniku škody se zde plně uplatní obecná pravidla občanského zákoníku o následcích porušené smlouvy dle §2913 an., tj. objektivní odpovědnosti škůdce. Nutné tedy bude respektovat i princip „*předvídatelnosti*“ vzniklé škody,¹⁹⁵ jakož i možnost liberace škůdce v intencích §2913 odst. 2 ObčZ, i když tyto hlediska budou modifikována právě skutečnostmi, že zde došlo k odmítnutí plnění (porušení smlouvy) nikoli z vůle dlužníka, ale přímo ze zákona, či z vůle insolvenčního správce.

Co se týče pořadí této pohledávky na náhradu škody vůči dlužníkovi, nevejde-li se věřitel s touto pohledávkou do režimu §168 odst. 2, písm. h) InsZ (tedy že se jedná o odmítnutí plnění poskytnuté až po zahájení insolvenčního řízení), bude uspokojován pouze jako „*předinsolvenční*“ věřitel poměrně s ostatními nezajištěnými věřiteli. To nemusí být příliš výhodná pozice, neboť výše skutečného uspokojení škody tak může být degradována na pouhá procenta.¹⁹⁶

¹⁹⁵ Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. I ÚS 312/05, ze dne 1.11.2007.

¹⁹⁶ RICHTER, Tomáš, 2017. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 368.

3.2.6. Odpovědnost za škodu z odmítnutí ostatních smluv

Zde se bude jednat zejména o náhradu škody z odmítnutých 1) fixních smluv, 2) nájemních smluv, 3) leasingových smluv. O odmítnutých fixních smlouvách jsem se již podrobněji zmiňoval v odst. 2.5.7., o nájemních smlouvách v odst. 2.5.8 a leasingové smlouvy se řídí přiměřeně ustanoveními o nájemních smlouvách. Tudíž plně odkazují na vše výše uvedené s tím, že zde v zásadě platí to, že se lze domáhat náhrady škody dodatečnou přihláškou, avšak zpravidla se bude jednat (žel pro věřitele) o nezajištěnou pohledávku *nemající zvláštní pořadí* jejího uspokojení, nebude-li se výslovně jednat o možnost aplikace §168 odst. 2, písm. h) InsZ.

3.3. Odpovědnost věřitelů a věřitelského výboru

Jak v případě insolvenčního správce, tak dlužníka, ani věřitelé (případně členové věřitelského výboru) neodpovídají jen za dodržování norem stanovených insolvenčním zákonem, ale odpovídají i za dodržování všech ostatních soukromoprávních nebo veřejnoprávních norem. Pro účely této práce se však budu zabývat právě otázkami odpovědnosti za jejich plnění povinností v rámci insolvenčního řízení – tak jak to stanoví současný insolvenční zákon.

3.3.1. Odpovědnost věřitele za nadsazenou přihlášku pohledávky

Nejběžnější a nejčastější způsob uplatňování pohledávek v insolvenčním řízení se děje prostřednictvím přihlášky pohledávky podané na formuláři k insolvenčnímu soudu ve stanovené lhůtě. Jaký smysl by však měla možnost přihlašovat jakékoli pohledávky (navíc bez soudního poplatku), aniž by se tím věřitel vystavoval riziku sankce? Je patrné, že i insolvenční zákon musí obsahovat pravidla, která budou působit do určité míry prevenčně a sankčně takovým způsobem, aby věřitelé přihlašovali své pohledávky řádně (tj. aby přihlášky obsahovaly úplná skutková tvrzení o skutečnostech zakládajících přihlašovanou pohledávku) a stejně tak, aby plnili svou důkazní povinnost (tím že přiloží potřebné přílohy, ze kterých bude přihlašovaná pohledávka plynout). Jak vyplývá z důvodové zprávy - jednoznačným účelem ustanovení §178 InsZ je *„postihnout v insolvenčním řízení vědomé (či dokonce úmyslné) přihlášení pohledávky*

ve vyšší výši, než jaká věřiteli ve skutečnosti náleží, a to i v souvislosti s potenciálem věřitele ovlivnit průběh insolvenčního řízení“.

Kdyby zde nebyla pravidla, která by omezovala, či hrozila sankcí věřitelům za to, že přihlásí pohledávku, která nemá reálný podklad (je neexistentní), vedlo by to nejen k neúměrnému zatížení administrace insolvenčních správců, soudů, ale především by to mohlo zapříčinit přihlašování podvodných pohledávek s cílem získat výtěžek z insolvenčního řízení, nebo ho celkově ovlivnit ve svůj prospěch, a to aniž by pro to existoval zákonný podklad (titul).

Kromě hrozby trestní sankce pro věřitele vyplývající z §222 odst. 2, písm. b) trestního zákoníku, insolvenční zákon obsahuje další dvě brzdy. Prvním mechanismem ochrany je skutečnost, že pokud je taková pohledávka některým oprávněným subjektem popřena (což se zpravidla stane, pakliže byla přihlášena protiprávně) a nebude včas zahájen incidenční spor o její pravost, výši nebo pořadí – nastanou účinky spočívající v tom, že pro účely insolvenčního řízení se k takové přihlášce nebude vůbec přihlížet.

Bude-li totiž po přezkumném jednání zjištěna pohledávka v nižší, než 50% částce z přihlášené pohledávky – nebude se k této přihlášené pohledávce přihlížet a to ani v rozsahu, v jakém byla zjištěna. (Tj. i kdyby byla ve zbytku přihlášena po právu).¹⁹⁷ Tato situace ale může mít pro věřitele ještě závažnější následky, neboť *na návrh insolvenčního správce* lze věřiteli uložit, aby zaplatil ve prospěch majetkové podstaty dlužníka částku, kterou insolvenční soud určí se zřetelem ke všem okolnostem případu – nejvýše však částku o kterou přihlášená pohledávka převýšila rozsah, ve kterém byla nakonec zjištěna. Toto ustanovení pak vyjadřuje poměrně velké uvážení insolvenčního soudu, ohledně spravedlivé výše takové sankce.

Výslovně by se přitom jednalo o incidenční spor – zahájený na návrh insolvenčního správce. Co se týče povahy samotného nároku, který má být ve prospěch majetkové podstaty přisouzen, jedná se o poměrně zvláštní institut. Nemá totiž povahu pořádkového opatření, ani náhrady škody, protože o škodu tu zjevně nejde (i když obrazně řečeno k nějaké újmě zde dojít mohlo, neboť tento věřitel mohl protiprávně vykonávat práva věřitele – čímž mohlo dojít k narušení řádného průběhu řízení).

Pokud bych měl připodobnit tuto sankci některému z institutů občanského práva, tak v podstatě jde o jakousi *zákonou pokutu* podobnou smluvní pokutě – s tím

¹⁹⁷ Toto pravidlo by se neuplatnilo jedině v případě, že by částka závisela na rozhodnutí soudu nebo znaleckém posudku, viz §178 odst. 1 InsZ.

rozdílem, že tato je stanovena přímo zákonem a její výše záleží na úvaze soudu, viz §136 o.s.ř. Někteří autoři tuto pokutu také označují jako *sankci svého druhu*.¹⁹⁸ Úvaha soudu o výši pokuty přitom nemůže být založena na libovůli, ale je ji třeba náležitě a racionálně odůvodnit (musí být přezkoumatelná) – přitom se lze pohybovat jen v mezích stanovených §178 odst. 1, alternativně §179 odst. 1 InsZ. Návrhem insolvenčního správce insolvenční soud očividně nebude vázán, viz §153 odst. 2 o.s.ř.

Připodobnění k institutu smluvní pokuty je podle mého na místě i proto, že zde zcela absentuje požadavek zavinění přihlásivšího věřitele – s tou odlišností, že se vlastně jedná o absolutní objektivní odpovědnost (pomineme-li ust. §180 InsZ, které však nelze chápat jako liberační důvod, ale pouze jako formální zákaz, pro který nelze sankci udělit).

Způsob, jakým se může věřitel do určité míry zprostit možných obav o následcích, které by mohly vzniknout z toho, že jeho pohledávka byla zjištěna v nižší výši, nebo byla úspěšně popřena, lze pouze tím, že tento věřitel ve smyslu §180 InsZ *nebude vůbec vykonávat svá práva* v průběhu insolvenčního řízení jako věřitel.

Mezi výkon těchto práv patří zejména: 1) účast na schůzi věřitelů, 2) hlasování (a to i korespondenčně pomocí hlasovacích lístků), 3) účast ve věřitelských orgánech, 4) podání opravných prostředků např. podle §54 InsZ, 5) popření pohledávky jiného věřitele.¹⁹⁹ Výkon takových práv věřitele by znamenal, že by zde nebyla překážka k uložení výše uvedené pokuty. Věřitele by od sankce nemuselo zachránit ani případné zpětvzetí přihlášené pohledávky viz §182 InsZ – zvláště za situace, kdy nebyla přihláška podána v dobré víře, nebo již byl učiněn v řízení úkon, který zhoršil postavení jiného věřitele.

Podobné ustanovení se dále týká i přihlašování zajištěných pohledávek. I u nich hrozí postih uvedenou sankcí dle §179 InsZ, byť právní konstrukce ukládání sankce je zde postavena mírně odlišným způsobem, než u nezajištěných pohledávek.

¹⁹⁸ MARŠÍKOVÁ, Jolana, 2014. *Insolvenční zákon: s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. Vyd. 3., V nakl. Leges vyd. 2. Praha: Leges. Glosátor. ISBN 978-80-87576-80-9, s. 309

¹⁹⁹ KOZÁK, Jan. Výjimka z úhrady za popřenou pohledávku. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-25]. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

3.3.2. *Odpovědnost věřitele za porušení informační povinnosti při zpětvzetí přihlášky*

Ustanovení §184 odst. 2 a 3 InsZ o odpovědnosti za zpětvzetí přihlášky byla do insolvenčního zákona doplněna novelou – zákonem č. 294/2013 Sb. s účinností od 1.1.2014. Jde o specifickou situaci, kdy přihlášený věřitele bere buď úplně, nebo částečně přihlášku zpět a to proto, že tuto přihlášenou pohledávku *uspokojila některá z osob, která by jinak proti dlužníkovi mohla uplatnit tzv. regres*. Tradičně se bude jednat o institut ručení (ať už vyplývající ze zákona, nebo smluvní), rovněž se může jednat o případy finanční záruky, spoludlužnictví (ať již smluvního, nebo zákonného), směnečného rukojemství.²⁰⁰ Nebylo by zjevně spravedlivé, aby jen v důsledku skutečnosti, že věřitele za dlužníka uspokojila jiná osoba, tato osoba nemohla požadovat po dlužníkovi náhradu uplatnitelnou v insolvenčním řízení. Dále je přitom třeba tento postup odlišit od obecné změny v osobě věřitele (procesním nástupnictví), která nastává v případech, kdy právní předpisy s určitou skutečností spojují přechod nebo převod práv a povinností.

Kdyby zde nebylo tohoto ustanovení, zpravidla by v důsledku propadnutí lhůty k podávání přihlášek již takový nárok nemohl být úspěšně uplatněn (pokud by vyloženě tento věřitel dopředu nepočítal s eventuální možností podání podmíněné přihlášky).

Z toho důvodu insolvenční zákon ukládá povinnost věřiteli, jež bere takovou pohledávku zpět, aby to ve zpětvzetí *výslovně uvedl*. Pokud tak neučiní, bude odpovídat druhému věřiteli za škodu nebo jinou újmu - neboť ten zpravidla nepřihlásí svou pohledávku, právě kvůli tomu, že věřitel beroucí přihlášku zpět zamlčí tuto skutečnost insolvenčnímu soudu, který má vůči novému věřiteli oznamovací povinnost.

Pakliže insolvenční soud zjistí ze zpětvzetí přihlášky, že některá osoba uspokojila dluh za dlužníka – *vyzve* ji, aby dodatečně vstoupila do řízení na místo věřitele. O vzetí na vědomí zpětvzetí přihlášky by pak rozhodoval soud usnesením až po marném uplynutí lhůty ke vstupu do řízení. Uvedenou lhůtu lze považovat za soudcovskou – procesní.

²⁰⁰ Ust. §2029, §1938 an. ObčZ, nebo §32 odst. 3 an. zákona č. 191/1950 Sb. zákona směnečného a šekového.

Ohledně typu odpovědnosti pak Kozák ve svém komentáři dovozuje, že se zde jedná nepochybně o odpovědnost objektivní.²⁰¹ S tím se bohužel nemohu ztotožnit, neboť se zjevně jedná o porušení zákonné povinnosti uvádět důvod zpětvzetí v přihlášce (pakliže jde o vybranou situaci, viz výše). Z toho plyne, že nejde o odpovědnost objektivní, nýbrž subjektivní (za porušení zákona dle §2910 an. ObčZ), která sice pracuje s domněnkou nedbalosti – že zavinění je presumováno alespoň co do nedbalosti, to však z této odpovědnosti ještě nedělá bez dalšího odpovědnost objektivní – mechanismus je zde postaven na zavinění. V praxi ale bude výsledek víceméně stejný.

Samotnou škodu či jinou újmu by v takovém případě představovala nepochybně částka, které by se věřitel s možným regresem nemohl v insolvenčním řízení řádně domoci v důsledku propadnutí lhůty k podání přihlášky. Jednalo by se o civilní spor vedený podle §7a písm. d), §7b odst. 4 InsZ u krajského soudu, jež vede insolvenční řízení proti věřiteli, jenž vzal předmětnou přihlášku zpět, přičemž aktivně legitimována k žalobě by byla oprávněná osoba z regresního nároku.

3.3.3. Odpovědnost věřitelů za nesplnění výzvy ke sdělení zajištění a zajišťovacích práv

V usnesení o úpadku insolvenční soud podle §136 odst. 2, písm. e) InsZ obligatorně musí vyzvat věřitele, aby insolvenčnímu správci bez prodlení sdělili, jaká zajišťovací práva uplatňují na dlužnickových věcech, právech, pohledávkách a jiných majetkových hodnotách – s poučením, že mohou jinak odpovídat za škodu nebo jinou újmu vzniklou tím, že do majetkové podstaty tento *majetek nebude sepsán* včas, nebo tím, že *nebudou včas zjištěna zajišťovací práva*. Výjimku tvoří jen situace, kdy jsou tato práva zřejmá z veřejného seznamu. Tito věřitelé by tak měli nejen insolvenčnímu správci oznámit existenci možného zajištění, ale hlavně jej uplatnit pomocí přihlášky, jinak by takové zajištění nebylo možné uspokojit přednostním právem na vydání výtěžku v rámci zpeněžování majetku.²⁰²

Zejména se bude jednat o situace, kdy tato zajišťovací práva budou váznout na majetku, jenž je součástí majetkové podstaty dlužníka. Součástí majetkové podstaty

²⁰¹ KOZÁK, Jan. Zpětvzetí přihlášky pohledávky. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-25]. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

²⁰² Ve formuláři přihlášky dle §21 odst. 1, písm. f) bod 2 vyhlášky č. 311/2007 Sb. se jedná řádky 42 – 45.

dlužníka však může být i majetek cizích osob – i v tomto případě je nutné uvést tato zajišťovací práva, která se vážou k majetku v majetkové podstatě, byť nejsou ve vlastnictví dlužníka. Co se myslí pro účely insolvenčního zákona „zajištěním“ je uvedeno ve výkladových ustanoveních §2 písm. g). Toto ustanovení říká, kdo je zajištěným věřitelem a na jaká práva se tato definice vztahuje: bude se jednat tedy o 1) zástavní práva, 2) zadržovací práva, 3) omezení převodu nemovitostí, 4) zajišťovací převod práva, nebo 5) postoupení pohledávky k zajištění (případně obdobné právo dle zahraničního práva).

Problémem tak nebude pro insolvenčního správce zjistit formy zajištění vyplývajících z veřejného seznamu – zejm. katastru nemovitostí, kde lze jednoduše zjistit věcná práva váznoucí na majetku v majetkové podstatě z příslušného listu vlastnictví. Horší to však již může být se zjišťováním konkrétních závad váznoucích na movitých věcech (vč. cenných papírů) v majetkové podstatě – nebo např. jsou-li zapsána v rejstříku zástav.

Pro tento případ opět insolvenční zákon obsahuje odpovědnostní pravidlo, že věřitel, který tuto *informační povinnost poruší*, bude odpovídat za toto porušení zákona, pokud dlužníkovi nebo jiným osobám v tomto důsledku vznikne škoda nebo jiná majetková újma. Jedná se zde opět o odpovědnost subjektivní – za porušení zákona, při které by se bez dalšího uplatnila obecná odpovědnostní pravidla dle §2910 an. ObčZ.

3.3.4. Odpovědnost insolvenčního navrhovatele

S účinností od 1.11.2012 bylo změněno ustanovení §147 odst. 1 až 5 InsZ v tom smyslu, aby náhradu příslušné škody či jiné újmy mohl proti navrhovateli uplatnit *každý* a nikoli jen dlužník nebo příslušný poškozený věřitel. Protiprávně (lidově šikanózně) zahájené insolvenční řízení se totiž nemusí negativně projevit jen ve sféře dlužníka a jeho věřitelů, ale i třetích osob.²⁰³ Vzhledem k tomu, že zahájení insolvenčního řízení je často zneužíváno k poškození dlužníka v rámci konkurenčního boje v podnikatelském prostředí, musejí být v tomto ohledu nastaveny přísné mechanismy, které by věřitele odrazovaly od podávání „tzv. zjevně bezdůvodných insolvenčních návrhů“. Tyto

²⁰³ Důvodová zpráva k zákonu č. 334/2012 Sb. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=604&ct1=0#prilohy>

tendence pokračují dodnes, což vyjadřuje i aktuálně projednávaná novela insolvenčního zákona.²⁰⁴

Jedním z těchto přísných mechanismů ochrany proti zneužití insolvenčního návrhu se stalo i trestní právo, neboť pokud podle Nejvyššího soudu ČR věřitel podá insolvenční návrh a neučinil tak v souladu a z důvodů, které zákon předpokládá, může to mít za následek „*těžkou újmu*“ ve sféře dlužníka nebo jiných osob a tedy znamenat možnost naplnění skutkových podstat podle §175 nebo §184 trestního zákoníku.²⁰⁵ Dalším mechanismem ochrany je možnost uložení pořádkové pokuty dle §128a odst. 3 InsZ až do výše 50.000 Kč v případě odmítnutí návrhu pro zjevnou bezdůvodnost.

Insolvenční zákon dále v ust. §147 obsahuje poměrně přísnou odpovědnost insolvenčního navrhovatele pro případy, že 1) byl insolvenční návrh *odmítnout* jeho vinou, nebo 2) bylo jeho vinou insolvenční řízení *zastaveno*. Pokud tedy v tomto důsledku vznikla nějaké osobě zahájením insolvenčního řízení (nebo opatřeními přijatými v jeho průběhu) škoda či jiná újma – lze tuto škodu vůči navrhovateli uplatnit. Zákon pak obsahuje domněnku zavinění zastavení řízení, či odmítnutí návrhu pro případy pochybností.

Tuto škodu lze uplatnit i v případě zamítnutí insolvenčního návrhu (není zde nutné zavinění!) – nikoli však v případech, kdy byl návrh zamítnut proto, že byly dodatečně uhrazeny závazky navrhujícího věřitele (neboť to mu nelze přičíst k zavinění), nebo pro to, že se dlužník dodatečně dohodl na způsobu úhrady závazků, alternativně pro důvod, kdy šlo o návrh pro předložení a v řízení by bylo zjištěno, že k úpadku došlo v důsledku protiprávního jednání třetí osoby a že tento úpadkový stav bude odvrácen v následujících třech měsících od splatnosti závazků.²⁰⁶

Toto ustanovení tedy klade na insolvenčního navrhovatele požadavky, aby zejména podával návrh *bezvadný a pádně odůvodněný*. Z judikatury pak vyplývá, že povinnost k náhradě škody nastává i v případě, kdy věřitel nedoloží řádně svou splatnou pohledávku.²⁰⁷

Pasivně legitimovaným bude tedy vždy insolvenční navrhovatel, přičemž aktivní legitimace bude na straně toho, jenž byl bezdůvodně zahájeným insolvenčním řízením

²⁰⁴ Novela insolvenčního zákona č. 64/2017 Sb.

²⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 8 Tdo 1352/2014, ze dne 26.2.2015.

²⁰⁶ Ust. §143 odst. 3 InsZ.

²⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 29 NSCR 15/2010-A-87, ze dne 12.7.2012.

poškozen. Jak bylo uvedeno výše, jedná se o odpovědnost za zavinění – tj. vyžaduje se zde alespoň forma nevědomé nedbalosti (kromě zamítnutí návrhu – zde se jedná o odpovědnost objektivní). Zákon sice obsahuje domněnku zavinění – ale to jen pro případy pochybností, (navíc některé komentáře dovozují, že se jedná o domněnku, která se zde nachází jen pro ulehčení závěrů o uložení povinnosti k náhradě nákladů řízení).²⁰⁸ Při dovozování zavinění tak bude třeba vycházet zejména ze skutečného skutkového stavu věci. Skutková tvrzení a břemeno důkazní bude tak zcela na poškozeném, přičemž ten bude muset řádně doložit, že mu škoda vznikla a jak vznikla. Zejména zde bude muset existovat příčinná souvislost mezi podáním návrhu a vzniklou škodou ve sféře poškozeného. Jde v tomto smyslu o zvláštní odpovědnost, přičemž úprava v občanském zákoníku se zde uplatní podpůrně – zejména co se týká způsobu a výše náhrady škody.

Celá tato konstrukce je zpřísněna v §147 odst. 3 InsZ, neboť byla-li insolvenčním návrhovatelem právnická osoba, *ručí* za splnění náhrady škody nebo jiné újmy společně členové jejího statutárního orgánu. Ledaže se z tohoto ručitelského závazku osvobodí tím, že prokážou, že *informovali* insolvenční soud včas o tom, že insolvenční návrh není podán důvodně nebo, že není splněn některý ze znaků úpadku. Tento zvláštní důvod zproštění se zákonného ručení se tak uplatní zejména *u kolektivních orgánů* (představenstva, výboru, většího počtu jednatelů atd.). Pro řádné uplatnění těchto nároků na náhradu škody však musí poškozená osoba tyto uplatnit (pakliže nebudou dobrovolně uhrazeny škůdcem) u soudu v poměrně přísné prekluzivní (hmotněprávní) lhůtě 6 měsíců ode dne, kdy bylo v případě dlužníka doručeno rozhodnutí, jímž se skončilo řízení o insolvenčním návrhu. U jiných osob pak do 6 měsíců ode dne zveřejnění tohoto rozhodnutí v insolvenčním rejstříku. Řízení přitom bude třeba vést v uvedené propadné lhůtě proti insolvenčnímu návrhovateli, ale tato lhůta se uplatní i proti případným ručitelům. Výslovně se nejedná o incidenční spor – z toho vyplývá, že se bude jednat o klasický civilní spor o náhradu škody s určením příslušnosti soudu dle občanského soudního řádu.²⁰⁹

²⁰⁸ ERBSOVÁ, Hana. Nárok na náhradu škody proti návrhovateli. In: HÁSOVÁ, Jiřina, 2014. *Insolvenční zákon: komentář. 2. vyd.* V Praze: C.H. Beck. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-555-8, s. 503-507.

²⁰⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 4 Nd 304/2010-57, ze dne 15. 12.2010.

K zajištění náhrady škody v případě zjevných případů, kdy byla způsobena škoda poškozenému, lze uvažovat v intencích §147 odst. 6 InsZ i o vydání zvláštního předběžného opatření *insolvenčním soudem* (nikoli soudem obecným) za současného použití §100 InsZ.

3.3.5. Odpovědnost při návrhu na povolení reorganizace

Tato odpovědnost vychází z §327 odst. 2 InsZ – tedy v případě, že soud návrh na povolení reorganizace odmítne, vezme na vědomí jeho zpětvzetí, nebo zamítne, použije se přiměřeně §147 InsZ, viz výše. Účel tohoto ustanovení má za cíl působit na navrhujícího věřitele nebo dlužníka na povolení reorganizace tak, aby tento návrh byl podáván jen v případech, kdy je důvodný. Z toho, že se zde použije přiměřeně ustanovení §147 InsZ, dovozují, že v případě odmítnutí návrhu na povolení reorganizace, nebo vzetí na vědomí jeho zpětvzetí se bude jednat o odpovědnost za zavinění, zatímco v případě zamítnutí takového návrhu by se jednalo o odpovědnost objektivní. Okruh oprávněných osob nebude omezen – tedy poškozeným může být dlužník, věřitel, nebo i třetí osoba. Otázkou však je, jestli těmto osobám v důsledku podaného návrhu vůbec mohla nějaká škoda vzniknout. S podaným návrhem na povolení reorganizace totiž nejsou spojeny nějaké zvláštní účinky, které by měly za následek výrazný zásah do postavení dlužníka nebo věřitele, či třetích osob.

Účinky podaného návrhu totiž spočívají v zásadě pouze v tom, že osoby s dispozičními oprávněními nesmí mařit navrhovanou reorganizaci nebo že se omezuje možnost započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele.²¹⁰ Dále by bylo možné uvažovat o tom, že by se nedůvodným podáním návrhu na povolení reorganizace dlužník snažil oddálit zpeněžení části majetku v majetkové podstatě. Teoreticky by také mohla věřitelům vzniknout škoda spočívající v tom, že by se tak celé insolvenční řízení nedůvodně protahovalo, čímž by mohlo dojít ke zmenšení majetkové podstaty. Samotnému dlužníkovi však zpravidla věřitelským návrhem na povolení reorganizace žádná škoda nevznikne. Prokázání takové škody by však zcela záviselo na žalujícím poškozeném a dovozování příčinné souvislosti v uvedených situacích by také zřejmě nebylo vůbec jednoduché.

²¹⁰ Ust. §324 odst. 1 a 3 InsZ.

I v případě odpovědnosti za návrh na povolení reorganizace se použijí ustanovení o ručení statutárních orgánů navrhující právnické osoby, nebo 6 měsíční prekluzivní lhůta, ve které musejí být příslušné nároky na náhradu škody uplatněny žalobou²¹¹ – viz předchozí odstavec 3.3.4. této práce.

3.3.6. *Odpovědnost členů a náhradníků věřitelského výboru*

Podle §60 odst. 1 InsZ členové a náhradníci věřitelského výboru mají povinnost postupovat při výkonu své funkce s odbornou péčí a přitom odpovídají za škodu nebo jinou újmu, kterou způsobili porušením svých povinností nebo neodborným výkonem své funkce. Povinni jsou *upřednostnit společné zájmy věřitelů* před zájmy svými, nebo zájmy třetích osob. Rovněž *nesmí nabývat* majetek z majetkové podstaty *bez souhlasu* schůze věřitelů. Rovněž *odpovídají za své zaměstnance*, které použili při plnění svých povinností.

K pojmu odborné péče jsem se zmiňoval v rámci odstavců věnovaných odpovědnosti insolvenčního správce za řádný výkon funkce. Odborná péče je přísnější pojem, nežli péče řádného hospodáře – tedy jedná se o požadavek, aby byla tato funkce vykonávána s nezbytnou loajalitou vůči společnému zájmu věřitelů, s potřebnými znalostmi a pečlivostí, ale aby tyto všechny vlastnosti byly propojeny s prvkem odbornosti – tj. *vysokou mírou profesionality*²¹² daného člena věřitelského výboru. Věřitelský výbor je orgánem kolektivním, to však neznamená, že jednotliví členové odpovídají jeden za druhého. Pakliže však škodu způsobí více členů jednajících společně, bylo by možné uvažovat o aplikaci společné povinnosti k náhradě škody podle §2914 ObčZ. Další zvláštní pravidla ohledně vyvozování povinnosti k náhradě škody insolvenční zákon výslovně nestanovuje, takže se zde nepochybně subsidiárně uplatní ustanovení §2910 an. ObčZ. Z pohledu druhu odpovědnosti se jedná o odpovědnost za zavinění – přičemž nedostatek (či porušení) odborné péče vyústí

²¹¹ KOZÁK, Jan. Odmítnutí a zpětvzetí návrhu na povolení reorganizace. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-2-26]. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

²¹² PELIKÁN, Robert a Irena PELIKÁNOVÁ, 2014. NOZ V PRAXI: ODBORNÁ PÉČE (§ 5). *Bulletin advokacie* [online]. 2014 [cit. 2017-02-26]. Dostupné na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/noz-v-praxi-odborna-pece-5>

v presumpci zavinění dotyčného člena. Na něm bude, aby příslušnou domněnku zavinění porušení zákona vyvrátil.

Okruh možných poškozených osob zde není nijak omezen, tudíž se může jednat o poškozeného dlužníka, ale i třetí osobu, které vznikla újma právě díky neodbornosti člena věřitelského výboru. Jde o spor, který by byl veden podle §7a písm. d) ve spojení s §7b odst. 4 InsZ u krajského soudu, u něhož je vedeno příslušné hlavní insolvenční řízení, v rámci kterého mělo dojít k porušení povinností člena výboru. Poškozený žalobce by zde samozřejmě nesl břemeno důkazní a břemeno tvrzení – jako v každém jiném sporu o náhradu škody nebo jiné újmy.

3.4. Odpovědnost za neposkytnutí součinnosti insolvenčnímu správci nebo insolvenčnímu soudu

Za účelem zjištění majetkové podstaty dlužníka dává insolvenční zákon do rukou insolvenčního správce rozsáhlé nástroje, kterými tak může činit. V podstatě se vychází z premisy, že je třeba zjistit veškerý zpeněžitelný majetek dlužníka, neboť teprve tehdy může dojít k uspokojení věřitelů dlužníka v co nejvyšší míře tak, jak to předpokládá §5 písm. a) InsZ. Z toho důvodu dle §43 InsZ *musí* orgány veřejné správy, včetně katastrálních úřadů, registrů vozidel, jiné správní úřady, notáři, exekutoři, osoby vedoucí evidenci cenných papírů (depozitáře), finanční instituce, poskytovatelé telekomunikačních a poštovních služeb, vydavatelé tisku a další poskytovat insolvenčnímu správci na jeho *písemnou žádost bez zbytečného odkladu součinnost*.

Tato součinnost musí být poskytnuta zejména v tak, že orgány poskytují údaje o majetku dlužníka a to ve stejném rozsahu, v jakém by ji jinak poskytovaly dlužníkovi. To samé platí o listinách, jež mohou sloužit k zajištění jeho majetku. Přípustné je poskytnutí dálkového přístupu do evidencí povinných osob a institucí, přičemž zásadně se jedná o součinnost *bezplatnou*. Pokud však nejde o orgány státní správy, nýbrž o fyzické a právnické osoby, tak ty mají právo na náhradu účelně vynaložených hotových výdajů, které jim vznikly v souvislosti s poskytnutím uvedené součinnosti. Na insolvenčního správce jsou tak kladeny sice požadavky odborné péče, zároveň má však prostředky, kterými tuto svou povinnost lze efektivně plnit. Přitom by měl správce postupovat účelným způsobem a nemarnit vynaložené náklady na zjišťování majetkové podstaty zbytečně či nehospodárně.

Součinnost pak konkrétně spočívá v tom, že povinné osoby poskytují informace o různých evidencích, stavech účtů, úschovách, pohybech peněžních prostředků. Dopravci, provozovatelé poštovních služeb informují správce o zásilkách, peněžních prostředcích, které dlužník přijímá prostřednictvím jejich služeb, operátoři pak poskytují údaje o telefonních a dalších stanicích, adresách. Pojišťovny jsou povinny sdělovat informace o pojistných smlouvách a plněních a stejně tak i dokonce vydavatele tisku mají povinnost správci sdělit informace o inzerci, která se dotýká majetkové podstaty.²¹³ Přitom jsou tyto osoby povinny poskytnout uvedenou pomoc a součinnost řádně a včas, a pokud tak neučiní, odpovídají dle §44 odst. 3 InsZ za škodu nebo jinou újmu, kterou tímto porušením zákonné povinnosti způsobily.

Vzhledem k tomu, že zde absentuje další podrobná úprava ohledně uvedené odpovědnosti, bude se tato řídit obecnými ustanoveními občanského zákoníku – tj. zejm. ustanoveními §2910 an. Přitom se uvedené osoby vyviní (exkulpují) z uvedené odpovědnosti pouze v případě, že prokážou, že škoda nebo jiná újma nevznikla jejich zaviněním anebo, že zde chybí příčinná souvislost mezi neposkytnutím součinnosti a vzniklou škodou. Zpravidla by se tak škůdce musel odvolat na nějakou skutečnost, která mu v poskytnutí součinnosti bránila, nebo u něj nastala okolnost spočívající v tom, že nebylo v jeho silách uvedenou součinnost soudu nebo insolvenčnímu správci poskytnout.

Škůdce a pasivně legitimovaným subjektem by zde tak byla povinná osoba, jež musela poskytnout součinnost, viz výše. Trochu problém by však mohl spočívat v určení aktivně legitimované osoby. Ta není nijak konkrétně určena, tzn. mohlo by se např. jednat o věřitele, který nemohl být uspokojen právě a jen proto, že se nepodařilo dohledat příslušnou část majetkové podstaty. Je otázkou, jestli by porušením povinnosti k součinnosti mohla vzniknout újma i samotnému dlužníkovi nebo třetím osobám – zákon to nijak nevylučuje. V takovém případě by se jednalo o pohledávku ve prospěch majetkové podstaty, kterou by mohla (a měla) osoba s dispozičními oprávněními po škůdci vymáhat. Jak je však uvedeno u mnohých příkladů výše, poškozený by i zde nesl důkazní břemeno ohledně všech nezbytných znaků vztahujících se k možnosti uložení povinnosti k náhradě škody nebo jiné újmy.

²¹³ Ust. §44 InsZ.

K vedení řízení o této náhradě škody by byl pravděpodobně věcně příslušný krajský soud vedoucí insolvenční řízení podle §7a písm. d) a §7b odst. 4 InsZ. Nešlo by o incidenční spor a promlčecí lhůta by se zde řídila obecnými ustanoveními občanského zákoníku – běžící nezávisle na stavu insolvenčního řízení.

3.5. Odpovědnost za pořádkové delikty

Tímto odstavcem se dostáváme zcela mimo soukromé právo. Pořádkové delikty totiž v zásadě nemají příliš mnoho společného s deliktními soukromoprávními normami. Společný znak mají pouze v tom smyslu, že mají za cíl reagovat na protiprávní jednání subjektů, kterých se týkají.²¹⁴ Zatímco soukromé právo prostřednictvím institutu povinnosti k náhradě škody a jiné újmy má za cíl napravit protiprávní stav – restituci do původního stavu, případě odčinit vzniklé následky v důsledku porušení právní normy, odpovědnost za pořádkové delikty sleduje docela odlišné cíle. Do popředí totiž vystupuje jejich nápravná a vynucovací funkce. Pořádkové delikty především reagují *nesplnění procesních povinností* v insolvenčním řízení. Přestože tedy i nesplnění procesních povinností může zapříčinit důvod k náhradě škody, nastupuje zde souběžně a nezávisle i možné vyvození odpovědnosti právě za nesplnění buď zákonem uložených povinností, nebo povinností uložených přímo insolvenčním soudem. Nejen insolvenční zákon tedy formuluje určité skutkové podstaty, kterými lze postihnout toho, kdo nějakým způsobem řádně neplní své povinnosti.

Pořádkové delikty rovněž přispívají k zachování důstojnosti a vynucení uložené povinnosti, neboť působí do určité míry jako zajišťovací opatření. Pořádková pokuta pak *není meritorním trestem*, i když co do výsledku se mu může podobat – zejména vyvolanými účinky, proto je lze i za určitých okolností považovat za trestní obvinění ve smyslu čl. 6 odst. 1 EÚLP.²¹⁵ (Jak si však ukážeme níže, postupem času se rozdíl mezi pořádkovými opatřeními a tresty stírají).

²¹⁴ Z hlediska této práce se domnívám, že jednotlivé skutkové podstaty obsažené v ustanoveních §81, §128a odst. 3 InsZ jsou součástí materiálních norem insolvenčního zákona, neboť mají zpravidla hmotněprávní základ. A to přestože reagují výlučně na vybrané události v insolvenčním řízení nebo na nesplnění procesních povinností. (I když jako autor souhlasím s tím, že povaha těchto ustanovení může být sporná).

²¹⁵ Nález Ústavního soudu č. 2/2000 Sb., ze dne 23. listopadu 1999, ve věci návrhu na zrušení části ustanovení § 248 odst. 2 písm. e) občanského soudního řádu.

Dále jsou pořádkové delikty zvláštní v tom, že uložení pořádkové pokuty je zcela na uvážení soudu – tj. uplatní se zde *princip oportunitatis*. Rovněž zde neplatí zásada *ne bis in idem*, tj. že za jedno protiprávní jednání lze uložit pokutu i vícekrát a to zpravidla do určité úhrnné výše, kterou právní předpis stanoví.²¹⁶ Pořádkovou pokutu lze také na rozdíl od jiných sankcí dodatečně pro určité důvody prominout. I koncepce pořádkových opatření je pak postavena na *principu zavinění* (i když to z jejich povahy explicitně nevyplývá).²¹⁷

Ustanovení §81 insolvenčního zákona stanoví, že insolvenční soud *může* uložit členům nebo náhradníkům věřitelského výboru, kteří se bez řádné omluvy neúčastní jeho schůzí nebo jinak neplní své povinnosti pořádkovou pokutu podle §53 o.s.ř. – tedy až do výše 50.000 Kč. Toto ustanovení má tedy za cíl nejen postihnout řádné neplnění povinností členů věřitelského výboru, ale sankcionovat i nedostatečně omluvené účasti na jeho schůzích, neboť by tím mohla být paralyzována jeho rozhodovací funkce – nemluvě o následných průtazích v samotném insolvenčním řízení.

U insolvenčního správce pak v případě, že tento nesplnil povinnost uloženou mu soudem nebo jinak neplnil své povinnosti (především vyplývající přímo ze zákona), může mu insolvenční soud uložit pokutu a to i opakovaně až do úhrnné výše 200.000 Kč. Z toho je patrné, že insolvenční zákon dává poměrně velký důraz na řádné plnění povinností insolvenčního správce a takto nastavenou horní hranicí sazby pořádkové pokuty dává najevo *vysokou typovou závažnost* případného protiprávního konání nebo opomenutí insolvenčního správce.

V insolvenčním řízení se však uplatní i obecné ustanovení §53 občanského soudního řádu o pořádkové pokutě v případech, kdy někdo *hrubě ztěžuje* postup řízení – zejména tím, že se *nedostaví bez vážného důvodu* k soudu, nebo *neuposlechne jeho příkaz*. Postihnout lze také *rušení pořádku* nebo toho, kdo učiní *hrubě urážlivé podání*. Tyto skutkové podstaty mohou dopadat na všechny subjekty insolvenčního řízení, ale i třetí osoby. Mezi třetí osoby lze zařadit nejen osoby, které jsou povinny poskytovat součinnost insolvenčnímu soudu, ale i takové osoby, které se např. dobrovolně účastní jako veřejnost nařízeného jednání.²¹⁸

²¹⁶ PRÁŠKOVÁ, Helena, 2013. *Základy odpovědnosti za správní delikty*. V Praze: C.H. Beck. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-456-8, s. 151-155.

²¹⁷ HENDRYCH, Dušan, 2012. *Správní právo: obecná část*. 8. vyd. V Praze: C.H. Beck. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-254-3, s. 458.

²¹⁸ Uložení pořádkové pokuty státnímu zástupci by však mohlo být poměrně kuriózní.

Jak bylo zmíněno na začátku, předseda senátu (samosoudce) může udělenou pokutu i po skončení řízení prominout, jestliže to odůvodňuje pozdější chování delikventa. Jedná se však opět o možnost a nikoli povinnost.

Dalším speciálním případem, kdy lze v insolvenčním řízení uložit pořádkovou pokutu, jsou situace, kdy je podle §128a odst. 2 InsZ odmítnut insolvenční návrh pro zjevnou bezdůvodnost. Insolvenční navrhovatel se zde podle §128a odst. 3 InsZ vystavuje nebezpečí uložení pořádkové pokuty až do výše 50.000 Kč a to za *pouhé podání návrhu*. Výše pokuty by přitom měla být určena se zřetelem ke všem okolnostem případu, což je ale nutné zohledňovat při ukládání pokut vždy.

Nelze nepoznamenat, že toto ustanovení má brzy doznat změn v podobě jeho zpřísnění, jako dalšího protišikanózního opatření. Podle v současnosti publikované novely InsZ č. 64/2017 Sb., má být sankce zvýšena až na 500.000 Kč, přičemž se při jejím ukládání bude muset přihlížet: *„zejména k okolnostem podání insolvenčního návrhu, následkům jeho podání a jejich závažnosti, k jednání navrhovatele po podání návrhu a případně účinné snaze nahradit způsobenou škodu nebo odstranit škodlivé následky“*.²¹⁹

Uvedená pokuta tedy podle mého názoru může zcela ztratit svůj charakter pořádkového opatření a stane se z ní obyčejný represivní trest – což vyplývá i z hledisek pro její ukládání a z toho, že tato dosud pořádková pokuta bude přejmenována jen na „pokutu“.²²⁰ Tato pokuta totiž zjevně neměla za cíl napravit nějaké procesní pochybení, nebo nedisciplinovanost účastníka, nýbrž jej odradit a sankcionovat pro případ podání zjevně neopodstatněného návrhu na zahájení insolvenčního řízení.

Při bližším zkoumání povahy této sankce bych dále musel dojít k závěru, že pakliže insolvenční soud tuto pokutu uloží – může vytvořit překážku ne bis in idem pro případné trestné stíhání za podání insolvenčního návrhu (podobně jako u daňového penále²²¹) a to právě na podkladě čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k EÚLP např. pro trestné činy dle §175 a §184 trestního zákoníku - viz výše odst. 3.3.4 této práce. Předkladatelé novely však tyto konsekvence pravděpodobně nebrali v potaz.

²¹⁹ Novela publikována ve sbírce zákonů jako zákon č. 64/2017 Sb.

²²⁰ Srovnej §12 odst. 1 zákona č. 200/1990 Sb., §39 zákona č. 40/2009 Sb., nebo §37 a §38 zákona č. 250/2016 Sb.

²²¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu č.j. 4 Afs 210/2014-70, ze dne 16.12.2015.

Ukládání pokut obecně dále musí vždy respektovat zásady, kterými se řídí trestání obecně (byť se nejedná formálně o trest – zmíněno výše). Vždy bude nutné vzít do úvahy míru zavinění,²²² povahu a závažnost nesplněné povinnosti, jakož i následky, které protiprávní jednání zapříčinilo. Výše pokuty tak nemůže být odrazem libovůle soudce, ale musí mít opodstatněný základ – tj. úvaha soudce musí být přezkoumatelná.²²³ Zároveň i v případě uložení pokuty musí dostat pokutovaná osoba příležitost se bránit – tedy uvádět všechny možné okolnosti svědčící v její prospěch, klást argumenty zmírňující její vinu atd., tj. podle mého by i zde měla platit určitá kontradiktornost – i když v tomto případě zde soud v podstatě vystupuje jako žalobce a zároveň jako ten, kdo o trestu rozhoduje v jedné osobě. Soud však podle mého nesmí svévolně odepřít účastníkovi i v případě uložení pořádkové pokuty (nebo jen pokuty) možnost obhajovat se, a to zvláště pokud se jedná o trestní obvinění.²²⁴ Je však spíše pravidlem, že soud ukládá pořádkové pokuty po písemném poučení tzv. od stolu a nikoli po předchozím slyšení dotčené osoby.

Pakliže by ani pořádková pokuta nesplnila svůj účel, v případě insolvenčního správce nebo člena věřitelského výboru by teoreticky připadalo do úvahy zproštění (odvolání) z funkce, čímž by se u těchto osob podařilo pro příště vyhnout závažným pochybením.²²⁵

4. Neplatnost a neúčinnost právních jednání (úkonů) v insolvenčním řízení

Téměř každý právní řád obsahuje ustanovení, která chrání právní styk mezi jednotlivými subjekty takovým způsobem, že sankcionuje ta právní jednání, která jsou činěna v rozporu s ním a to v různé míře. Účelem postihu takových vadných jednání je

²²² Od nejméně závažného po nejzávažnější: 1) nevědomá nedbalost, 2) vědomá nedbalost, 3) hrubá nedbalost, 4) nepřímý úmysl, 5) přímý úmysl, 6) obmysl.

²²³ Nález Ústavního soudu sp.zn. II. ÚS 3664/14, ze dne 1.9.2015.

²²⁴ Jak bylo zmíněno výše, ukládání pořádkových pokut (a navíc nově pokuty s horní hranicí až 500.000 Kč by naplňovalo bez dalšího tzv. Engelova kritéria – podle kterých se určuje, jestli se jedná o trestní obvinění ve smyslu EÚLP, či nikoli. To se přitom posuzuje nikoli podle uložené pokuty, ale podle její horní hranice, která subjektu ze zákona *hrozí* – viz např. rozsudek ESLP č. 7819/77, ze dne 28. června 1984 (Campbell and Fell vs. The United Kingdom), §72. Dostupné na: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-57456"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

²²⁵ Ust. §63 odst. 3 InsZ v případě členů věřitelského výboru, nebo §32 InsZ u insolvenčního správce.

jak ochrana společnosti, tak především ochrana jednotlivců tak, že některá právní jednání nebudou schopna vyvolat požadované právní následky. Jedná se v podstatě o sankci, která má za cíl odstrašit subjekty od jednání, které by bylo možné považovat za rozporné se zákonem, za současného preventivního působení. Primárním důsledkem neplatnosti právního jednání pak bude neschopnost vyvolat zamýšlené účinky, může ale také dojít ke vzniku sekundárních právních vztahů – tj. odpovědnosti za škodu resp. v některých případech za újmu, která bude stíhat původce, jenž neplatnost právního jednání zapříčinil.²²⁶

Z hlediska druhů sankcí bude nutné rozeznávat následky vadného právního jednání, které nastávají přímo ze zákona – ex lege a naopak ty, které může vyvolat pouze strana právního jednání. Mezi první kategorií, patří v našem právním řádu instituty absolutní neplatnosti nebo nicotnosti. Druhou kategorií tvoří relativní neplatnost a relativní neúčinnost právního jednání, k jejichž vzniku je třeba nejdříve projevit patřičnou vůli. Relativní neplatnost a absolutní neplatnost pak vyvolávají účinky ex tunc, zatímco ostatní působí až od jejich vzniku, resp. zjištění soudem. Všechny uvedené sankce pak působí v zásadě proti všem, kromě relativní neúčinnosti, která zasáhne pouze dlužníka a osobu, které bylo plněno z bezúčinného právního jednání.²²⁷

Insolvenční zákon pak nemá za cíl obecným způsobem rozšiřovat důvody neplatnosti stanovené v obecném občanském právu, spíše má za cíl ve zvláštních případech postihnout právní jednání dlužníka učiněná v rámci insolvenčního řízení, která by mohla narušit jeho průběh právě neplatností právních jednání.²²⁸ U zjišťování neplatnosti pak tedy spíše dochází k modifikacím na úrovni procesní, kdy mohou být v některých případech prolomeny překážky litispendence a věci rozhodnuté – neboť insolvenční soud dle §231 InsZ *není vázán* rozhodnutím jiného soudu či jiného orgánu, kterým v průběhu insolvenčního řízení došlo ke zjištění neplatnosti týkajícího se majetku nebo závazů dlužníka, čímž je fakticky vyloučeno užití §135 odst. 2 o.s.ř.

Přitom neplatnost tohoto jednání posuzuje v průběhu insolvenčního řízení *pouze* insolvenční soud. Z toho lze vyvodit, že insolvenční soud má v průběhu insolvenčního

²²⁶ Ust. §579 odst. 2 a §578 ObčZ.

²²⁷ TICHÝ, Luboš. Hlavní důvody neplatnosti. In: [ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-3-10]. ASPI ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

²²⁸ Např. ust. §246 odst. 4, §269, §354, §412 InsZ.

řízení zjednodušeně řečeno monopol na vyslovení neplatnosti. Účelem tohoto ustanovení tak je, aby si právě insolvenční soud mohl sám posoudit případnou neplatnost vztahující se k majetku nebo závazkům dlužníka, a byl tak ve velké míře nezávislý na výroci učiněných v jiném řízení.²²⁹ Pouze v případě, že byla neplatnost právního jednání zjištěna pravomocným způsobem ještě před zahájením insolvenčního řízení, považuje se toto právní jednání za neplatné i v řízení insolvenčním.²³⁰

Je si však třeba uvědomit, že zde tak faktickým způsobem může vzniknout situace, kdy je např. v průběhu insolvenčního řízení pravomocným způsobem rozhodnuto o neplatnosti některého právního jednání dlužníka, zatímco v insolvenčním řízení je toto samé jednání dlužníka posouzeno zcela jinak (z hlediska hmotněprávního). Mohou tak zde existovat dvě pravomocná rozhodnutí týkající se jedné věci, týchž účastníků a přitom obsahovat navzájem zcela rozporné výroky, byť z hlediska insolvenčního řízení bude zásadní pouze rozhodnutí insolvenčních soudů.

Zaznamenal jsem spor, kdy byl pořízen notářský zápis o závazku dlužníka se svolením k přímé vykonatelnosti, který obsahoval nepřiměřená ujednání o smluvní pokutě. Zatímco soudní exekutor pravomocným způsobem zastavil exekuci (s potvrzujícím usnesením Krajského soudu v Praze) s odůvodněním, že smluvní pokuty v notářském zápisu jsou ve své kumulaci v rozporu se zákonem, tak Krajský soud v Praze jako soud insolvenční posoudil celou věc zcela jinak, když v rozporu se zákonem shledal pouze menší část uvedených smluvních pokut. Tento rozsudek byl potvrzen Vrchním soudem v Praze jako soudem odvolacím.²³¹ Paralelně tak zde existují dvě rozhodnutí v právní moci v téže věci, jež každé hodnotí věc zcela jinak – což by se podle mého názoru v právním státu nemělo stávat, neboť nelze považovat za zcela správné, aby v jedné věci každý senát rozhodl jinak. I přesto, že insolvenční soud není vázán dle §231 InsZ rozhodnutím jiného soudu ohledně zjištění neplatnosti právního jednání, měl by podle mého názoru v rámci právní jistoty *alespoň přihlédnout* k výsledku tohoto jiného řízení – zejména, je-li toto rozhodnutí v právní moci a neměl by ho úplně ignorovat (ledaže je vyloženě nesprávné).

²²⁹ RICHTER, Tomáš, 2017. Insolvenční právo. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 409.

²³⁰ Ust. §232 InsZ.

²³¹ Viz incidenční spor vedený u Krajského soudu v Praze sp.zn. KSPH 65 INS 8117/2015, 65 ICm 4538/2015, skončený rozsudkem potvrzeným Vrchním soudem v Praze č.j. 103 VSPH 857/2016-96 ze, dne 1.2.2017, oproti usnesení Krajského soudu v Praze sp.zn. 27 Co 210/2015, ze dne 25.6.2015.

Pokud je v insolvenčním řízení pravomocně zjištěna neplatnost právního jednání týkající se buď majetku, nebo závazků dlužníka – musí být vydán majetkový prospěch (slovy občanského práva zřejmě bezdůvodné obohacení dle §2991 an ObčZ). To platí jak pro dlužníka (poddlužníka), ale i pro insolvenčního správce, který musí prospěch vydat, ledaže by bylo požadováno více, než toto obohacení činí, nebo jestliže k obohacení nedošlo. Přitom je proti tomuto postupu insolvenčního správce možné se bránit, avšak pouze vylučovací žalobou podle §233 InsZ.

Zvláštní režim zjišťování neplatnosti pak mají smlouvy, jimiž dochází ke zpeněžení majetkové podstaty. V takovém případě, kdy by taková smlouva trpěla některými vadami, jež by ji činily neplatnou, bylo by možné ji podle §289 odst. 3 InsZ napadnout u insolvenčního soudu, přičemž se bude výslovně jednat o incidenční spor.

V tomto ustanovení se tak sbíhají zásady, že neplatnost v průběhu insolvenčního řízení posuzuje výlučně insolvenční soud, jakož je zapotřebí dosáhnout určité koncentrace (stanovením krátké lhůty k podání žaloby), aby již později po skončení insolvenčního řízení nemohla být napadána platnost smluv, jimiž došlo k nabytí majetku třetí osobou (chrání se tak její dobrá víra). Zároveň se tak předchází obtížně a někdy i nemožně řešitelným otázkám v případě, že by zde byla i po skončení insolvenčního řízení možnost napadnout uvedenou smlouvu o zpeněžení majetku dlužníka.²³²

Ustanovení §234 InsZ pak obsahuje v zásadě obecně platné pravidlo o tom, že *neplatné právní jednání nemůže být neúčinné* – protože samo o sobě nemůže vyvolávat právní účinky, čímž nemůže ani dojít ke zkrácení pohledávek věřitelů proti dlužníkovi. Pokud tedy je vyslovena (shledána) neplatnost právního jednání, nelze jej prohlásit za neúčinné, přičemž případná odpůří žaloba na to samé právní jednání by v takovém případě musela být zamítnuta.²³³

²³² MÜLLEROVÁ, Lenka. Majetkový prospěch plněním z neplatného právního úkonu. In: HÁSOVÁ, Jiřina, 2014. *Insolvenční zákon: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-555-8, s. 762-765.

²³³ Shodně KOZÁK, Jan. Vztah neúčinnosti a neplatnosti. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-3-10]. ASPI ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.] nebo rozsudek Vrchního soudu v Olomouci č.j. 17 VSOL 29/2011-82, ze dne 30.11.2011.

4.1. Obecná úprava neplatných právních jednání

Ačkoli není účelem této práce podrobně rozebírat důvody neplatnosti obsažené v občanském zákoníku, nelze je opomenout, neboť právě tyto důvody jsou zpravidla hlavní příčinou shledání neplatnosti právního jednání. Východiska obecné úpravy se ale uplatní i při interpretaci zvláštních důvodů neplatnosti, které obsahuje sám insolvenční zákon.

Hlavními důvody neplatnosti jsou podle §580 ObčZ taková jednání, která se přičítá *dobrému mravům*, nebo to, které *odporuje zákonu, ačkoli to vyžaduje jeho smysl a účel*. Dále je neplatné jednání, pokud je *plnění nemožné*. Neplatností trpí jednání, které není učiněno v požadované formě (buď zákonem, nebo stranami ujednané). Rovněž je neplatné právní jednání, které je učiněno osobou, která k němu *nebyla způsobilá*, nebo jednala v *duševní poruše*, která ji učinila neschopnou právně jednat – tj. projevit vážnou a svobodnou vůli. Neplatné právní jednání také může být v důsledku omylu jednajícího, ale pouze v případě *rozhodující okolnosti*.

Dobré mravy jsou do určité míry kategorií, ve které se promítají obecná morální pravidla společnosti – tentokrát však povýšená na zákon. Bude tedy záležet na konkrétních okolnostech v konkrétním místě a čase, aby bylo možno určité jednání shledat jako rozporné s dobrými mravy (neboť ty se mohou měnit – nejsou nějak ustáleně normovány). Navíc se toto týká i např. stanov korporací nebo kolektivních smluv – i ty musejí respektovat dobré mravy jako všeobecný morální korektiv etických zásad. Přitom však zásah do dobrých mravů zakládá pouhou relativní neplatnost právního jednání – úvahy o možném narušení obecných mravních pravidel tak zpravidla neplatnost právního jednání nezaloží, protože právní jednání se jim musí *přičít*. Pro kvalifikovanou úvahu o možné absolutní neplatnosti je pak třeba intenzivnějšího zásahu do dobrých mravů – tj. takového, který se přičítá dobrým mravům *zjevně*.

Ani s jednáním učiněným v rozporu se zákonem pak občanský zákoník bez dalšího nespojuje neplatnost právního jednání (na rozdíl od zákona č. 40/1964 Sb. občanského zákoníku), nýbrž se musí jednat o *kvalifikované* porušení zákona – tj. takový zásah do smyslu a účelu zákona, které dané ustanovení sleduje. Jedná se o

obsahový rozpor, přičemž na formální nedostatky právního jednání dopadá §582 ObčZ v odlišném režimu, neboť takové formální vady lze i dodatečně zhojit.²³⁴

Na obecné důvody neplatnosti pak bezprostředně navazují §586 a §588 ObčZ, které rozeznávají absolutní neplatnost a neplatnost relativní. Absolutně neplatnými jsou (taxativně) taková právní jednání, která se *zjevně přiči dobrým mravům*, nebo *odporují zákonu a zjevně narušují veřejný pořádek*, nebo jedná-li se o *od počátku nemožné plnění*. Jak jsem již předestřel výše, pro závěr o absolutní neplatnosti se musí jednat o takový rozpor se zákonem nebo dobrými mravy, který je zjevný a natolik intenzivní, aby se to tak jevílo průměrnému člověku podle §4 odst. 1 ObčZ. Zároveň hledisko veřejného pořádku je obtížně definovatelným pojmem – dovozuje se, že je to jakýsi souhrn pravidel, na kterých je ve společnosti bezpodmínečně nutné trvat. Dále je dovozováno, že veřejný pořádek může být dotčen i v případech, kdy zde sice neexistuje rozpor s pozitivním právem, avšak dotčené právní jednání *zjevně* odporuje hodnotám a principům práva. Zatímco však měřítko dobrých mravů cílí na ochranu subjektivních práv, veřejný pořádek bude spíše sledovat ochranu zájmů kolektivních.²³⁵

Počáteční nemožnost plnění, jež by měla rovněž za následek absolutní neplatnost, na druhou stranu nemusí být nijak kvalifikovaná, přičemž původ nemožnosti plnění může být jak v subjektivních vlastnostech jednajícího, tak v důvodech objektivní povahy. I neplatnost vyvěrající z *podstatného* omylu jednajícího bude absolutní povahy.

„Pouze“ relativně neplatná pak budou taková právní jednání, pokud toto vadné jednání porušuje zájem určité osoby, kterou má chránit. O „relativní“ neplatnost se jedná proto, že taková právní jednání mohou být, ale také nemusí být nakonec shledána neplatnými. Relativní neplatnost se totiž zakládá až okamžikem, kdy se tato osoba, jež může námitku neplatnosti vznést, se této *neplatnosti skutečně dovolá*. Do té doby se považuje právní jednání za platné, byť může trpět vadami. Tento druh neplatnosti tedy na rozdíl od neplatnosti absolutní nastává až dodatečně. Zatímco k relativně neplatnému právnímu jednání dále soud přihlédne, jen pokud se uvedená dotčená osoba neplatnosti

²³⁴ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. II. Platnost a neplatnost. In: DVOŘÁK, Jan, Jirí ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ, 2016. Občanské právo hmotné. Díl první, obecná část. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-325-8, s. 193-194.

²³⁵ TICHÝ, Luboš. Absolutní neplatnost. In: [ŠVESTKA, Jirí, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-3-10]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

včas a řádně dovolala, tak v případě absolutní neplatnosti k ní přihlédne soud ex offo – takové jednání totiž právně neexistuje a nevyvolává právní účinky.

Zcela zvláštní kategorií je tzv. zdánlivost právního jednání. Jedná se o další kategorii jednání, která nejsou vůbec právně relevantní a zpravidla jsou označeny v hmotném právu tak – že se k takovému jednání *nepřihlíží*. Jedná se v podstatě o nejprísnejší sankci, která je spojená s určitými vadami v jednání osob. Obecná ustanovení §551 an. ObčZ stanovují, že zdánlivostí (nicotností/neexistencí) jsou stížena taková právní jednání, u nichž *absentuje vůle* jednajících osoby, *nebyla projevena vážná vůle*, nebo nelze pro *neurčitost a nesrozumitelnost* jednání zjistit jeho obsah ani výkladem. Vady spočívající ve srozumitelnosti a určitosti lze však konvalidovat dodatečným vyjasněním a tak odvrátit negativní následek spojený s nicotností takového jednání. Ustanovení §554 ObčZ pak stanoví, že ke zdánlivému právnímu jednání se vůbec nepřihlíží – tedy mělo by být ignorováno, nezakládá žádné právní následky a nemělo by být bráno ostatními adresáty norem v právním styku vůbec na vědomí.²³⁶ Insolvenční zákon však žádná ustanovení o zdánlivosti právního jednání neobsahuje, byť pravidelně zachází s pojmy „*nepřihlíží se*“ apod. To však pouze ve spojitosti s procesními postupy a nikoli s možným vyvozením nicotnosti právního jednání z hlediska hmotněprávního.²³⁷ I tak je však v insolvenčním řízení nutné respektovat normy hmotného práva a případná nicotnost právního jednání dlužníka by mohla přinejmenším znamenat možnost popření pohledávky, která by se na takto nicotném právním důvodu zakládala.

4.2. Zvláštní úprava neplatných právních jednání

Insolvenční zákon zvláštní úpravu neplatnosti právního jednání výslovně obsahuje v §246 odst. 4, kterým je sankcionováno jednání dlužníka směřující k odmítnutí přijetí daru nebo dědictví bez souhlasu insolvenčního správce, jakož i k uzavření dohody o rozdělení pozůstalosti, ve které by dlužník obdržel méně, než by mu jinak ze zákona náleželo. Další zvláštní úpravu obsahuje insolvenční zákon v ustanovení §269 ohledně smluv o zúžení rozsahu SJM v průběhu insolvenčního řízení, jakož i v

²³⁶ TICHÝ, Luboš. Následky zdánlivého právního jednání. In: [ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK, Josef FIALA aj. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-3-10]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

²³⁷ Např. §97 odst. 2, §109 odst. 6, §140b InsZ a další.

§270 o neplatnosti uzavřené dohody o vypořádání SJM dlužníkem po prohlášení konkursu. Stížené neplatnosti jsou dále podle §276 odst. 2 InsZ smlouvy o rozšíření SJM, které odporují §276 odst. 1 InsZ, nebo jej obcházejí.

Dále je neplatnost stanovena u těch jednání, která jsou učiněna v rozporu s §295 odst. 1 InsZ – tedy v případě zakázaného nabývání majetku z majetkové podstaty osobami blízkými nebo samotným dlužníkem. Dále jsou zde specifické případy neplatnosti právního jednání dlužníka učiněného během provádění reorganizačního plánu podle §354 odst. 4 InsZ. Taková jednání, jež je třeba učinit dle reorganizačního plánu jen se souhlasem správce, budou tedy rovněž neplatné. V průběhu plnění oddlužení pak dlužníka stíhá neplatnost právního jednání v případě odmítnutí daru nebo přijetí dědictví bez souhlasu insolvenčního správce – podobně jako v případě aplikace §264 odst. 4 InsZ u konkursu.

Přitom, jak již bylo zmíněno výše v odstavcích věnujících se konkursu, bude se zpravidla jednat o neplatnost absolutní, k čemuž dochází i příslušné komentáře,²³⁸ neboť tato ustanovení zpravidla budou svou povahou chránit účel samotného insolvenčního řízení, jakožto řízení kolektivního, přičemž je zde více než kde jinde, nutno trvat na zachování těchto zákazů – jež by mohly být považovány za i součást veřejného pořádku. Situace se však mírně zkomplikovala, neboť zatímco dříve bylo absolutní neplatností bez dalšího stíženo právní jednání učiněné v rozporu se zákonem, tak nyní se musí jednat o *kvalifikovaný* rozpor se zákonem, viz popis obecné úpravy výše.

K tomu, že se spíše bude v uvedených případech jednat o neplatnost absolutní a nikoli pouze relativní, lze uvést, že tyto ochranné normy insolvenčního zákona neslouží pouze k ochraně jedné osoby, ale slouží k ochraně všech věřitelů účastnících se insolvenčního řízení ale i třetích osob. Kdyby totiž tyto zákazy bylo možno porušit, aniž by byly od počátku stíženy absolutní neplatností, mohla by taková právní jednání vyvolávat z hlediska insolvenčního řízení nežádoucí právní účinky, a to až do okamžiku, kdy by se neplatnosti insolvenční správce,²³⁹ nebo dotčený věřitel dovolal (pokud vůbec).

²³⁸ [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-3-11]. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

²³⁹ Ust. §231 odst. 3 InsZ.

Pouze v případě aplikace §295 odst. 1 InsZ se pak bude jednat výslovně o neplatnost relativní – což vyplývá z dikce poslední věty tohoto ustanovení znějící: „Právní úkony se však považují za platné, pokud se ten, kdo je jimi dotčen, neplatnosti nedovolá. Neplatnosti se nemůže dovolat ten, kdo ji sám způsobil.“ To nápadně odpovídá pojetí §586 odst. 2 ObčZ, tudíž není důvod se domnívat, že by se rovněž mohlo jednat o absolutní neplatnost jako v ostatních případech.

4.3. Odpůrčí právo a právní jednání neúčinná

Vztah mezi dlužníky a věřiteli je asi tak starý jako lidstvo samo. Občas však mohou dlužníci podlehnout myšlence, že by bylo lepší, kdyby svůj majetek nadále nevlastnili a převedli jej na někoho jiného. A to zpravidla na někoho, kdo je jim bližší, nebo s nímž jsou spřízněni. Účel odpůrčího práva je tak ve skrze jednoduchý – má chránit dlužníkovy věřitele před neospravedlnitelným úbytkem dlužníkovy majetku, který by jinak mohl sloužit k uspokojení jejich pohledávek.²⁴⁰ Dalo by se říci, že samotná podstata odpůrčího práva je založena na morálních pravidlech, neboť dlužníci jsou věřitelům zavázáni jistou loajalitou, pro kterou pak dlužníkům plynou omezení v podobě zákazů krácení věřitelů, požadavku nestrannosti v případě, že dlužníkuv majetek nestačí k uspokojení všech, a rovněž dalšího neodůvodněného zatěžování svého majetku.²⁴¹

Tím spíše, než v obvyklých situacích, se pak projevují výše uvedené požadavky v okamžicích blížícího se úpadku dlužníka. Věřitelé, kteří počínají pociťovat náznaky ekonomického strádání dlužníka, jsou motivováni (zpravidla o to více než samotný dlužník) k tomu, aby zvrátili uspokojení z majetku dlužníka na svou stranu (či zlepšili své postavení), přičemž o to více jsou ochotni postupovat individuálně. To lze považovat samozřejmě za destruktivní přístup vzhledem k odlišným zájmům insolvenčního řízení – jež je řízeno zásadou poměrného uspokojení.²⁴² Insolvenční právo, pokud má být efektivní, musí těmto snahám věřitelů bránit, nebo být alespoň do

²⁴⁰ EPSTEIN, David G., Steve H. NICKLES a James J. WHITE, 1993. *Bankruptcy*. [Student ed.]. St. Paul, Minn.: West Pub. Co. ISBN 978-031-4011-244, s. 366.

²⁴¹ CLARK, Robert Charles., c1986. *Corporate law*. Boston: Little, Brown. ISBN 978-031-6144-940, s. 42-46.

²⁴² RICHTER, Tomáš, 2017. *Insolvenční právo. 2. vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 390-391.

určité míry schopné zvrátit takové praktiky, které by vedly k preferenci věřitele nebo poškození majetkové podstaty dlužníka.

Zmínit se je také nutné o tom, že při definování pravidel o odporovatelnosti právních jednání se dostává do konfliktu několik základních zásad občanského a insolvenčního práva. Na jedné straně je zde poměrně zásadní zájem na poměrném a co nejvyšším uspokojení věřitelů v rámci insolvenčního řízení. Na druhé straně zde však stojí požadavky vyjádřené v §2 odst. 2, písm. d) ObčZ – tj. zásada, že smlouvy mají být splněny (*pacta sunt servanda*), dále §7 ObčZ o tom, že se má za to, že kdo jednal určitým způsobem, jednal *poctivě a v dobré víře*, jakož i ochrana práv takto nabytých viz §5, písm. c) InsZ.

Jelikož však úspěch každého úpadkového řízení stojí v zásadě na tom, do jaké míry se úspěšně podaří odporovat jednáním dlužníka, kterým by zkracoval své věřitele,²⁴³ tak je zřejmé, že insolvenční zákon tyto zásady prolamuje zvláštními ustanoveními o možnosti odporovat právním jednáním dlužníka – viz následující odstavce této práce. Nelze však zapomenout ani na obecnou úpravu odporovatelnosti obsaženou v občanském zákoníku v §589 an. Z této bude třeba vycházet i v rámci insolvenčního zákona, přičemž je ale patrné, že zvláštní insolvenční úprava neúčinnosti právních jednání je poměrně rozsáhlá a samostatná. Vůči obecnému občanskému právu pak je v režimu speciality. Jak ukážu níže, některé zvláštní skutkové podstaty odporovatelnosti rozšiřují okruh odporovatelných právních jednání, kterým podle občanského zákoníku s úspěchem odporovat nelze. Důležité je také mít na mysli, že zatímco občanský zákoník upravuje „relativní neúčinnost“ vždy ve vztahu k vybranému věřiteli – tak insolvenční zákon neúčinnost (odporovatelnost) pojímá kolektivněji – jako neúčinnost vůči celému okruhu „insolvenčních věřitelů“.

4.3.1. Neúčinnost právních jednání ze zákona

Byť se to tak nezdá, insolvenční zákon rozlišuje právní jednání dlužníka, která jsou vůči věřitelům neúčinná přímo ze zákona a taková jednání, která jsou vůči nim neúčinná až teprve rozhodnutím insolvenčního soudu. Na rozdíl od občanského

²⁴³ MÜLLEROVÁ, Lenka. Neplatnost a neúčinnost právních úkonů. In: HÁSOVÁ, Jiřina, 2014. *Insolvenční zákon: komentář. 2. vyd.* V Praze: C.H. Beck. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-555-8, s. 770-771.

zákoníku insolvenční zákon však terminologicky nerozlišuje právní jednání, jímž lze odporovat (jsou odporovatelná) a mezi takovými, která již neúčinná jsou (buď rozhodnutím soudu, nebo přímo ze zákona). Byť insolvenční zákon opustil oproti ZKV konstrukci automatické bezúčinnosti právního jednání dlužníka učiněného v posledních 6 měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu podle §15 ZKV, tak v některých vybraných případech byla tato automatická zákonná bezúčinnost právního jednání vůči věřitelům zachována.²⁴⁴

Rozdíl oproti neúčinnosti právního jednání ze zákona spočíval podle ZKV v tom, že konkursní správce si tuto otázku posoudil samostatně, a pakliže došel k závěru, že úkon dlužníka ohledně konkursní podstaty byl ze zákona neúčinný, zkrátka toto plnění z neúčinného úkonu sepsal do konkursní podstaty. Na věřiteli pak zbyla iniciativa spočívající v tom, že musel podat včasnou vylučovací žalobu, při které by bylo konkursním soudem posouzeno jako předběžná otázka, jestli toto plnění bylo skutečně plněním z neúčinného právního jednání již ze zákona.

Insolvenční zákon však tuto koncepci v zásadě opustil a nyní se již i v případech neúčinnosti právních jednání ze zákona zakládá tato neúčinnost až z rozhodnutí insolvenčního soudu podle §235 odst. 2 InsZ.²⁴⁵ V tomto kontextu je tedy vhodné hovořit o neúčinných právních jednáních bez dalšího – tato neúčinnost ze zákona se totiž pouze deklaruje. To však nelze říci o právních jednáních, u kterých je nutné nejdříve relativní neúčinnost zjistit – a to právě konstitutivním rozhodnutím insolvenčního soudu o odpůrcí žalobě insolvenčního správce. Insolvenční správce tak nemůže před vyslovením neúčinnosti zapsat do majetkové podstaty plnění z odporovatelného právního jednání.²⁴⁶ I tak lze však v insolvenčním zákonu nalézt výjimku z uvedených pravidel, neboť podle §246 odst. 2 InsZ jsou neúčinná právní jednání dlužníka, učiněná *po* prohlášení konkursu rovněž přímo ze zákona, navíc však s tím, že takovou neúčinnost již není třeba zjišťovat podle §235 odst. 2 InsZ – který se v tomto případě výslovně vylučuje.

²⁴⁴ Ust. §111 odst. 3 InsZ.

²⁴⁵ Zavedené novelou insolvenčního zákona č. 294/2013 Sb.

²⁴⁶ MÜLLEROVÁ, Lenka. Neplatnost a neúčinnost právních úkonů. In: HÁSOVÁ, Jiřina, 2014. *Insolvenční zákon: komentář. 2. vyd.* V Praze: C.H. Beck. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-555-8, s. 774-775.

4.3.2. *Neúčinnost právních jednání z rozhodnutí insolvenčního soudu*

Jak jsem se zmínil výše, nakonec téměř ve všech případech - ať již v případě vyslovení neúčinnosti, která vznikla ze zákona, nebo takové, které je třeba se dovolat, bude třeba rozhodnutí insolvenčního soudu. Teprve poté bude taková bezúčinnost právně působit vůči tomu, proti němuž byla odpůřící žaloba úspěšná. K podání odpůřící žaloby je nyní výlučně aktivně legitimován pouze insolvenční správce, kterou projednává v incidenčním sporu insolvenční soud. Samotní věřitelé tedy k podání takové odpůřící žaloby legitimováni nejsou, přitom však mohou uložit v intencích §239 odst. 2 InsZ prostřednictvím věřitelského výboru insolvenčnímu správci závazný pokyn k podání odpůřící žaloby.

Je nutné se také zmínit, že insolvenční zákon v určitých ustanoveních zachází s pojmy neúčinnosti, aniž by tím však bez dalšího myslel právní jednání, kterému by bylo možné odporovat prostřednictvím odpůřící žaloby u insolvenčního soudu. Mám na mysli zejm. §248 odst. 2 a 3 InsZ, §285 odst. 4 InsZ, nebo §283 odst. 1 InsZ, popř. §284 odst. 2 InsZ. Ani jeden z těchto případů zřejmě nebude typově spadat pod §235 InsZ, neboť tyto mají zvláštní režim – jsou jakousi právní *neúčinností svého druhu*.²⁴⁷ Zákonodárci tak lze de lege ferenda doporučit, aby pečlivěji rozmyslel užívání pojmů „neúčinnost“ jen v případech, kde je to pojmově vhodné, čímž by bylo možné se vyhnout vážným interpretačním problémům.

4.3.3. *Obecná definice odporovatelnosti*

Hlavním důvodem odporovatelnosti právních jednání je podle insolvenčního zákona takový úkon, který *zkracuje možnost uspokojení* věřitelů nebo *zvýhodňuje* některé věřitele na úkor jiných. Odporovatelné jednání dlužníka může spočívat buď v konání, nebo i opomenutí.²⁴⁸ Určitá potíž je pak v tom, že není nikde jasně určeno, jestli při naplnění zvláštních skutkových podstat odporovatelnosti podle §240 - §242 InsZ musí být rovněž naplněna i obecná klauzule §235 InsZ. Podle komentářové literatury se lze setkat v praxi s oběma přístupy, přičemž lze spíše usuzovat na to, že

²⁴⁷ MÜLLEROVÁ, Lenka. Neplatnost a neúčinnost právních úkonů. In: HÁSOVÁ, Jiřina, 2014. *Insolvenční zákon: komentář. 2. vyd.* V Praze: C.H. Beck. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-555-8, s. 774-775.

²⁴⁸ Ust. §235 odst. 1 InsZ.

neúčinností bude trpět takové právní jednání, které kromě obecné definice naplňuje i znaky některé z uvedených skutkových podstat.²⁴⁹ Podle mého osobního názoru to lze i vyvodit vždy z větí uvedených ust. §240 - §241 InsZ, která vždy začínají „*Právním úkonem ... se rozumí ...*“ . Z toho by se dalo vysledovat, že tato ustanovení jsou pouze jakýmsi definičními ustanoveními, které se bez současné aplikace obecného ustanovení neobejdou. Na druhou stranu §242 InsZ takové větě neobsahuje – to však zjevně kvůli tomu, že *úmyslné* zkrácení věřitele bude bez dalšího naplňovat i obecný požadavek §235 odst. 1 na „prosté“ zkrácení věřitele.

Trpět neúčinností pak bude nejen aktivní konání dlužníka, ale též i opomenutí, což výslovně insolvenční zákon pro vyloučení pochybností zmiňuje. Nutné je zmínit, že při výkladu pojmu opomenutí, je třeba brát do úvahy civilistickou nauku, tedy, že opomenutím se v tomto případě myslí takové jednání dlužníka, které spočívá v pozbytí majetkového práva, nebo opomenutí, kterým jiné osobě vůči sobě vznik, zachování nebo zajištění jejího práva majetkové povahy způsobil. To platí i tehdy, odmítl-li dlužník dědictví s vyloučením případů, kdy je toto dědictví předloženo.²⁵⁰ Toto opomenutí se může týkat jak bezúplatných, tak úplatných právních jednání. Přitom se dlužníkovi přičítají i jednání jeho zákonných nebo smluvních zástupců, jakož za určitých okolností i jednání učiněná v rámci správy dlužníkovy majetku jeho správcem.²⁵¹

I odporovatelnost má však své limity. Ty spočívají zejména v tom, že odporovat lze pouze takovému jednání, které povede ke zkrácení věřitele – nemůže se tak jednat o odporovatelné právní jednání, pokud dlužník má i nadále dostatek jiného majetku k plnému uspokojení příslušného věřitele. Dále nelze odporovat s úspěchem takovému právnímu jednání, ke kterému je dlužník povinen podle zvláštního zákona – např. u povinnosti k bezúplatnému převodu jednotky na člena družstva podle §23 odst. 2 a §24 odst. 1 zrušeného zákona č. 72/1994 Sb. o vlastnictví bytů (dále jen „ZOVB“), placení

²⁴⁹ MÜLLEROVÁ, Lenka. Neplatnost a neúčinnost právních úkonů. In: HÁSOVÁ, Jiřina, 2014. *Insolvenční zákon: komentář. 2. vyd.* V Praze: C.H. Beck. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-555-8, s. 770-771.

²⁵⁰ Ust. §592 ObčZ.

²⁵¹ TICHÝ, Luboš. Podstata relativní neúčinnosti. In: [ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-3-11]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

povinného pojištění, daní, cla, nebo např. v případech plnění vyživovací povinnosti.²⁵² Rovněž nelze podle obecných výkladů odporovat např. odmítnutí návrhu smlouvy, zpeněžení dědictví, nebo jednání ohledně osobního stavu dlužníka (uzavření manželství, či návrh na rozvod). I uzavření pracovní smlouvy dlužníka je svým způsobem jeho osobnostním právem a tudíž nelze takové smlouvě odporovat – to však neplatí pro případy, kdy by se např. dlužník vzdal odměny nebo souhlasil s nižší odměnou při nároku na vyšší mzdu.²⁵³

4.3.4. Neúčinnost právních jednání bez přiměřeného protiplnění

Hned první zvláštní skutková podstata insolvenčního zákona stanoví, že neúčinné je takové právní jednání, kterým se dlužník zavázal k plnění *bezúplatně* nebo za protiplnění, jehož *obvyklá cena je podstatně nižší*, než cena obvyklá (podhodnocená - undervalued).²⁵⁴ Chrání se tak dlužníkův majetek před jednáním, které lze považovat za neekvivalentní. Musí se však rovněž jednat o jednání učiněné v době, kdy již byl dlužník v úpadku, nebo k němu toto jednání vedlo. Není zde však rozhodné, jestli druhá kontrahující strana o úpadku dlužníka věděla.

Zákon dále obsahuje vyvratitelnou domněnku, že bylo-li takto jednáno vůči osobě blízké (nebo tvořící s dlužníkem koncern), již se tak stalo za doby úpadku dlužníka. Vyloučeny z možnosti aplikace tohoto ustanovení (safe harbour) pak jsou pouze taková jednání, která by sice naplňovala výše uvedenou klauzuli, avšak z formálních důvodů je nebude možné označit za neúčinná. Jedná se o plnění uložené právním předpisem (což odpovídá obecným výlukám z odporovatelnosti), příležitostným darům v přiměřené výši (zde se pravděpodobně jedná o ochranu běžného darování v rámci společenského života), plnění, kterým bylo vyhověno ohledům slušnosti (toto nápadně připomíná ust. §2060 ObčZ), nebo jednání, o kterém dlužník se zřetelem ke všem okolnostem předpokládal, že z něj bude mít prospěch (s vyloučením osoby blízké).

²⁵² MÜLLEROVÁ, Lenka. Neplatnost a neúčinnost právních úkonů. In: HÁSOVÁ, Jiřina, 2014. *Insolvenční zákon: komentář. 2. vyd.* V Praze: C.H. Beck. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-555-8, s. 772-773.

²⁵³ TICHÝ, Luboš. Podstata relativní neúčinnosti. In: [ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-3-11]. ASPI ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

²⁵⁴ Ust. §240 InsZ.

V této poslední výluce je tak vysloven požadavek dlužníka ne hazardovat se svým majetkem pod hrozbou, že pokud by zde nebyl na počátku důvodný předpoklad toho, že by z takového jednání mohl dlužník obdržet přiměřený prospěch a navíc by takové jednání vedlo k úpadku (nebo mohlo vést), lze takovému jednání ze strany insolvenčního správce odporovat. Současně by ale musela být splněna další podmínka, a sice že osoba, v jejíž prospěch bylo jednáno, nemohla ani při náležitě pečlivosti poznat, že je dlužník v úpadku (nebo že by to k jeho úpadku mohlo vést). Důkazní břemeno ohledně porušení pečlivosti dlužníka (že nemohl důvodně předpokládat následný majetkový prospěch) by však leželo na žalujícím insolvenčním správcem.

Zároveň i v případě jednání bez přiměřeného protiplnění musí dojít ke zkrácení nebo zvýhodnění některých věřitelů, jakožto základnímu – obecnému požadavku.²⁵⁵

Co lze považovat za cenu *podstatně* nižší, než cenu obvyklou bude nutné pro účely tohoto ustanovení pečlivě posoudit v každém jednotlivém případě. Zatímco běžnou cenu lze zpravidla zjistit znaleckým způsobem, posoudit je třeba právě onen podstatný rozdíl mezi cenou, za kterou se dlužník zavázal plnit a cenou, kterou správně obdržet měl. Přitom tento rozdíl musí být zřejmý/podstatný – tj. nepostačí pouhá o trochu nižší hodnota plnění bez dalšího. Za podstatný rozdíl mezi cenou obvyklou a cenou plnění bych osobně viděl takový rozdíl, který by spočíval v rozdílu vyšším než cca. 30%.²⁵⁶ Samozřejmě však s přihlédnutím k okolnostem případu - např. k druhu předmětu protiplnění (šlo-li o synnallagma), nebo k výši plnění z ostatních právních důvodů mezi dlužníkem a žalovaným atd. a to i kvůli tomu, že zde není vyžadován tzv. „zlý“ úmysl dlužníka. Tento stav se přitom posuzuje ke dni učinění onoho odporovatelného jednání.²⁵⁷ Bezúplatné právní jednání lze však bez dalšího považovat za odporovatelné, pokud by tím došlo ke zkrácení věřitelů nebo jejich znevýhodnění (a nespado-li by pod negativní vymezení – ust. §240 odst. 4 InsZ).

Právním jednáním bez přiměřeného protiplnění lze odporovat, pokud byly učiněny v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení (jednalo-li se o osoby dlužníkovi blízké, nebo tvořící s ním koncern), popř. v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení (v případě ostatních osob). Jedná se o doby

²⁵⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci č.j. 12 Cmo 9/2010-124, ze dne 24.11.2010.

²⁵⁶ Např. v rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Cdo 307/2014, ze dne 29.2.2016, došel senát k závěru, že snížení hodnoty plnění o 25% proti ceně obvyklé je *hraniční*, avšak ještě není „podstatným“ způsobem nižší.

²⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 ICdo 48/2013, ze dne 22.12.2015.

hmotněprávní, tj. právním jednáním učiněným před těmito okamžiky již nelze odporovat, ledaže by byly odporovatelné i z jiného důvodu např. podle §242 InsZ, které stanovuje delší časový úsek.

Vzhledem k tomu, že se jedná v případě odpůrčí žaloby výslovně o incidenční spor podle §159 odst. 1, písm. d) InsZ, tak ji lze podat pouze v průběhu hlavního insolvenčního řízení a to nejpozději ve lhůtě do 1 roku od nastalých účinků rozhodnutí o úpadku podle §239 odst. 3 InsZ – čímž je insolvenční správce limitován, jinak odpůrčí nárok zanikne bez dalšího. Z toho lze dovodit, že se i zde jedná o lhůtu hmotněprávní – prekluzivní / propadnou (to samé platí i pro ust. §241 až §242 InsZ).²⁵⁸

4.3.5. Neúčinnost zvýhodňujících právních jednání

Další zvláštní skutkovou podstatou, která může založit neúčinnost právního jednání dlužníka, jsou taková jeho jednání, která vedou k vyššímu uspokojení jednotlivého věřitele, oproti stavu, jakému by se mu jinak dostalo v rámci poměrného uspokojení.²⁵⁹ Odlišností oproti zkracujícím jednáním spočívá v tom, že zvýhodňující právní jednání jsou učiněna vždy ve prospěch toho kterého věřitele, zatímco u zkracujících jednání tomu tak být bezpodmínečně nemusí. Účelem je tak postihnout takové převody majetku dlužníka věřitelům, které by nespravedlivě zvýhodňovaly (preferovaly – preferences) jen některé z nich oproti jiným věřitelům se stejným postavením v rámci insolvenčního řízení. Rozdíl oproti neekvivalentním právním jednáním postižitelným podle §240 InsZ pak spočívá v tom, že zvýhodňující právní jednání jsou poskytnuty zpravidla ekvivalentním způsobem (např. v případě plnění na vzniklý dluh) – což by činilo §240 InsZ neaplikovatelným (pokud by nešlo vyložene o bezúplatný převod).²⁶⁰ Nejtypičtějsími jednáními dlužníka odporovatelnými podle ustanovení §241 InsZ tak budou např. platby nezajištěnému věřiteli²⁶¹ nebo zřízení zajištění ve formě věcného práva k majetku dlužníka.

²⁵⁸ Zvláštní modifikaci vedení těchto sporů po skončení hlavního insolvenčního řízení pak v tomto případě obsahuje §159 odst. 6 InsZ.

²⁵⁹ EPSTEIN, David G. a Steve H. NICKLES, c2007. *Principles of bankruptcy law*. St. Paul, MN: Thomson/West. ISBN 978-0-314-16192-5, s. 126.

²⁶⁰ RICHTER, Tomáš, 2017. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 397.

²⁶¹ ŘEHÁČEK, Oldřich a Milan VRBA, 2015. *Plnění dluhu jako zvýhodňující právní jednání*. *Právní rozhledy*. C.H. Beck, 2015(17). ISSN 1210-6410, s. 573 -576.

Podobně jako v případě §240 InsZ, musí se i zde jednat o jednání učiněné ve stavu úpadku dlužníka, nebo pokud toto jednání jeho úpadek zapříčinilo.²⁶² Rovněž zde figuruje stejná domněnka o stavu úpadku, pakliže jde o zvýhodňující jednání ve prospěch osoby blízké nebo tvořící s dlužníkem koncern. Odstavec 3) pak definuje zvláštní případy, kdy se bude výslovně (demonstrativně) jednat o odporovatelná právní jednání. Zejména tak bude v případech, kdy dlužník plní na dluh dosud nesplatný, nebo dohodne s věřitelem změnu nebo nehrazení závazku ve svůj neprospěch (např. zkrátí ve svůj neprospěch splatnost nebo jinak změní dobrovolně závazek po dohodě s věřitelem na svůj úkor). Dále taková jednání, jimiž by dlužník prominul svým dlužníkům (poddlužníkům) splnění dluhu nebo jinak dohodl nebo umožnil zánik či jeho nesplnění. Rovněž nelze poskytnout k zajištění svůj majetek (s výjimkou změny zajištění v důsledku změn obsahu věci hromadné – typicky obchodního závodu). Výčet však není uzavřený a lze nepochybně nalézt další jednání, která by mohla vést ke zvýhodnění toho kterého věřitele – např. započtení nesplatné pohledávky oproti splatné (upřednostní-li dlužník věřitele s nesplatnou pohledávkou oproti ostatním).²⁶³

Problematické z tohoto pohledu je dále ustanovení §233 trestního zákoníku, které se svou skutkovou podstatou kryje s uvedeným ustanovením zakládající neúčinnost právního jednání vůči insolvenčním věřitelům. Opakovaně totiž bylo dříve judikováno, že zvýhodňující právní jednání dlužníka (jsou-li splněny předpoklady pro vyvození jeho trestní odpovědnosti) nejsou jen odporovatelné, nýbrž z důvodů jejich protiprávnosti přímo neplatné pro rozpor se zákonem. Jak jsem se zmiňoval výše, neplatnost má v tomto případě přednost před neúčinností dle §234 InsZ. Nejvyšší soud však dává vodítko – že pokud jednal v úmyslu krátit nebo zvýhodnit věřitele pouze dlužník – bude jednání odporovatelné. Jednala-li tak i druhá strana – bude jednání neplatné.²⁶⁴ Je třeba však zdůraznit, že toto jednání se týká obecné odporovatelnosti ve starém občanském zákoníku a nelze tak předpokládat, jestli se stejné závěry uplatní i v případě odporovatelnosti v insolvenčním zákonu, asi se však lze přiklonit k závěru, že stejné východiska se uplatní i nyní.

²⁶² Uplatní se však i v tomto případě domněnky úpadku podle §3 InsZ svědčící v neprospěch žalovaného? Toť otázka, na kterou nelze najít jednoznačnou odpověď.

²⁶³ MÜLLEROVÁ, Lenka. Neúčinnost zvýhodňujících právních jednání. In: HÁSOVÁ, Jiřina, 2014. Insolvenční zákon: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-555-8, s. 816-817.

²⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 20 Cdo 2886/2006, ze dne 25.4.2007.

Stejně jako v případě neúčinnosti právních jednání bez přiměřeného protiplnění lze zvýhodňujícím právním jednáním odporovat v posledních 3 letech (šlo-li o jednání vůči osobě blízké nebo tvořící s dlužníkem koncern), nebo v posledním 1 roce, pokud šlo o jednání vůči jiné osobě. Povaha těchto dob je rovněž stejná viz odst. 4.3.4 této práce, přitom se zde uplatní i §239 odst. 3 InsZ o tom, že je insolvenční správce limitován k podání odpůrčí žaloby jednoroční lhůtou od nastalých účinků o usnesení úpadku.

Ustanovení §241 odst. 5 pak představuje „safe harbour“ v případě zvýhodňujících právních jednání (taxativně) takovým způsobem, že odporovat nelze jednáním, které daly vzniknout zajištění závazku dlužníka – pakliže však za něj byla poskytnuta přiměřená protihodnota (byl ekvivalentní).

Dále nejsou odporovatelná jednání učiněná v rámci běžného obchodního styku, která (tj. rovněž v ekvivalentní hodnotě) a to s výjimkou situací, kdy šlo o jednání vůči osobě blízké nebo tvořící s dlužníkem koncern, anebo tato osoba nemohla ani při náležité péči poznat, že se dlužník nacházel v úpadku – nebo by toto jednání mohlo k úpadku vést. Dalším zvláštním případem, kdy nelze s úspěchem odporovat právnímu jednání dlužníka je situace, kdy se tak děje za trvání moratoria,²⁶⁵ nebo po zahájení insolvenčního řízení – a to za podmínek stanovených právě insolvenčním zákonem.

Nejvyšší soud také v minulosti musel řešit otázku, jestli zjednodušeně řečeno může dopadat výluka §241 odst. 5 písm. a) InsZ na situaci, kdy věřitel s dlužníkem zřídí věcně právní zajištění za to, že věřitel nebude vymáhat jinak splatný a vymahatelný dluh (či sjedná jiný kompromis ohledně dosud sjednaných smluv). Nejvyšší soud však takové plnění za přiměřené (ekvivalentní) neshledal.²⁶⁶

4.3.6. Neúčinnost úmyslně zkracujících právních jednání

Poslední ze skutkových podstat postihuje taková jednání dlužníka, jimiž úmyslně zkracuje své věřitele (podvodné převody – fraudulent transfers). Není zde rozhodné jakým způsobem tak činí a rovněž se dlužník ani nemusí oproti ostatním skutkovým podstatám nacházet v úpadku. Zásadní je zde však subjektivní stránka dlužníka a druhé strany, které tento úmysl byl znám, anebo jí se zřetelem ke všem

²⁶⁵ Viz §122 odst. 1 InsZ - přednostní hrazení závazků tedy není odporovatelné.

²⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 ICdo 13/2012, ze dne 31.3.2014.

okolnostem znát být musel. Toto ustanovení §242 odst. 1 InsZ se tak nejvíce blíží skutkové podstatě §590 odst. 1, písm. a) ObčZ s tím, že zmírňuje požadavek subjektivní stránky u druhé osoby tím, že postačí, když jí úmysl dlužníka „se zřetelem k okolnostem musel být znám“. Předpokladem odpůrcí žaloby v tomto případě bude tak zejména prokázání dlužníkovy úmyslu a povědomosti druhé strany o tomto dlužníkově úmyslu, nebo alespoň prokázání skutečnosti, že tato osoba o tom musela vědět. Odlišné postavení pak budou mít blízké osoby a osoby tvořící s dlužníkem koncern, neboť u těchto osob je zde vyvratitelná právní domněnka, že jim byl úmysl dlužníka znám. Čímž je převráceno důkazní břemeno v jejich neprospěch.

Podvodná odporovatelná jednání pak budou spočívat zejména v bezúplatných plněních, prodeích majetku pod obvyklou cenou, nebo poskytnutí zajištění nebo utvrzení dosavadního dluhu, které je však poskytnuto neekvivalentním způsobem.²⁶⁷

Teoretickou otázkou může být, jestli úmysl dlužníka zahrnuje nejen úmysl přímý, ale i eventuální – tj. takový, při kterém dlužník ví o tom, že by mohl věřitele svým jednáním krátit a pro případ, že se tak stane, je s tímto následkem srozuměn – smířen (v podstatě projeví takovou míru lhostejnosti, že se nebude jednat o pouhou vědomou nedbalost). Osobně jsem spíše pro variantu, že úmysl bude zahrnovat i úmysl nepřímý, neboť takto je vnímán nejen naukou trestního nebo trestněprávního práva, ale i obecnou teorií práva.

Negativní následek spočívající ve zkrácení věřitele je pak samozřejmostí i u této skutkové podstaty. Toto hledisko je však vnímat poměrně široce s tím, že zkrácení může spočívat i v oddálení uspokojení věřitele nebo v jeho ztížení.²⁶⁸ Zákon zde koncipuje delší dobu, v rámci které lze právním jednáním odporovat – a to sice dobu pětiletou před zahájením insolvenčního řízení, která je nejdelší ze všech výše uvedených případů.²⁶⁹ I v případě úmyslně zkracujících jednání je ale třeba podat odpůrcí žalobu ve lhůtě stanovené dle §239 odst. 3 InsZ.

Zvláště u úmyslně zkracujících jednání je však nutné zmínit trestněprávní následky spočívající v tom, že pakliže zde úmyslně jednal dlužník i druhá strana ke

²⁶⁷ EPSTEIN, David G. a Steve H. NICKLES, c2007. *Principles of bankruptcy law*. St. Paul, MN: Thomson/West. ISBN 978-0-314-16192-5, s. 121-123.

²⁶⁸ MELZER, Filip, 2013-. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges. Komentátor. ISBN 978-80-7502-003-1, s. 818.

²⁶⁹ V případě ZKVO se dokonce jednalo o 10 dobu let před prohlášením konkursu podle §30 odst. 1, resp. §2 odst. 1 Odpůrcího řádu.

škodě některého (nejen) z insolvenčních věřitelů, pak i v tomto případě je možné uvažovat přímo o neplatnosti takového právního jednání – tak jak bylo nastíněno výše.

4.4. Projevy shledání neúčinnosti právního jednání

Následky úspěšné odpůrčí žaloby jsou ve skrze prozaické. Podle §239 odst. 4 InsZ dlužníkovo plnění z neúčinného právního jednání náleží do majetkové podstaty od okamžiku nastalé právní moci rozhodnutí, jímž bylo odpůrčí žalobě vyhověno. Toto plnění tedy insolvenční správce sepíše do majetkové podstaty a bude s ním nakládat, jako kdyby šlo o majetek dlužníka. Může však také jít o náhradní plnění, nebo peněžité plnění, které dlužník poskytl žalovanému. Na základě rozsudku o odpůrčí žalobě by tedy pak mohl insolvenční správce zapsaný předmět v majetkové podstatě zpeněžit, i když není ve vlastnictví dlužníka, nebo vůči druhé osobě počít vymáhat přiznaný nárok ve prospěch majetkové podstaty, jedná-li se o náhradní peněžité plnění.

Pokud se jedná o dodatečný zápis do majetkové podstaty plnění z neúčinného právního jednání, není proti tomuto zápisu výjimečně přípustná vylučovací žaloba. A to právě proto, aby se zabránilo duplicitním sporům a nedůvodnému protahování konverze majetkové podstaty na peníze. V podstatě se vychází z toho, že odpůrčí žaloba a vylučovací žaloba mají v tomto ohledu shodný (nebo alespoň velmi podobný) skutkový základ, který není třeba zjišťovat a hodnotit dvakrát – vychází se tak z obecné zásady *ne bis in idem* i když v tomto případě by ji zřejmě nebylo možno aplikovat přímo, nebýt výslovného ustanovení §239 odst. 4 InsZ.²⁷⁰

Vydat plnění z neúčinného právního jednání pak musí osoby, v jejichž prospěch bylo jednání učiněno, nebo ze kterého tyto osoby získaly prospěch. To se vztahuje i na dědice nebo právní nástupce těchto osob v případě, že jim v době, kdy toto plnění nabyly, musely být známy okolnosti, za kterých by bylo možné se vůči předchůdci dovolat neúčinnosti (jedná se o jakýsi přechod neúčinnosti na další osoby, podobně jako to nově oproti starému občanskému zákoníku výslovně stanoví §594 ObčZ). Domnívám se, že pro přechod uvedené povinnosti v tomto případě postačí jejich rámcová vědomost o této možnosti – tj. nemusí bezpodmínečně znát veškeré relevantní skutkové okolnosti.

²⁷⁰ MÜLLEROVÁ, Lenka. Odpůrčí žaloba správce, vylučovací žaloba. In: HÁSOVÁ, Jiřina, 2014. Insolvenční zákon: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-555-8, s. 798-799.

Dále pak musejí vydat plnění z neúčinného právního jednání osoby blízké a osoby tvořící s dlužníkem koncern – ty musejí vydat plnění bez dalšího, i kdyby neměly vědomost o takové možnosti, viz výše. Vrácení plnění se pak mohou domáhat jen v případě, že toto plnění nebylo použito k uspokojení insolvenčních věřitelů podle §237 odst. 3 InsZ (např. v případě neprodejnosti, nebo nedobytnosti pohledávky).

Potíže také mohou nastat v případech, kdy neúčinné právní jednání bylo do určité míry ekvivalentní (synnallagmatické). V takovém případě je nutné oproti vydání plnění z neúčinného právního jednání vydat oprávněným osobám dlužníkovu plnění z majetkové podstaty, které poskytly zase ony dlužníkovi. Zádrhel však může nastat v případech, kdy již toto plnění v majetkové podstatě nelze zjistit, nebo tam zkrátka již není. V takovém případě má oprávněná osoba ze zákona tuto pohledávku přihlášenu a zařadí se do režimu nezajištěných věřitelů uspokojovaných poměrně (což však může degradovat její hodnotu, neboť „insolvenční měna“ je zpravidla měnou slabší, než je měna nominální).

Nutné je také podotknout, že tuto pohledávku bude třeba ze strany těchto osob nějak vyčíslit a řádně uplatnit s tím, že přihláška bude muset být dodatečně přezkoumána insolvenčním správcem, tak aby pohledávku bylo možno pokládat za zjištěnou. Není ani vyloučeno, že by mohla být popřena z nějakého důvodu uvedených v §192 an. InsZ – tj. i tyto pohledávky budou jinak podléhat běžnému režimu nezajištěných pohledávek.

5. Zpeněžení majetkové podstaty

Přeměna dlužníkovu majetku na peníze je v mnoha případech jednou z posledních fází insolvenčního procesu, při kterém následně dochází k uspokojení příslušných věřitelů. Ustanovení §283 odst. 1 InsZ výslovně stanovuje, že zpeněžením majetkové podstaty dlužníka se myslí převedení jeho veškerého majetku na peníze za účelem uspokojení věřitelů. K tomu lze přikročit až po právní moci usnesení o konkursu, za současného proběhnutí alespoň první schůze věřitelů. Dříve tak lze učinit jen za výjimečných okolností dle §283 odst. 2 InsZ. Nebude také překvapením, že zpeněžit lze pouze majetek, který je oprávněně v majetkové podstatě sepsán (nebo platí, že je tam oprávněně sepsán, viz §225 odst. 3 InsZ).

Z hlediska této práce se jedná spíše o okrajové téma, nemohu ho však zcela vypustit, neboť i v těchto pasážích insolvenčního zákona lze nalézt hmotněprávní ustanovení, která budou určitým způsobem modifikovat obecnou občanskoprávní úpravu. Jedná se zejména o otázky uplatnění předkupních práv při zpeněžování dlužníkovy majetku, otázky zániku závad váznoucích na dlužníkově majetku po zpeněžení, jakož i přechod práv a povinností na nového nabyvatele dlužníkovy majetku v úzce specifikovaných případech. Zákon rovněž formuluje určité zákazy, kdy nelze platně nabýt vlastnické právo k dlužníkovu majetku. Zejména na tyto vybrané otázky tedy bude tato závěrečná kapitola zaměřena, přičemž se jen okrajově dotknu souvisejících procesních pravidel v rámci kontextu celé problematiky.

Zpeněžování majetkové podstaty navíc nutně nemusí přijít jen výslovně po prohlášení konkursu, ale i v případech oddlužení, kdy je zvolen postup podle §389 odst. 2 InsZ – řešení oddlužení prostřednictvím zpeněžení majetkové podstaty, potažmo podle §409 odst. 3 InsZ – tj. při zpeněžování zajišťovaným majetkem dlužníka v případě pokynu příslušného zajištěného věřitele.

V budoucnu navíc s připravovanou novelou insolvenčního zákona přijde změna ve způsobech řešení oddlužením, neboť ty by bylo možno provést nově buď 1) *zpeněžením majetkové podstaty*, nebo 2) *plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty*, čímž by se stalo zpeněžování majetkové podstaty pravidlem i v případě oddlužení (oproti současnému pojetí).²⁷¹

5.1. Možnosti zpeněžování a účinky zpeněžení

Podle insolvenčního zákona zajišťuje zpeněžení dlužníkovy majetku výlučně insolvenční správce. Taxativně jsou vyjmenovány tři metody zpeněžení tj. 1) *veřejnou dražbou* podle zákona č. 26/2000 Sb. o veřejných dražbách, 2) *prodejem movitých a nemovitých věcí podle o.s.ř.*, 3) *prodejem mimo dražbu (z volné ruky)*.²⁷² O způsobu zpeněžení přitom podle §286 odst. 2 InsZ rozhodne insolvenční správce se souhlasem

²⁷¹ Sněmovní tisk 1030, jež je projednáván v Poslanecké sněmovně ČR – konkrétně navrhované změny §398 an. InsZ. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=1030&rss-cz=0>

²⁷² S podmiňujícím souhlasem insolvenčního soudu a věřitelského výboru k účinnosti takové smlouvy dle §289 odst. 1 InsZ. Nově pak půjde podle novely InsZ č. 64/2017 Sb. provést zpeněžení i formou dražby soudním exekutorem podle zákona č. 120/2001 Sb. soudních exekutorech a exekuční činnosti (dále jen „EŘ“).

věřitelského výboru (insolvenčního soudu – pokud vykonává jeho působnost). Všechny tyto způsoby řešení zpeněžování mají některé vyvolávané účinky společné.

Na úvod je nutné říci, že insolvenční zákon vychází z premisy, že po zpeněžení majetku dlužníka by již všechny jeho dosavadní závazky měly být vypořádány. Majetek by tak měl být nabyvatelem nabýván tzv. „čistý“ bez vad a zatížení.²⁷³ Toto zásadní východisko insolvenčního řízení bylo mírně narušeno přijetím zákona č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku, který naopak vychází z toho, že při převzetí majetku dlužníka jeho dluhy s tímto majetkem přechází na nabyvatele a to společně i s vadami, které se k němu vážou.²⁷⁴

Bylo tak nutné více zdůraznit a podchytit i tato obecná ustanovení právě v insolvenčním řízení, aby se zajistilo, že nebude žádných výkladových potíží spojených s tím, jestli po zpeněžení majetku dlužníka nějaké dluhy přechází na nabyvatele tohoto majetku. Proto byl do ust. §283 InsZ doplněn novelou č. 283/2013 Sb. odst. 5, který nyní jasně stanovuje, že v insolvenčním řízení platí, že zpeněžením majetkové podstaty *nepřecházejí* na nabyvatele závazky váznoucí na věci (není-li stanoveno jinak). Stejně tak podle §285 odst. 1, písm. b) InsZ ostatní závady váznoucí na zpeněžovaném majetku, včetně neuplatněných předkupních práv dle §284 odst. 3 a 4, včetně závad zapsaných ve veřejném seznamu (námořní rejstřík, katastr nemovitostí, letecký rejstřík) zanikají – *není-li stanoveno jinak*.

Z tohoto obecného pravidla tak jsou přípustné výjimky, které znamenají, že určité vybrané závazky nebo závady na zpeněženém majetku přetrvávají a budou působit i vůči novému nabyvateli. Stane se tak v případech, kdy na majetku dlužníka váznou služebnosti a reálná břemena – kromě těch, které však vznikly podle §246 odst. 4 InsZ za nápadně nevýhodných podmínek. Není však zřejmé, jakým způsobem by tato neúčinnost měla být zjištěna – tj. jestli např. tak, jako se zjišťují neúčinná právní jednání

²⁷³ Např. ve Spojených státech amerických však věřitelé tak dobře jako u nás chráněni nejsou, tudíž jim teoreticky hrozí, že při převzetí majetku dlužníka budou zavázáni z dluhů, které s tímto majetkem souvisely. Viz také BAIRD, Douglas G., 2001. The elements of bankruptcy. 3rd ed. New York: Foundation Press. ISBN 978-156-6628-686, s. 81.

²⁷⁴ Např. ustanovení §1106, §1107, §1108 nebo §1893 zákona č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku v platném znění.

v incidenčních sporech. Není také jasné, podle čeho se mají ony „nápadně nevýhodné podmínky“ posuzovat, což může být v praxi velmi složité určovat.²⁷⁵

Dále také nezanikají některá práva a závazky, které se vztahují k prodávanému závodu dlužníka – viz výklad v následujícím odst. 5.3. této práce. Za problematické je také nutné považovat skutečnost, že okamžikem zpeněžení zanikají v zásadě všechny závady vázající na dlužníkově majetku, včetně závad zapsaných ve veřejném seznamu viz výše. Toto ustanovení tedy obsahuje *generální zánik* takových práv bez výjimek – tedy bez ohledu na to, jestli byly zřízeny v před insolvenčním, nebo post insolvenčním období. Dále také bez ohledu na to, jestli zajišťují dluh dlužníka nebo jiné osoby. Nehledě rovněž na to, kdo toto právo zřídil, jestli to byl dlužník, nebo jiná osoba, či sám insolvenční správce při výkonu dispozičních oprávnění k majetku dlužníka (byť o této jeho pravomoci lze pochybovat).²⁷⁶

Důsledkem je to, že např. v případě prodeje dlužníkově majetku, kdy nabyvatel hodlá využít financování prostřednictvím úvěru poskytovaného bankou, nelze takto dlužníkům majetek použít účinným způsobem k zajištění takové pohledávky budoucího nabyvatele, neboť toto zajištění by bylo podle §248 odst. 2 InsZ nejen neúčinné, ale následně by i tak zaniklo podle §285 odst. 1, písm. b) InsZ.²⁷⁷ Tím, že insolvenční zákon neobsahuje nějakou výslovnou úpravu ohledně těchto práv, která mají zajišťovat dluhy budoucího nabyvatele, tak podle mého ztěžují proces financování novým nabyvatelům, kteří musí volit buď cestu poskytnutí předhypotečních úvěrů, nebo poskytnout zajištění jiným majetkem. Banky by totiž v rámci jejich obezřetnostních postupů měly poskytnout čerpání úvěru až v okamžiku, kdy bude tento řádně zajištěn. Přesto se lze setkat s bankami, které vyžadují uzavření zástavní smlouvy insolvenčním správcem (což by nakonec vedlo k zániku zástavního práva ze zákona).²⁷⁸ Na druhou

²⁷⁵ HÁSOVÁ, Jiřina. Právní důsledky zpeněžení, povinnosti správce při zpeněžování. In: HÁSOVÁ, Jiřina, 2014. Insolvenční zákon: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-555-8, s. 961.

²⁷⁶ RICHTER, Tomáš, 2017. Insolvenční právo. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 440.

²⁷⁷ VAVŘINA, Jan a Aleš HRADIL, 2015. Zpeněžení majetku v insolvenční a problematika výmazu zástavního práva. *Epravo.cz* [online]. 2015 [cit. 2017-03-17]. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zpenzeni-majetku-v-insolvenci-a-problematika-vymazu-zastavniho-prava-99629.html>

²⁷⁸ Viz např. manuály Komerční banky, a.s. (odst. 12.5.), nebo mBank, a.s. (odst. 5.3.2.). [cit. 2017-03-17]. Dostupné na: https://www.mbank.cz/brokers/Metodika_mBank_mHypoteka_light_042016.pdf, nebo: https://is.bivs.cz/th/21507/bivs_b/Komerční_banká_-_metodika_-_leden_2014.doc

stranu se lze setkat s insolvenčními správci, kteří jsou ochotni takové neúčinné a následně zaniknutím ohrožené zástavní právo banky zřídit, jen pro to, aby bylo zajištěno čerpání úvěru ve prospěch majetkové podstaty, což lze považovat přinejmenším za zarážející.

Příkladem lze zmínit ustanovení §336l odst. 4 an. o.s.ř., které upravuje režim zřizování zástavních práv ve prospěch věřitelů ze smlouvy o úvěru, jímž má být financován předmět vydražené věci. Na rozdíl od prodeje nemovité věci prostřednictvím výkonu rozhodnutí je tak situace při zpeněžování majetku v insolvenčním řízení ohledně úvěrování o trochu komplikovanější, přičemž je zřejmé, že jednotlivé subjekty mívají problémy s výkladem příslušných ustanovení insolvenčního zákona dopadajících na tuto problematiku.

5.2. Předkupní práva při zpeněžení

Úprava vázanosti insolvenčního správce předkupními právy existujícími vůči zpeněžovanému majetku je obsažena v ustanovení §284 InsZ. První odstavec tohoto ustanovení zakládá předkupní právo státu k nemovitým věcem tvořící součást veřejného přístavu podle zákona č. 114/1995 Sb. o vnitrozemské plavbě. Z důvodu marginálního využití tohoto institutu jej nebudu podrobně rozebírat. Insolvenční správce by měl státu – resp. v souladu s §2140 an. ObčZ a zákonem č. 219/2000 Sb. o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích přednostně nabídnout k prodeji tento majetek (přístav) České republice. Co se týče účelu tohoto ustanovení, je zřejmé, že stát má poměrně vysoký zájem na tom, aby se takto významná místa, jakými jsou veřejné přístavy podle §6 zákona č. 114/1995 Sb. o vnitrozemské plavbě, nedostávaly do rukou soukromých osob, aniž by zde stát mohl uplatnit přednostní právo k jejich získání.

S účinností od 1.1.2014 bylo novelou insolvenčního zákona č. 294/2013 Sb. doplněno ustanovení §284 odst. 2, které stanovilo, že *smluvními předkupními právy není* při zpeněžování majetkové podstaty insolvenční správce vázán. Teoreticky totiž dlužník mohl i před zahájením insolvenčního řízení zřídit smluvní předkupní právo k jeho majetku, čímž by omezoval možnost zpeněžení. Cílem tohoto ustanovení je tak co nejvíce ulehčit zpeněžení takového majetku insolvenčním správcem i za cenu toho, že budou ohrožena práva třetích stran a to i v případech, kdy byla nabyta v dobré víře.

Zákonná předkupní práva však insolvenčního správce při zpeněžování zavazují. Náš právní řád zakotvuje několik ustanovení, ze kterých zákonná předkupní práva vyplývají. Jedná se například o ustanovení §1188 ObčZ o předkupním právu nájemců nebo společníků právnické osoby zřízené za účelem vlastnictví domu. Dále takové právo vyplývá např. z §22 až 24 ZOVB, dále např. z §10 zákona č. 95/1999 Sb., nebo ze zákona č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči.

Nejpodstatnější však bude úprava vztahující se k existenci předkupního práva *fyzické osoby*, která je nájemcem prodávané jednotky (i člen družstva) a to *při jejím prvním převodu* podle §1187 ObčZ. Zmínit je zde nutné i dvoukolejnost bytového vlastnictví z důvodu aplikace přechodného ustanovení §3063 ObčZ.

Z toho plyne, že pokud přede dnem 1.1.2014 nabyl do vlastnictví nabyvatel vlastnické právo alespoň k jedné jednotce v domě vymezené podle ZOVB, řídí se i po nabytí účinnosti ObčZ *vlastnické právo* k těmto jednotkám dosavadními právními předpisy – tj. ZOVB. Osobně se však domnívám, že samotné předkupní právo již vznikne právě z ustanovení §1187 (potažmo §1188 ObčZ) a nikoli ze zrušeného §22 an. ZOVB. Podle §3063 ObčZ se totiž dosavadními právními předpisy řídí pouze vlastnické právo (tj. způsob vymezení) a nikoli jiná práva vznikající v souvislosti s tímto vlastnictvím. Podle §3028 odst. 1 a 2, ObčZ bych tak dovozoval, že byť jsou jednotky vymezeny dle ZOVB, bude se vzniklé předkupní právo po 1.1.2014 řídit již pouze ustanoveními ObčZ.

Novelou č. 460/2016 Sb. občanského zákoníku bude od 1.1.2018 navíc zakotveno v §1124 an. zákonné předkupní právo ostatních spoluvlastníků v případě převodu spoluvlastnického podílu na nemovité věci, ledaže by šlo o převod osobě blízké. Lze očekávat, že tato úprava zejména u převodu jednotek vyvolá četné nesnáze, neboť mnohé jednotky jsou vymezeny takovým způsobem, že k nim náleží i určitý spoluvlastnický podíl na společně užívané jednotce zahrnující nebytový prostor (např. garáže, společné lodžie, sklepy atd.), přičemž tato úprava bude vyžadovat, aby tento prodávaný podíl byl nejdříve nabídnut ostatním spoluvlastníkům (tj. vlastníkům ostatních jednotek v domě). Lze si představit, že každý rozumný vlastník jednotky by měl zájem na tom, aby mohl užívat garážové stání, nebo sklep navíc, čímž naopak dojde k degradaci hodnoty samotné zpeněžované jednotky, neboť ostatní vlastníci jednotek v domě zpravidla využijí příležitosti takový podíl na společně užívaných jednotkách

koupit, zatímco nový nabyvatel tak bude o tyto části ochuzen – zpeněžovaná jednotka v rámci zpeněžení majetkové podstaty by byla prodávána bez nich (čímž může být výrazně znehodnocen výtěžek z prodeje). Komplikace zřejmě bude toto ustanovení způsobovat i v rámci prodeje spoluvlastnických podílů na jiných nemovitých věcech, neboť bude nutné všechny ostatní spoluvlastníky obesílat s výzvou k uplatnění předkupního práva.

V případě nerespektování předkupního práva, pak může být zpeněžení napadeno dotčeným spoluvlastníkem – a to buď žalobou podle §289 odst. 3 InsZ,²⁷⁹ nebo žalobou na neplatnost dražby podle §24 zákona č. 26/2000 Sb. o veřejných dražbách.

V případě prodeje majetkové podstaty prostřednictvím výkonu rozhodnutí není příliš zřejmý poměr mezi ustanoveními §285 odst. 1, písm. b) InsZ a ustanoveními §336b odst. 4, písm. d) a §336l odst. 5, písm. b) o.s.ř. o tom, že zákonná předkupní práva v rámci výkonu rozhodnutí *nezanikají*. Zde bude třeba aplikovat zvláštní ustanovení insolvenčního zákona – tedy, že i zákonná předkupní práva dle §285 InsZ zaniknou, pokud nebyla včas uplatněna, ačkoli to jinak o.s.ř. nestanoví. Vycházím totiž z toho, že insolvenční zákon bude v tomto ohledu speciálním vůči občanskému soudnímu řádu.

Podstatná je i myšlenka, že byť insolvenční správce nakonec zvolí jakoukoli z metod zpeněžování podle §286 odst. 1 InsZ, nakonec by s nimi měly být spojeny *totožné právní účinky*, byť postup při samotném zpeněžování prostřednictvím jednotlivých metod je velmi odlišný.

5.3. Zpeněžení závodu dlužníka

Obsah tohoto odstavce navazuje na výklad v předchozím odstavci 2.5.11.4. věnujícímu se provozu dlužníkovra závodu v konkursu. Pakliže zde tedy existuje závod dlužníka, jenž je součástí majetkové podstaty, lze podle §290 InsZ takový závod zpeněžit i jedinou smlouvou, pokud se takový postup jeví jako výhodnější, než

²⁷⁹ Žalobu je nutno podat v prekluzivní lhůtě 3 měsíců k insolvenčnímu soudu, který ji projedná jako incidenční spor podle §159 odst. 1, písm. f) InsZ. Podle novely InsZ č. 64/2017 Sb. však půjde podat tuto žalobu i po uplynutí této lhůty, *pokud nebyl nabyvatel v dobré víře*. Z důvodové zprávy pak vyplývá, že se bude jednat zejména o případy, kdy musela druhá strana vědět, že nebyl insolvenčním soudem udělen souhlas k prodeji mimo dražbu, nebo v případech, kdy nabyvatel věděl nebo mohl vědět o nedostatecích právního jednání při prodeji. Cílem není jen postihnout jednání podvodná, ale i jednání činěná ve zlé víře - a to na úkor právní jistoty stran. Toto právo by se tak promlčelo až ve 3 roční lhůtě. I tak by však bylo možno žalobu podat jen do skončení hlavního insolvenčního řízení.

zpeněžování jednotlivých věcí, které tvoří jeho součásti. Závod je ve smyslu §501 ObčZ věcí hromadnou a tvoří jej organizovaný soubor jmění, který slouží k provozování činnosti dlužníka. Za jmění jsou pak považovány nejen aktiva, ale i pasiva – tj. nejen majetek, ale i dluhy a závazky.

V procesu zpeněžování závodu dlužníka se uplatní rovněž obecné pravidlo ust. §289 odst. 1 InsZ, tedy, že souhlas insolvenčního soudu a věřitelského výboru je nezbytnou podmínkou účinnosti smlouvy o prodeji s tím, že insolvenční soud může stanovit další podmínky prodeje. Přitom rozhodnutí v této věci nepodléhá instančnímu přezkumu, protože je vydáváno v rámci dohlédací činnosti insolvenčního soudu.²⁸⁰

Samotná smlouva o převodu závodu dlužníka novému nabyvateli se bude řídit obecnými ustanoveními §2175 an. ObčZ s tím, že insolvenční zákon obsahuje určité odchylky ohledně práv a povinností, která s převáděným závodem *souvisí*.²⁸¹ Podle §291 InsZ okamžikem zpeněžení dlužníkovy závodu jedinou smlouvou (anebo jeho částí) *přecházejí na nabyvatele všechna práva a závazky, na které se prodej vztahuje, včetně práv a povinností vyplývajících z pracovněprávních vztahů k zaměstnancům tohoto závodu. S výjimkou pohledávek proti dlužníkovi vzniklých do účinnosti smlouvy o převodu podniku.*

Prvně je nutno podotknout, že insolvenční zákon zde poměrně nevhodně zachází s pojmem *závazky*. Není totiž úplně zřejmé, jestli jsou tím myšleny „dluhy“ v užším smyslu, nebo „obligace“ jakožto závazkové právní vztahy. Odborná literatura se shoduje, že tento pojem je zde obsažen poměrně neurčitě, nicméně přiklání se k variantě, že je třeba tento pojem chápat spíše v širším pojetí – tedy, že přechod práv a povinností zahrnuje přechod závazkových právních vztahů²⁸² a naopak dluhy, které vznikly do účinnosti smlouvy, jsou z přechodu práv a povinností vyloučeny, neboť tyto pohledávky by měly být přihlášeny do insolvenčního řízení, popř. uspokojeny výtěžkem zpeněžení závodu.

²⁸⁰ Ust. §11 odst. 1 a §91 InsZ, shodně např. usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 3 VSPH 503/2010-B-58, ze dne 30.6.2010.

²⁸¹ Dle judikatury musí smlouva o prodeji podniku (závodu) osahovat závazky kupující související s podnikem s tím, že kupující je musí převzít. Pokud smlouva takovou specifikaci neobsahuje, není platně uzavřena, neboť se jedná o upravený smluvní typ, viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 1 Odon 149/94.

²⁸² Např. HÁSOVÁ, Jiřina. Zpeněžení celé podstaty nebo části závodu. In: HÁSOVÁ, Jiřina, 2014. *Insolvenční zákon: komentář. 2. vyd.* V Praze: C.H. Beck. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-555-8, s. 290-291. Shodně i RICHTER, Tomáš, 2017. *Insolvenční právo. 2. vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 444-445.

Tím, že výslovně přechází i pracovněprávní práva a povinnosti je pro účely insolvenčního řízení stěžejní ta skutečnost, že tímto okamžikem je majetková podstata osvobozena od nutnosti splnění přešlých pracovněprávních pohledávek (které mohou zahrnovat odstupné, nevyplacenou mzdu atd.).²⁸³ V případě přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů se podle mého názoru následně uplatní stejná pravidla, jako při aplikaci §338 an. zákona č. 262/2006 Sb. zákoníku práce.

S okamžikem zpeněžení závodu je pro zajištěné věřitele (avšak výlučně a pouze v tomto případě) spojen ten následek, že tito věřitelé podle §171 InsZ mohou využít zvýšení svých pohledávek o sjednané úroky. Jedná se tak o průlom tzv. stop stavu (automatic stay²⁸⁴) přirůstání příslušenství po usnesení o úpadku podle §170 InsZ.

Podle §2177 ObčZ an., které se podle §291 odst. 2 InsZ použijí subsidiárně při uzavírání smlouvy o zpeněžení podniku, by pak hrozilo, že insolvenční správce (potažmo majetková podstata) může být zatížena ručitelským závazkem za neuspokojené dluhy, které by přešly na nového nabyvatele. Proto insolvenční zákon obsahuje zvláštní normu, která vznik takového ručení vylučuje. Insolvenční správce, dlužník, ani majetková podstata tedy nebude zatížena případným ručitelským závazkem.

Obdobná pravidla jako v případě dlužníkovy závodu se pak uplatní v případech, kdy je *celá majetková podstata* jako soubor věcí prodána *jedinou smlouvou*. Lze tak uvést, že je teoreticky přípustné, aby se správou těchto věcí souvisely určité závazky, které by mohly přejít na nového nabyvatele, přestože se vůbec nejedná o závod. V tomto ohledu se tedy uplatní výše uvedená pravidla, i když se jedná buď o převod „části závodu“ dlužníka s tím, že se musí podle judikatury jednat o organizační složku vykazující samostatnost, což se zpravidla pozná podle samostatně vedeného účetnictví a povahy jednotlivých věcí, které zahrnuje a zejm. pak podle označení – např. odštěpný závod, provoz, pobočka nebo jiná složka vykazující samostatnost, byť takto není zapsána v obchodním rejstříku.²⁸⁵

Obecná úprava občanského zákoníku v ust. §2181 dává možnosti věřiteli, kterému by se vůči nabyvateli zhoršila dobytost pohledávky, podat žalobu na

²⁸³ MARŠÍKOVÁ, Jolana, 2014. *Insolvenční zákon: s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. Vyd. 3., V nakl. Leges vyd. 2. Praha: Leges. Glosátor. ISBN 978-80-87576-80-9, s. 509.

²⁸⁴ BAIRD, Douglas G., 2010. *The elements of bankruptcy*. 5th ed. New York, NY: Foundation Press. ISBN 978-1-59941-725-7, s. 191 an.

²⁸⁵ Ust. 292 InsZ a rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 33 Cdo 1199/98 ze dne 7.9.1999.

prohlášení takového převodu vůči němu za neúčinný. Podle Richtera si však takovou situaci v podmínkách insolvenčního řízení ani nelze představit, neboť pokud uvažujeme o tom, že závod dlužníka je prodáván ve stavu, kdy je na jeho majetek prohlášen konkurs, tak nový nabyvatel zpravidla v takto svízelné situaci na rozdíl od dlužníka nebude – tj. ke zhoršení dobytnosti pohledávek věřitele by tak teoreticky nemělo vůbec dojít.²⁸⁶

Závěrem bych uvedl, že proces zpeněžování dlužníkovra závodu nebude zdaleka jednoduchou záležitostí. Bude třeba vyjednat přesné podmínky smlouvy a specifikovat práva a povinnosti, která by mohla přejít, neboť případné opomenutí by mohlo vyvolat nežádoucí spory nejen na úrovni incidenční (tj. spory platnost smlouvy o prodeji závodu), ale i spory věřitelů s přešlymi pohledávkami, proti novému nabyvateli.

5.4. Zákaz nabývání majetku dlužníka

Dalším mechanismem, který chrání samotnou podstatu insolvenčního řízení před nekalými záměry spolčených osob s dlužníkem, je zákonný zákaz nabývání dlužníkovra majetku v případě zpeněžování majetkové podstaty, a to vymezenému okruhu osob (insiderům) podle ustanovení §295 InsZ. Je tomu tak proto, aby se zabránilo tzv. „loupeživému buy-out(u)“, při kterém management dlužníka jej přivede úmyslně do úpadku, zatímco umožní prodej aktiv dlužníka jiným subjektům za degradovanou insolvenční cenu.²⁸⁷

Z nabývání majetku dlužníka jsou tak vyloučeny osoby dlužníkovi blízké a tvořící s ním koncern. Dále však také:

- a) vedoucí zaměstnanci dlužníka dle §33 odst. 3 a §73 odst. 3 ZP;
- b) osoby vykonávající v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení rozhodující vliv na provoz dlužníkovra závodu, nebo jej podstatně ovlivňovaly;
- c) společníci dlužníka (kromě akciové společnosti);

²⁸⁶ RICHTER, Tomáš, 2017. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 445.

²⁸⁷ RICHTER, Tomáš, 2017. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 437.

- d) akcionáři dlužníka (pokud má tento akcionář více než 10% z hodnoty základního kapitálu);
- e) prokuristi dlužníka;
- f) členové a náhradníci věřitelského výboru bez souhlasu věřitelského výboru;
- g) a nově od 1.7.2017 osoby tvořící s členy a náhradníky věřitelského výboru podle písm. f) koncern nebo jejich osoby blízké.²⁸⁸

A to vše na další 3 roky po skončení konkursu. Zákaz se vztahuje i na nabytí majetku v dražbě (ať již veřejné dražbě, dražbě prováděné soudním exekutorem, nebo dražbě při výkonu rozhodnutí).

Definici osob blízkých bychom našli v §22 ObčZ tj. je jimi příbuzný v řadě přímé, sourozenec, manžel, partner a jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném, pokud by újmu utrpěnou jednou z nich důvodně vnímal druhý jako újmu vlastní. Dále se má za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo společně trvale žijící. V poměru osob blízkých se pak může ocitnout např. právnická osoba – dlužník a manželka člena statutárního orgánu dlužníka. V této věci se však opakovaně vyjádřil Nejvyšší soud ČR tak, že tento vztah je třeba důkladně zkoumat a z prostého zjištění tohoto poměru nelze usuzovat na to, že se jedná bez dalšího o osoby blízké (nyní ve smyslu §22 ObčZ).²⁸⁹ Stejně to pak platí např. v případě otce, jenž je společníkem a jednatel dlužníka) a jeho synem.²⁹⁰

Koncern pak tvoří podle §79 an. ZoK osoby podrobené jednotnému řízení – tj. takovému řízení, které má za účel dlouhodobé prosazování koncernových zájmů v rámci jednotné politiky přízněných osob. Přitom však podle §295 odst. 2, písm. b) InsZ dopadne zákaz nejen na osoby tvořící s dlužníkem koncern, ale i na ty, které vykonávaly v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení podle §74 ZoK přímo či nepřímo na dlužníka rozhodující vliv. Přitom mám za to, že se zde uplatní i domněnky podle §75 ZoK.

Co se týče provedené novelizace §295 odst. 2, písm. g) InsZ, ta zřejmě sleduje rozšíření okruhu osob, které nesmí nabývat dlužníkův majetek i na osoby, které jsou přízněné se členy a náhradníky věřitelského výboru. I tyto osoby totiž mohou

²⁸⁸ Novela InsZ č. 64/2017 Sb.

²⁸⁹ Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 ICdo 80/2014, ze dne 16. 4. 2015.

²⁹⁰ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci sp.zn. 2 VSOL 601/2015, ze dne 16.7.2015.

vykazovat vyšší tendenci spolupracovat s dlužníkem nežádoucím způsobem. Richter však poukazuje na to, že tyto osoby zpravidla byly na druhou stranu ochotny financovat provoz dlužníkovy závodu za podmínek, které by byly jinak na běžném trhu obtížně dosažitelné s tím, že pak mohly majetek dlužníka nabýt v podstatně lepším stavu.

Tímto zákonným vyloučením by tak mohlo dojít k omezení financování dlužníků a zhoršení stavu jejich likvidity.²⁹¹ Na druhou stranu by však podle mého názoru tento zákaz mohl více motivovat příslušné věřitele (tvořící koncern), aby zvážili možnost sanačního způsobu řešení úpadku – reorganizaci, oproti konkursu a za tímto účelem začali více kooperovat (z obecného pohledu).

Zatímco v minulosti byl případný převod mezi spřízněnými osobami neplatný absolutně, tak novelou InsZ č. 293/2013 Sb. byla tato neplatnost od 1.1.2014 změněna na neplatnost relativní, které je třeba se dovolat.²⁹² To ostatně plyne i z posledních dvou vět ust. §295 odst. 1 InsZ.

Nabývání majetku z majetkové podstaty se rovněž může dostat do rozporu se zákonným předkupním právem, které by jinak mohly osoby blízké uplatnit – pokud by se na ně vztahovalo. Tyto osoby by však i přes jeho existenci nemohly tento majetek nabýt, neboť tak výslovně stanoví od 1.1.2014 ust. §295 odst. 1 InsZ. Toto pravidlo dříve nebylo v insolvenčním zákonu obsaženo, přičemž konflikt mezi zákonným předkupním právem a zákazem prodeje osobám blízkým nebyl nijak uspokojivě vyřešen, a to ani prostřednictvím judikatury. S novelou insolvenčního zákona č. 293/2013 Sb. tak byla tato otázka vyjasněna.

I z výše uvedených zákonných zákazů nabývání však lze povolit výjimku. V případech podle §295 odst. 1 a odst. 2, písm. a) až e) InsZ by o ní po předchozím vyjádření věřitelského výboru rozhodl insolvenční soud. Přitom by vzal na zřetel zejména oprávněné zájmy dlužníka a osob, které by pro sebe tuto výjimku žádaly. O výjimce podle písm. f) pak rozhoduje schůze věřitelů.

Okolnosti, které by mohly odůvodnit rozhodnutí o udělení výjimky lze přitom spatřovat například v tom, že se majetkovou podstatu nedaří zpeněžit a přitom by právě osoba v uvedeném zakázaném okruhu měla zájem takový majetek koupit. Dále může jít

²⁹¹ RICHTER, Tomáš, 2017. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7552-444-7, s. 438.

²⁹² KOZÁK, Jan. Omezení nabývání majetku z majetkové podstaty. In: [KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2017-3-17]. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.]

o situace, kdy jde o prodej majetku jinak významného pro osoby blízké (prodej historického rodinného majetku, za který jsou tyto osoby ochotny zaplatit i vyšší cenu, než je cena obvyklá). V takových zvláštních případech pak lze uvažovat o povolení prodeje i přes jinak platný zákonný zákaz.²⁹³

Jelikož se však tyto zákazy vztahují i na jakékoli další nabytí předmětného majetku (tj. pokud by došlo k následnému přeprodeji vyloučeným osobám), bude i v následujících 3 letech po skončení konkursu nutné získat předmětný souhlas. Není tak apriori vyloučeno, že jej bude třeba poskytnout i po skončení hlavního insolvenčního řízení (což je poněkud zvláštní konstrukce). Vzhledem k tomu, že by zpravidla již nebylo možné získat vyjádření věřitelského výboru podle §285 odst. 3 InsZ, tak není zřejmé, jak by měl soud vlastně postupovat, a jestli nedostatek takového vyjádření, které je objektivně nedosažitelné, by mohlo zapříčinit vadu následného udělení výjimky. Potíž však po skončení insolvenčního řízení nastane i u výjimky podle §285 odst. 2, písm. f) InsZ. Zde by již očividně nebylo možné získat souhlas schůze věřitelů – přičemž takový převod by byl nerealizovatelný (popř. realizovatelný avšak s hrozbou napadení relativní neplatností od některé z dotčených osob).

Lze tedy shrnout, že toto ustanovení působí jako další brzdící mechanismus před nežádoucími „podvodnými“ úpadky, které mají za cíl vytunelovat majetkovou podstatu dlužníka za současného převodu jeho majetku na jiné, nějakým způsobem propojené osoby. I z těchto pravidel však existují výjimky, jež jsou však vázány na souhlas insolvenčního soudu, který takové rozhodnutí musí odůvodnit (popř. poskytnutý souhlas od schůze věřitelů). I přes poměrně sofistikovanou úpravu však mohou nastat problematické situace při povolování výjimek - zvláště po skončení hlavního insolvenčního řízení.

²⁹³ MARŠÍKOVÁ, Jolana, 2014. *Insolvenční zákon: s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. Vyd. 3., V nakl. Leges vyd. 2. Praha: Leges. Glosátor. ISBN 978-80-87576-80-9, s. 513.

Závěr

V úvodu této práce jsem si stanovil poměrně přísné cíle, kterými byl rozbor smyslu a účelu hmotněprávních norem insolvenčního zákona, za současného ohlédnutí se do minulosti. Zároveň jsem se snažil vzít na zřetel novely insolvenčního zákona projednávané v zákonodárném procesu (či již publikované ve sbírce zákonů). Nebyla opomenuta ani vybraná judikatura, zahraniční literatura, ani úvahy *de lege ferenda*. Obsah tématu práce je poměrně široké, a tudíž nebylo jednoduchým úkolem postihnout celou úpravu smysluplným způsobem. Doufám však, že jsem tomuto základnímu požadavku dostál, neboť při podrobném výkladu a rozboru všech ustanovení a souvislostí, by práce významným způsobem přesáhla požadovaný rozsah.

Zaměřil jsem se tak spíše na vybrané otázky materiálních norem insolvenčního zákona při zaujetí kritického postoje a využití vlastních úvah nad řešeným problémem. Mnohé otázky hmotného insolvenčního práva (jak jsem zjistil) totiž dělají nemálo vrásek nejen věřitelům a dlužníkům, kteří jsou v důsledku nepochopení některých hmotněprávních konstrukcí mnohdy nemile zaskočeni, ale i samotným insolvenčním správcům a soudům.

Kdybych měl shrnout celé hmotné insolvenční právo do pár slov, musel bych dojít k závěru, že jeho materiální normy (obsažené zejména v insolvenčním zákonu) významným způsobem modifikují (deformují) obvykle zažitá pravidla běžného právního života – a to takovým způsobem, který průměrný občan České republiky není obvykle schopen pojmout, natož, aby na ně byl předem připraven.

Tento fakt se navíc projeví zejména v okamžicích, kdy je třeba, aby taková osoba hájila svá práva, ať už jako dlužník, proti němuž bylo zahájeno insolvenční řízení, nebo jako věřitel. Proto tato práce byla zaměřena na problematičtější partie, kdy insolvenční zákon zasahuje do právní jistoty subjektů a přivádí jinak platným právům a povinnostem jejich modifikaci nebo zánik apod.

Na začátku práce jsem neopomněl zevrubně zmínit vztah hmotného a procesního práva a zohlednil jsem i vzájemné vztahy insolvenčního zákona s jinými právními předpisy. Stěžejními kapitolami této práce byly odstavce věnující se hmotněprávním účinkům prohlášeného konkursu, neplatnosti a neúčinnosti právních jednání. Snažil jsem se však nezapomenout ani hmotné normy související s pojmy úpadku, zahájeného

insolvenčního řízení, účinky prohlášeného úpadku, reorganizačního plánu i oddlužení. Přitom jsem rozebral i specifické normy o sankcionování subjektů insolvenčního řízení v případě jejich pochybení. Nakonec byly zmíněny i vybrané otázky související se zpeněžováním majetkové podstaty, které jsou také v mnohých směrech opomíjené.

Věřím tak, že výše uvedené cíle této práce byly splněny, přičemž snahou bylo nabídnout ucelený vhled do problematiky českého insolvenčního práva hmotného.

Seznam použitých zkratk

Daň z přidané hodnoty	DPH
Evropský soud pro lidská práva	ESLP
Osoba samostatně výdělečně činná	OSVČ
Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících č. 209/1992 Sb.	EÚLP
Společné jmění manželů	SJM
Zákon č. 120/2001 Sb. soudních exekutorech a exekuční činnosti	EŘ
Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)	InsZ
Zákon č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních	ZŘS
Zákon č. 328/1991 Sb. o konkursu a vyrovnání	ZKV
Zákon č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník	ObchZ
Zákon č. 64/1931 Sb. kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůrčí	ZKVO
Zákon č. 72/1994 Sb. o vlastnictví bytů	ZOVB
Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník	ObčZ
Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích	ZoK
Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád	o.s.ř

Seznam použité literatury a pramenů

Domácí literatura

- DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ, 2016. *Občanské právo hmotné. 2. aktualizované a doplněné vydání. Díl první: obecná část.* Praha: Wolters Kluwer. 432 s. ISBN 978-80-7478-325-8.
- HARVÁNEK, Jaromír, 2013. *Právní teorie.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Monografie (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). 440 s. ISBN 978-80-7380-458-9.
- HÁSOVÁ, Jiřina, 2014. *Insolvenční zákon: komentář. 2. vyd.* V Praze: C.H. Beck. Beckova edice komentované zákony. 1504 s. ISBN 978-80-7400-555-8.
- HENDRYCH, Dušan, 2012. *Správní právo: obecná část. 8. vyd.* V Praze: C.H. Beck. Beckovy právnické učebnice. 792 s. ISBN 978-80-7179-254-3.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vyd.* Praha: Leges, 2014. Student (Leges). 976 s. ISBN 978-80-7502-044-4.
- KOZÁK, Jan, Alexandr DADAM, Lukáš PACHL a Petr BUDÍN. *Insolvenční zákon: Komentář [Systém ASPI].* Wolters Kluwer. ASPI_ID KO182_2006CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.
- LASÁK, Jan, Jarmila POKORNÁ, Zdeněk ČÁP, Tomáš DOLEŽIL aj. *Zákon o obchodních korporacích: Komentář [Systém ASPI].* Wolters Kluwer. ASPI_ID KO90_2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.
- LAVICKÝ, Petr a Jiří SPÁČIL, ed. *Macurův jubilejní památník: k nedožitým osmdesátinám profesora Josefa Macura.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. 260 s. ISBN 978-80-7357-542-7.
- MARŠÍKOVÁ, Jolana. 2015. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele se vzory a judikaturou. 4. upravené vydání.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Pro praxi. 301 s. ISBN 978-80-7380-568-5.
- MARŠÍKOVÁ, Jolana, 2014. *Insolvenční zákon: s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy. Vyd. 3., V nakl. Leges vyd. 2.* Praha: Leges. Glosátor. 864 s. ISBN 978-80-87576-80-9.

- MELZER, Filip, 2013-. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges. Komentátor. 1264 s. ISBN 978-80-7502-003-1.
- PRÁŠKOVÁ, Helena, 2013. *Základy odpovědnosti za správní delikty*. V Praze: C.H. Beck. Beckova edice právní instituty. 420 s. ISBN 978-80-7400-456-8.
- RICHTER, Tomáš, 2017. *Insolvenční právo*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR. 624 s. ISBN 978-80-7552-444-7.
- RICHTER, Tomáš. 2008. *Insolvenční právo*. Praha: ASPI. 471 s. ISBN 978-80-7357-329-4.
- RŮČKOVÁ, Petra. 2015. *Finanční analýza: metody, ukazatele, využití v praxi*. 5., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing. Finanční řízení. 160 s. ISBN 978-80-247-5534-2.
- ŠÁMAL, Pavel, 2008. *Trestní řád: komentář*. 6. vyd. V Praze: C.H. Beck. Velké komentáře. 3014 s. ISBN 978-80-7400-043-0.
- ŠTENGLOVÁ, Ivana, Jan DĚDIČ a Miloš TOMSA. *Základy obchodního práva: vysokoškolská učebnice*. Praha: Leges, 2014. Student (Leges). 464 s. ISBN 978-80-7502-052-9.
- ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek III, (§ 976-1474)* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO89_c2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.
- ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654)* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.
- WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kolektiv. *Civilní právo procesní*. Praha: Leges, 2015. Student (Leges). 352 s. ISBN 978-80-7502-077-2.

Zahraniční literatura

- BAIRD, Douglas G., 2001. *The elements of bankruptcy*. 3rd ed. New York: Foundation Press. 236 s. ISBN 978-156-6628-686.
- BAIRD, Douglas G., 2010. *The elements of bankruptcy*. 5th ed. New York, NY: Foundation Press. 270 s. ISBN 978-1-59941-725-7.
- CLARK, Robert Charles., c1986. *Corporate law*. Boston: Little, Brown. 837 s. ISBN 978-031-6144-940.

- EPSTEIN, David G. and Steve H. NICKLES, c2007. *Principles of bankruptcy law*. St. Paul, MN: Thomson/West. 310 s. ISBN 978-0-314-16192-5.
- FINCH, Vanessa. *Corporate insolvency law: perspectives and principles*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 2009. 616 s. ISBN 978-0-521-87810-4.
- THOMAS H. JACKSON. 2001. *The logic and limits of bankruptcy law*. Repr. Washington, DC: Beard Books. 287 s. ISBN 15-879-8114-9.

Odborné články

- DERLICH, S. Několik úvah nad ukládáním pokut orgány ochrany životního prostředí subjektům v konkurzu. *Ekologie a právo*. 2007, č. 1, s. 16.
- DÖRFL, Luboš. 2016. Pochod dlužníků na soudy. *SOUDCE*. Praha: Wolters Kluwer, 2016(3), s. 15-17. ISSN 1211-5347.
- POHL, Tomáš, 2010. Odpovědnost za škodu podle insolvenčního zákona. *Bulletin advokacie*. 2010(7-8). ISSN 1210-6348.
- ŘEHÁČEK, Oldřich a Milan VRBA, 2015. Plnění dluhu jako zvýhodňující právní jednání. *Právní rozhledy*. C.H. Beck, 2015(17). ISSN 1210-6410.

Elektronické zdroje

- Důvodová zpráva k zákonu č. 182/2006 Sb. PSP ČR. 2006. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=1120&CT1=0>
- Důvodová zpráva k zákonu č. 334/2012 Sb. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=604&ct1=0#prilohy>
- GLOGAR, Martin. Nařízení o insolvenčním řízení. Dostupné na: <http://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/z-uredniho-vestniku-eu/narizeni-o-insolvencnim-rizeni>
- KRAMER, Jaroslav, Bude rok 2017 v insolvencích převratný? *Právní rádce* [online]. 13.1.2017. Dostupné na: <http://pravnihradce.ihned.cz/c1-65585200-bude-rok-2017-v-insolvencich-prevratny>
- Lesk a bída insolvenčních řízení: více jak polovina věřitelů nedostane ani korunu, 2015. *Hospodářské noviny* [online]. 2015. Dostupné na:

<http://byznys.ihned.cz/podnikani/zakony-obchodni-vztahy/c1-64182780-lesk-a-bida-insolvenčních-rizeni-vice-jak-polovina-veritelu-nedostane-ani-korunu>

- Manuál Komerční banky, a.s. (odst. 12.5.). Dostupné na: https://is.bivs.cz/th/21507/bivs_b/Komerční_banká_-_metodika_-_leden_2014.doc
- Manuál mBank, a.s. (odst. 5.3.2.). Dostupné na: https://www.mbank.cz/brokers/Metodika_mBank_mHypoteka_light_042016.pdf
- MAREŠOVÁ, Marcela. Pohledávky dlužníka za třetími osobami. *Bulletin advokacie* [online]. Dostupné na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pohledavky-dlužníka-za-třetími-osobami>
- Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 785 Poslanecké sněmovny ČR. Dostupné na: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=RACK9WEJKB4S>
- Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů. Sněmovní tisk 1030 Poslanecké sněmovny ČR. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=1030&CT1=0>
- NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). 232 s. ISBN 978-802-4751-634. Dostupné na: https://books.google.cz/books?id=JIYyAAQBAJ&dq=Nov%C3%BD+ob%C4%8Dansk%C3%BD+z%C3%A1kon%C3%ADk:+Principy+a+z%C3%A1kladn%C3%AD+pojmy&hl=cs&source=gbs_navlinks_s
- PELIKÁN, Robert a Irena PELIKÁNOVÁ, 2014. NOZ V PRAXI: ODBORNÁ PÉČE (§ 5). *Bulletin advokacie* [online]. 2014. Dostupné na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/noz-v-praxi-odborna-pece-5>
- RICHTER, Tomáš. NESPLNĚNÝ PŘÍSLIB FUNKČNÍ ÚPRAVY NESPLNĚNÝCH SMLUV V INSOLVENCÍ. *Bulletin advokacie* [online]. Dostupné na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/test2>
- RICHTER, Tomáš. Úpadek pro platební neschopnost v judikatuře Nejvyššího soudu – kritické zhodnocení. *Bulletin advokacie* [online]. Dostupné na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/upadek-pro-platebni-neschopnost-v-judikature-nejvyssiho-soudu-kriticke-zhodnoceni?browser=mobi>
- RÝDLOVÁ, Hana, 2017. Místopředseda ČAK Robert Němec jednal s profesními komorami o vinklaření. *Bulletin advokacie* [online]. Dostupné na: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=17247>

- TARANDA, Petr. Kontinuita daňového řízení v kontextu s probíhajícím insolvenčním řízením. *Daně a právo v praxi 2012/9* [online]. Dostupné na: <http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d39610v49633-kontinuita-danoveho-rizeni-v-kontextu-s-probihajicim-insolvencnim/>
- VAVŘINA, Jan a Aleš HRADIL, 2015. Zpeněžení majetku v insolvenci a problematika výmazu zástavního práva. *Epravo.cz* [online]. 2015. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zpenzeni-majetku-v-insolvenci-a-problematika-vymazu-zastavniho-prava-99629.html>
- Veřejně dostupná statistika Ministerstva spravedlnosti ČR. Dostupné na: <http://insolvencni-zakon.justice.cz/expertni-skupina-s22/statistiky.html>
- ZBRANKOVÁ, Renáta a Jindřich JELÍNEK. K otázce „splatnosti“ pohledávek úpadce v konkurzu. *Epravo.cz* [online]. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/m/top/clanky/k-otazce-splatnosti-pohledavek-upadce-v-konkurzu-22591.html>

Právní předpisy

- Císařské nařízení č. 337/1914 ř. z., jímž se zavádí řád konkursní, řád vyrovnávací a řád odpůrčí
- Nařízení EP a Rady EU č. 2015/848, ze dne 20.5.2015 o insolvenčním řízení
- Nařízení Rady ES č. 1346/2000, ze dne 29.5.2000 o úpadkovém řízení
- Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících č. 209/1992 Sb.
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky
- Vyhláška č. 311/2007 Sb. o jednacím řádu pro insolvenční řízení
- Vyhláška č. 312/2007 Sb. o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců
- Vyhláška č. 313/2007 Sb. o odměně insolvenčního správce a náhradách
- Vyhláška č. 314/2007 Sb. o minimálním limitu pojistného plnění insolvenčních správců
- Vyhláška č. 355/2013 Sb. o úředních hodinách provozovny.
- Zákon č. 114/1995 Sb. o vnitrozemské plavbě
- Zákon č. 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)
- Zákon č. 124/2008 Sb. o přeměnách obchodních společností a družstev
- Zákon č. 140/1961 Sb. trestní zákon

- Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 151/1950 Sb. zákon směnečný a šekový
- Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- Zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči
- Zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích
- Zákon č. 219/2000 Sb. o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích
- Zákon č. 220/1991 Sb. o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře
- Zákon č. 250/2016 Sb. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich
- Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu
- Zákon č. 262/2006 Sb. zákoník práce
- Zákon č. 280/2009 Sb. daňový řád
- Zákon č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních
- Zákon č. 296/2008 Sb. o Policii České republiky
- Zákon č. 312/2006 Sb. o insolvenčních správcích
- Zákon č. 328/1991 Sb. o konkursu a vyrovnání
- Zákon č. 358/1992 Sb. o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
- Zákon č. 378/2007 Sb. o léčivech
- Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník
- Zákon č. 455/1991 Sb. živnostenský zákon
- Zákon č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník
- Zákon č. 523/1992 Sb. o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců
- Zákon č. 64/1931 Sb. kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůřčí
- Zákon č. 72/1994 Sb. o vlastnictví bytů
- Zákon č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem
- Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník
- Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích
- Zákon č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém

- Zákon č. 93/2009 Sb. o auditorech
- Zákon č. 95/1999 Sb. o podmínkách převodu zemědělských a lesních pozemků ve vlastnictví státu na jiné osoby
- Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád
- Zákon č. 26/2000 Sb. o veřejných dražbách

Judikatura

- Nález Ústavního soudu č. 2/2000 Sb., ze dne 23.11.1999.
- Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. I ÚS 312/05, ze dne 1.11.2007.
- Nález Ústavního soudu ČR sp.zn. II. ÚS 2371/11, ze dne 18.9.2012.
- Nález Ústavního soudu sp.zn. II. ÚS 3664/14, ze dne 1.9.2015.
- Nález Ústavního soudu sp.zn. IV. ÚS 378/16, ze dne 6.9.2016.
- Rozsudek ESLP č. 7819/77, ze dne 28. června 1984 (Campbell and Fell vs. The United Kingdom).
- Rozsudek Městského soudu v Praze č.j. MSPH 195 Cm 4/2008-35, ze dne 26.3.2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 1 Odon 149/94.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 ICdo 49/2014, ze dne 28.7.2016.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 ICdo 80/2014, ze dne 16. 4. 2015.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Odo 52/2002, ze dne 30.6.2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 33 Cdo 1199/98, ze dne 7.9.1999.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Cdo 2816/2007, ze dne 11.8.2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Cdo 2947/2012, ze dne 29.5.2014.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Cdo 307/2014, ze dne 29.2.2016.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Cdo 60/2012, ze dne 30.1.2014.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 ICdo 13/2012, ze dne 31.3.2014.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 ICdo 48/2013, ze dne 22.12.2015.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Odo 312/2003, ze dne 31.1.2006.
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu č.j. 4 Afs 210/2014-70, ze dne 16.12.2015.
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu č.j. 5 Aps 5/2007-92, ze dne 22.5.2008.
- Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci č.j. 12 Cmo 2/2010-120, ze dne 28.7.2010.

- Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci č.j. 12 Cmo 9/2010-124, ze dne 24.11.2010.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze č.j. 103 VSPH 857/2016-96, ze dne 1.2.2017.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze č.j. 13 Cmo 134/2009-63, ze dne 26.5.2010.
- Usnesení Krajského soudu v Brně č.j. KSBR 38 INS 12597/2012-A-17, ze dne 3.8.2012.
- Usnesení Krajského soudu v Praze sp.zn. 27 Co 210/2015, ze dne 25.6.2015.
- Usnesení Městského soudu v Praze č.j. MSPH 79 INS 6021/2011-B-306, ze dne 15.3.2012.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 29 NSCR 15/2010-A-87, ze dne 12.7.2012.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR č.j. 4 Nd 304/2010-57, ze dne 15. 12.2010.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 20 Cdo 2886/2006, ze dne 25.4.2007.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Cdo 3/2013, ze dne 28.2.2013.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Cdo 324/2011, ze dne 25.4.2012.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 ICdo 11/2016, ze dne 29.2.2016.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 NSCR 20/2011, ze dne 30.4.2013.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 NSCR 38/2010, ze dne 1.3.2012.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 NSCR 50/2013, ze dne 30.6.2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 NSCR 72/2011, ze dne 21.2.2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 NSČR 7/2008, ze dne 26.2.2009.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 8 Tdo 1352/2014, ze dne 26.2.2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp.zn. 29 NSCR 20/2011, ze dne 31.3.2011.
- Usnesení Nejvyššího správního soudu č.j. 4 AS 6/2015-18, ze dne 23.1.2015.
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci č.j. 1 VSOL 246/2012-A-10, ze dne 8.4.2012.
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci č.j. 2 VSOL 417/2009-P339-8, ze dne 25.2.2010.
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci sp.zn. 2 VSOL 601/2015, ze dne 16.7.2015.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 1466/2011-A-124, ze dne 20.12.2011.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 165/2008-A-13, ze dne 21.11.2008.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 232/2014-B-57, ze dne 28. 8.2014.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 642/2010-B-34, ze dne 31.8.2010.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 1 VSPH 762/2011-B-42, ze dne 31.8.2011.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 2 VSPH 1340/2016-A-15, ze dne 11.10.2016.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 2 VSPH 1471/2016-A-16, ze dne 25.8.2016.

- Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 3 VSPH 491/2011-A-30, ze dne 18.10.2011.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 3 VSPH 503/2010-B-58, ze dne 30.6.2010.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. 3 VSPH 1749/2014-A-15, ze dne 22.1.2015.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze sp.zn. 1 VSPH 329/2009, ze dne 17.7.2009.

Ostatní zdroje

- BOUKAL, Pavel. 2012. Oddlužení jako jeden ze způsobů řešení úpadku v České republice. Brno. *Rigorózní práce*. Právnická fakulta Masarykovy univerzity.
- Ústní přednáška Insolvenční právo JUDr. Petra Smolíka, Ph.D., ze dne 2.3.2016, Právnická fakulta Univerzity Karlovy.

Hmotněprávní normy v insolvenčním zákonu

Résumé

Základním cílem této práce je vyhledání a analýza hmotněprávních norem obsažených v zákonu č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčním zákonu), rozbor jejich smyslu a účelu, s uvedením související judikatury soudů i historických konsekvencí. Zmíněna je i zahraniční literatura a odborné monografie autorů věnujících se insolvenčnímu právu. Z hlediska tématu práce jsou zapracovány i otázky navrhovaných změn insolvenčního zákona, které s ním souvisejí. Obsaženy jsou i vlastní názory autora na vybrané otázky insolvenčního práva.

Práce je rozdělena na 5 kapitol, ve kterých jsou průřezově rozebrány materiální normy insolvenčního zákona. Jádro práce tvoří kapitoly druhá, třetí a čtvrtá.

První kapitola vymezuje právo procesní a hmotné, vztah insolvenčního zákona vůči jiným právním předpisům a jeho postavení v právním řádu.

Druhá kapitola se zabývá fázemi insolvenčního řízení zejména účinky zahájeného insolvenčního řízení, zjištěného úpadku a prohlášeného konkursu, ale také účinky sanačních způsobů řešení úpadku resp. reorganizace a oddlužení, a to vše z hlediska souvisejících hmotněprávních norem.

Třetí kapitola se věnuje otázkám odpovědnosti subjektů insolvenčního řízení, povahy jejich odpovědnosti a zvláštních sankčních mechanismů insolvenčního zákona, kterými si na subjektech a dalších osobách vynucuje řádné plnění uložených povinností.

Čtvrtá kapitola zahrnuje neplatnost a neúčinnost právních jednání, rozebírá jednotlivé skutkové podstaty insolvenčního zákona se zohledněním obecné občanskoprávní úpravy.

Pátá kapitola rozebírá pravidla související se zpeněžováním majetkové podstaty, předkupními právy a zvláštními zákazy nabývání majetku v insolvenčním řízení.

Klíčová slova

hmotněprávní, hmotné, insolvence, insolvenční, právo

Substantive rules in the Insolvency Act

Abstract

The fundamental aim of the thesis is to find and analyze substantive rules contained in the Act No. 182/2006 Coll. Insolvency Act. The thesis analyzes their meaning and purpose, mentioning relevant judicial decisions and their historical context. Also foreign literature and expert monographs dedicated to insolvency law are mentioned. Questions of proposed amendments to the Insolvency Act related to the theme of the thesis are discussed, and personal opinions of the author on selected insolvency issues are included.

The thesis is divided into 5 chapters, which analyze substantive norms of the Insolvency Act. Chapters Two, Three and Four form the core of the thesis.

The first chapter defines procedural law and substantive law, relations between the Insolvency Act and other legal regulations, and its position in the system of law.

The second chapter deals with different stages of insolvency proceedings, especially with the legal effects of the commencement of insolvency, bankruptcy but also with remedial ways of solving bankruptcy – reorganisation and debt relief. All the above mentioned is dealt with taking into account substantive rules of the Insolvency Act.

The third chapter is dedicated to questions of liability of parties to insolvency proceedings, to the nature of their liability, and special sanction mechanisms contained in the Insolvency Act.

The fourth chapter comprises the issues of invalidity and relative ineffectiveness of legal acting; it analyzes individual qualified facts while taking into account civil law as such.

The fifth chapter covers the rules which are related to assets liquidation, pre-emption rights, and special bans on property acquisition in insolvency proceedings.

Key Words

bankruptcy, insolvency, substantive, material, law